

Finnish Journal of Ethnicity and Migration

Vol. 2, No. 2 / 2007

www.etmu.fi

etmu

Publisher

- The Society for the Study of Ethnic Relations and International Migration (ETMU)
- This journal is available online at <http://www.etmu.fi/fjem/>
- ISSN 1796-6582

Editorial Staff

- Editor-in-Chief: *Matti Similä* (CEREN)
- Assistant Editor: *Maarit Forde* (Newcastle University)
- Book review editor: *Heli Hyvönen* (University of Helsinki)
- Desktop Publishing: *Jouni Korkiasaari* (Institute of Migration)

Editorial Board

- *Ellii Heikkilä* (Institute of Migration), *Mikko Lagerspetz* (Åbo Akademi), *Yngve Lithman* (University of Bergen), *Tuomas Martikainen* (Åbo Akademi), *Sari Pietikäinen* (University of Jyväskylä), *Vesa Puuronen* (University of Kuopio), *Teppo Sintonen* (University of Jyväskylä), *Ismo Söderling* (Population Research Institute/Väestöliitto), *Marja Tiilikainen* (University of Helsinki) and *Charles Westin* (CEIFO/University of Stockholm)

Partner Institutions

- CEREN, Institute of Migration, Population Research Institute/Väestöliitto

Contact

- All correspondence to Maarit Forde, maarit.forde@ncl.ac.uk

Guidelines for Contributors

- Internet: www.etmu.fi/fjem/

Contents

Articles

- 2 *Thomas Faist*: Migration, Transnationalisation and Development: An Unfinished Agenda
- 9 *Maria Suojanen*: Minority Party Success in Heterogeneous European Countries
- 21 *Riku Perhoniemi & Inga Jasinskaja-Lahti*: Maahanmuuttajien kotoutuminen 7 vuoden seurannan valossa

Research Reports and Essays

- 34 *Karina Horsti, Heli Hyvönen, Anitta Kynsilehto*: Current Debates in Migration Research in Europe: Highlights of the 4th Annual IMISCOE Conference in Brighton, UK
- 36 *Karina Horsti, Heli Hyvönen, Anitta Kynsilehto*: Interview with Steven Vertovec
- 38 *Miikka Pyykkönen*: Järjestäytyvät diasporat
- 40 *Anna Rastas*: Rasismi lasten ja nuorten arjessa
- 42 *Liisa Malkki*: Opponent's statement on Anna Rastas' doctoral dissertation

Book Reviews

- 44 *Lena Näre*: Loretta Baldassar et. al. (2007) *Families Caring Across Borders. Migration, Ageing and Transnational Caregiving.*
- 46 *Helena Kaskinoro*: Tuomas Martikainen (toim.) (2006) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla.*
- 50 *Veronika Honkasalo*: Sirpa Lappalainen et.al. (toim.) (2007) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus.*

About the Journal

The Finnish Journal of Ethnicity and Migration (FJEM) is devoted to the high quality study of ethnic relations and international migration. Published biannually by the Society for the Study of Ethnic Relations and International Migration (ETMU), this peer-reviewed, interdisciplinary, open-access journal provides a forum for discussion and the refinement of key ideas and concepts in the fields of ethnicity and international population movement. The Editors welcome articles, research reports and book review essays from researchers, professionals, and students all over the world. Although international in its scope of interests and range of contributors, The Finnish Journal of Ethnicity and Migration focuses particularly on research conducted in Finland and other Nordic countries. Opinions expressed in the FJEM articles are those of the authors and do not necessarily reflect the views of ETMU.

ISSN 1796-6582

Finnish Journal of Ethnicity and Migration

Vol. 2, No. 2 / 2007
www.etmu.fi

etmu

Thomas Faist

Migration, Transnationalisation and Development: An Unfinished Agenda¹

Public debates and research on the two-way relationship between migration and development – the migration-development nexus – have increased considerably over the past years. To be more precise, they have experienced yet another climax after two previous ones, in the 1960s and 1980s. Yet there is very little systematic thought given to what is “new” around this time. I argue that the current debates around the migration and development nexus should be approached from a transnational angle, looking at the emergence of a new transnational agent in development discourse – intermittently called “migrants”, “diaspora”, or “transnational community”. Increasingly, the cross-border ties of geographically mobile persons and collectives are taken to the centre of attention. National states, local governments, inter- and supranational organisations and development agencies seek to co-opt and establish ties to agents who are engaged in sustained and continuous cross-border relationships on a personal, collective and organisational level. Also, and this is crucial for any kind of scientific endeavour, the emergence of this new type of development agent can be tackled by a decidedly transnational methodology. Only then can we hope to look at what is usually called “development” in both North *and* South. What this could mean in terms of concepts and research strategies is open for debate. Instead of repeating the “new mantra” (Ratha 2003) of migration and development, which is simply a retake of previous debates in familiar terms, it is useful to engage in two activities: first, to question the significance of the current debates, their economic bias and their disjointed nature when it comes to North and South; and second, to explore opportunities for a methodologically more sophisticated approach to transnational linkages.

What are the Elements of the New Enthusiasm?

The new enthusiasm around migration and development hinges on a number of strong claims which in turn raise serious questions. What are these claims? They can be summarized in the statement that the flows of money, knowledge and universal ideas – called remittances – can have a positive effect on what is called development. Obviously, this is not a new insight but rather a retake of familiar debates which have been on the public and academic agendas on and off since the 1960s. The first claim is that financial remittances carry a huge potential for poverty reduction and local investment, especially since remittances are very often resistant or even counter-cyclic to economic recession. The amount of remittances transferred to developing countries flowing through officially sanctioned channels such as banks or money transfer services are estimated to have increased sharply over the past years – from about \$40 billion in 1990 to \$167 billion in 2005 (IOM 2005: 270). This is at least double the sum of the OECD’s annual Overseas Development Assistance (ODA). Second, despite the fact that financial remittances still stand at the core, in this new round of enthusiasm, indeed euphoria, more emphasis is placed on the transfer of human capital, social ideas and practices from North to South. The perception of costs and benefits has changed with shifts in ideas, from “brain drain” in the 1970s to “brain gain” in the 1990s. Nowadays, we supposedly find more win-win situations for mobile persons, states and others. Even newer is the concept of “social remittances”, the flow of ideas and practices which are “good” and to which nobody in his or her right moral mind would object: human

rights, gender equity, and democracy – to name only the most obvious ones. Third, part of the “new mantra” – it has to be repeated a lot to be believed – is the desirability of temporary labour migration because of the hope that *temporary* migrants transmit a higher percentage of their income than permanent immigrants. This view has especially been propounded by Kofi Annan’s Global Commission on International Migration in its 2005 report (GCIM 2005), which was given visibility by the UN High Level Dialogue on Migration and Development in 2006. Overall, these three broad optimistic claims are tied to migration control. It is the hope expressed by political institutions such as the EU Commission that, on the long run, economic growth supported by financial, knowledge and social remittances will reduce “migration pressure” in the sending countries (EU Commission 2005).

Yet, even a cursory glance at this new enthusiasm raises a number of obvious questions which cast doubt on this optimistic agenda, relating to two sets of questions.

First, the question is what is new and what is old about the new mantra on the migration-development nexus. Actually, after decades of research there is a consensus on the consequences of migration on development, at least among economists: whilst the economic impacts for receiving countries, mostly OECD states, are “clearly positive”, for sending countries the benefits are less clear-cut and heavily contested. And most studies conclude that development in the countries of origin is not a result of migration, remittances and investments by migrants. Instead, development – or the right institutional conditions – is a prerequisite for migrants to invest and to meaningfully remit. These results have been repeated over and over again. Therefore, there is a dire need to historicize the discourses on the migration-development nexus.

Second, as to sustained cross-border transactions the question comes up whose transnational ties and what kind of transnational ties are good for development. Lately, terms such as “diaspora” and “transnational communities” are not only used by scholars, but also politicians and bureaucrats in both emigration and immigration regions. However, some transnational transactions are usually seen as negative in public discourse. Just think of fundamentalist Muslims who do not want to become “like us”, or refugee or diaspora warriors who want to establish new states by force. This is also the case for return migrants in regions such as Latin America or South Asia. For example, female return migrants may be perceived as threats to established patriarchal orders when claiming to acquire property and earn their own income (Dannecker 2004). In short, the new enthusiasm about transnational transactions overlooks the renegotiation of boundaries and political conflicts connected to class, professional, ethnic and gendered hierarchies. In order to take these negotiations and conflicts into account, we need to approach migration and development from a transnational angle, applying a deliberately transnational methodology.

What is “old” and what is “new”? The History of Thinking on the Migration-Development Nexus

Within a time frame of about 50 years, the fundamental claims associated with the new migration-development enthusiasm are not so new. From a simple cost-benefit point of view the basic idea is that the flow of emigrants and the loss of brains are partly or wholly compensated by a reverse flow of money, ideas and knowledge.

The following three phases of the nexus can be distinguished (cf. Thomas and Znaniecki 1927 for earlier conceptualizations). It is interesting, yet not surprising, that the conceptualization of the nexus between migration and development mirrors the dominant economic development paradigms, economics being the leading and most conspicuous discipline in conceptualizing development.

Phase 1: Migration and Development – Remittances and Return

In phase 1 during the 1960s public policy emphasized the “labour gaps” in the North and “development” in the South. The latter was supposed to result from financial remittances, return migration and the subsequent transfer of human capital (Kindleberger 1967). This view corresponded to overall concepts of economic modernization and to the belief that the state could shape economic growth. Moreover, it was congruent with the economic textbook view which suggests that the emigration of surplus labour from underdeveloped areas leads to a new equilibrium between capital and labour (see Lewis 1954). If labour goes North, labour scarcities in the South then create inflow of capital – and eventually economic development in the South (cf. Hamilton and Whaley 1984).

Phase 2: Underdevelopment and Migration – Poverty and Brain Drain

In phase 2 during much of the 1970s and 1980s the term development came to be replaced by “dependency” as a structural condition of the periphery dominated by a centre, and “underdevelopment” as its inevitable result. In this period, dependency theory and later on, Immanuel Wallerstein’s world systems theory (1974) criticized modernization theory. The nexus was partly seen the other way around in terms of assumed causality: not from migration to development but from *underdevelopment* to migration (for an example, see Portes and Walton 1981). In terms of public policy, one of the central issues was not financial remittances – remember that most European countries stopped recruitment, closed their main gates and kept only side doors open for selected categories in the 1970s and 1980s – but the issue of “brain drain”. From the perspective of dependency theory, underdevelopment led to the loss of highly-skilled people who migrated from the periphery to the centres of the dependent world and above all, to industrialized countries. This out-migration, in turn, was thought to contribute to even further underdevelopment and increased migration flows through asymmetric distribution of benefits and resources (cf. Martin 1991). Evidence for this thesis is

easy to spot, also nowadays. For example, in 2005, 30-50% of the so-called developing world's science and technology personnel lived in OECD countries. In addition, it is almost needless to say that a differentiated view of the movement of brains has indeed proven the existence of "brain strain hotspots" (Lowell et al. 2004), such as the health care sector in Sub-Saharan Africa. For example, the overwhelming majority of medical doctors and nurses trained in Zambia have left the country. Almost none have returned. This stands in stark contrast to countries in which economic development is fast, such as Taiwan, South Korea and the People's Republic of China. These countries could change "brain drain" into "reverse brain drain" (Zweig 2006).

Phase 3: Migration and Co-development – The Celebration of Circulation

In phase 3, since the 1990s, the idea of what in French has been called *co-développement* best describes the public policy approaches of immigration countries to the migration-development nexus, at least those propagated by several states such as France, the Netherlands, the UK and international organisations such as the World Bank. Originally the term described local level development activities but soon came to encompass a broader migration-development strategy. The term co-development connotes a reversal of the nexus and has led us back to a more optimistic view, akin to the 1960s. International migration is supposed to fuel development in the South and East – the "Global South" – this time not only via financial remittances and human capital, but through more general knowledge flows and social remittances (Maimbo and Ratha 2005). There seems to be a belief that more *circulation* of labour fosters more development by the way of remittances, hence the policy recommendation of the Global Commission to increase opportunities for short-term labour migration (GCIM 2005).

As this short sketch suggests, different directions of causality within the migration-development nexus were emphasized in the three periods mentioned.

Interestingly, none of these discourses took note of the most obvious linkage, the well-established economic relationship between economic development and migration: processes of Western-style industrial-economic development are usually being accompanied by emigration as a sort of inevitable by-product (Faist 2000: 160–162). Contrary to the premises of the above discussions, economic development, as measured in conventional terms such as growth in GDP, is likely to produce even more migrants on the short- and mid-term.

What is New? Migrants as Transnational Agents – Transnational Methodology

While in phase 1 policymakers and analysts could only think of remittances and return migration as a way of transferring resources across borders, in the third period the landscape of alternatives has widened in an era called globalization, network society, or world society – an era of ever-increasing cir-

ulation. All of the new terms such as co-development point to the emergence of new transnational agents, that is, "diasporic" actors. Underlying this semantic change is the hunch that migrants, geographically mobile persons, and those with whom they associate may be engaged in sustained and continuous cross-border practices. So the story is not simply about migration and development – but about *transnationalisation*.

Various agents have repositioned themselves locally in the global changes since the late 1980s. Both public policies and rhetoric have changed. A prominent example of transformed political semantics are the discursive and institutional changes the People's Republic of China has implemented. Discursively, the slogan to "serve the country" (*wei guo fuwu*) replaced the previous motto of "return to serve" (*huiguo fuwu*) (Cheng Xi in Nyíri 2001: 637). Such rhetoric has been complemented by public policy changes. Again, examples are easy to spot, including dual citizenship for emigrants and immigrants (Faist 2007), voting rights for absentees, tax incentives for citizens abroad, and cooptation of migrant organisations by local, regional and state governments for development cooperation. Instead of permanent return migration, temporary returns, visits and other forms of transactions have moved to the centre of attention. Thus, in recent years the notion of migrants' return as an asset of development has been complemented by the idea that even if there is no eventual return, the commitment of migrants living abroad could be tapped, not only, for example, through hometown associations but also through informal "diaspora knowledge networks" (Barré et al. 2003), that is, networks of scientists and R&D personnel, business networks of innovative start-ups (cf. Rauch 2001), and networks of professionals working for multinational companies (Kuznetsov 2006). States, development agencies and international organizations try to support the circulatory mobility of persons engaged. The keyword is "temporary return": Examples are UNESCO's TOKTEN or IOM's Migration and Development in Africa (MIDA) programs, which send migrants as experts back to countries of origin for short periods of time. And, of course, governments try to tap into the activities of hometown associations, although – seen only in terms of financial remittances – they are dwarfed by remittances within kinship groups. A prominent example is the Mexican *tres-por-uno* (3x1) program, in which each "migradollar" sent by migrants from abroad is complemented by three dollars from various governmental levels. More recently, banks have joined the fray and announced 4x1 programs. These examples suggest that states and organizations have started to build programs on obligations and commitments felt by migrants towards home institutions. To use Albert Hirschman's terms, socio-political loyalty is used after geographical exit to exert economic and sometimes political voice (Hirschman 1970).

Much of the semantics focuses on community. The two most fashionable terms are "diaspora" and "transnational communities". There is an interesting difference: "diaspora" is used frequently in the development discourse, "transnational communities" in transnationalist literature. Both terminologies refer to "communities without propinquity" (Faist

2000). Such communities are not primarily built upon geographical closeness but on a series of social and symbolic ties which connect ethnic, religious and professional diasporas. Yet the notions of diaspora and transnational community need to be unbundled and even rejected in order to get closer to a systematic analysis. Rogers Brubaker cogently observed that the “universalization of the diaspora, paradoxically, means the disappearance of the diaspora” (Brubaker 2005: 3). In recent decades there has been a telling change of meaning. First, the “classical” meaning of diaspora was forced migration and violent dispersal, whereas nowadays it denotes any kind of migration – hence the talk of labour diaspora, trade diaspora, business diaspora, and refugee diasporas (Cohen 1997). Second, in its classical sense diaspora implied a return to an imagined or real homeland, nowadays simply some sort of sustained ties back to the home country, and in post-modern usage even lateral ties – that is, ties not only from emigration to one immigration country but connectivity all over the globe. Third, the old meaning of diaspora referred to various forms of segregation in the immigration country, whereas nowadays it means a sort of culturally pluralist boundary maintenance in the host country (e.g. Gilroy 1993). While these shifts in its meaning are interesting, the term diaspora – as well as transnational community – is too restrictive, because it implies a rather homogeneous cross-border social formation. It repeats the same mistake as much migration scholarship which assumes homogenous national, ethnic or religious groupings.

Transnational social formations and a systematic transnational approach are alternatives to these conceptualisations of diaspora. Transnational formations – also fields or spaces – consist of combinations of ties and their contents, positions in networks and organisations, and networks of organisations that cut across the borders of at least two nation states. In other words, the term refers to sustained and continuous pluri-local transactions crossing state borders. There are various ways to conceptualise transnational social formations, which can be thought to be part of more general societal configurations. Two prominent ones are fields and spaces – the first one refers to the inner logic of social action and can be extended to systemic approaches, the second one to the spatial dimension of social life. A commonality is that they aim to overcome “methodological territorialism” (Scholte 2000: 56), that is, conflating society, state and *territory*. And they are meant to overcome also the conflation of society, state and *nation*, “methodological nationalism” (Wimmer and Glick Schiller 2003).

The newest wave of the migration-development nexus raises a couple of challenges to transnational approaches. Here, I want to sketch three challenges. First, we definitely need to include migrant organisations and associations (cf. Moja 2005), such as hometown associations, in our research agendas. But we also need to look at the spaces in between associations, organisations and communities. Second, we can see a disjuncture between development studies on the one hand and migrant incorporation studies on the other hand, with

the former emphasizing the South, and the latter being almost exclusively concerned with integration issues in the OCED-North. And third, while there has been some discussion on remittances alleviating poverty but strengthening overall inequality in emigration regions, little attention has been devoted to the public policy mechanisms which could contribute to equality and social citizenship.

(1) *Methodological Rigour*

Most empirical studies on transnationalisation and development from a sociological or anthropological viewpoint focus on associations and organisations, a line of research which needs to be continued (e.g. Smith 2006). Such studies need to be complemented by those looking at the “spaces in between associations,” that is transactions criss-crossing multiple associations, networks forming within associations, and non-organised engagement. Methodologically, the exhortation of transnational approaches “follow the flow of persons, money, ideas and so forth” has not really been taken very seriously, contrary to most announcements. A more systematic network approach, not only in the metaphorical sense, is necessary. And there are models of how to do it. Taking multi-sited fieldwork seriously – that is, simultaneous research in different locations – would mean to follow financial or other transactions in tracing lateral connectivities to other immigration and emigration regions. A case at hand is the five-year study by Valentina Mazzucato and her colleagues in tracing transactions involving persons, groups and organisations in the case of networks of Ghanaian migrants located in Amsterdam back to locations in Ghana and in other regions of the world (Mazzucato et al. 2007). Such a methodological approach does not presume concepts of world society based on too much unity and systemic differentiation. In sum, exploring transnational connectivities through multi-sited fieldwork enables us to look at the great variety of societal forms. In particular, it allows us to trace the combination of a high degree of local clustering with a relatively low average path distance between nodes and hubs, which are located in different states.

Networks can be built around various categorical distinctions, such as ethnicity, race, gender, schooling, professional training, political affiliation, and sexual preference. Ethnicity constitutes a particularly vexing issue in transnational studies. On the one hand a transnational approach should be able to overcome the “ethnic” bias inherent in much migration scholarship. The fallacy is to label migrants immediately by “ethnic” or “national” categories. Often scholars presuppose prematurely that categories such as Turks, Brazilians and so forth matter a lot, since they do in public discourse. On the other hand, our methods should enable us to trace actually existing ethnic social formations, such as networks of reciprocity, which are of great importance, for example, in informal transfer systems of financial remittances. This means to turn the issue of the importance of ethnicity into an empirical question.

Under-researched are also linkages between informal networks and formal organisations. Sometimes, for example,

village associations celebrating cultural practices from the “homeland” change function: In the case of Overseas Chinese in Southeast Asia there are “old linkages, new networks.” Village associations (*shetuan*) also function as an arena for businesspersons planning to invest in certain parts of China (Liu 1998). While Overseas Chinese entrepreneurs’ foremost considerations in deciding on investment in China are profitability and the economic opportunities available, it is in village associations that ties based on one’s place of origin, kinship and dialect become useful as a foundation of establishing personal relationships (*guanxi*). Cultural affinities can facilitate effective personal and business relationships, and they play an important part in directing a substantial amount of investment and charitable money to the People’s Republic of China (*qiaoxiang*).

(2) Incorporation and Development

So far, incorporation and development studies are disjointed, even in transnational studies. Studies either take the perspective of the country or region in which immigrants live, and deal from a transnational angle with issues of incorporation into labour markets, housing, education and cultural pluralism, but also social security, state security, wage differentials, and so forth. Or, studies deal with the effects of transnational ties on home countries, villages, formations from which migrants originate, such as demographic dynamics, remittance flows, and cultural impacts. They often involve an analysis of transnational flows. The former studies, preoccupied with the effects of immigration, have entered into a dialogue with studies of assimilation and multiculturalism, and the latter, focusing on emigration regions, with development studies. Yet the two areas are awkward dance partners. For example, in the case of immigrants from Mexico, the Dominican Republic and Colombia in the USA, transnational immigrant organisations’ members are older, better-established, and possess above-average levels of education (Portes et al. 2007). This could be interpreted, depending on one’s conceptual predisposition, as transnationalism and assimilation not being opposites, or as a strong transnational orientation indicating a specific path of incorporation.

However, if not carried onwards, such discussions miss the essence of a transnational approach, which is not only relevant to viewing incorporation in national terms. This is clearly visible in two-way flows. From an integrated North-South perspective one has to look not only at remittances but also at potential “reverse remittances.” There are indeed empirical findings of “reverse remittances” or two-way flows: They can be important especially at the beginning stages of migration of persons or groups, for example to help (undocumented) migrants to get papers and thus to legalise their stay.

It is questionable whether terms such as immigrant integration or incorporation are able to capture how two-way flows shape associational life between emigration and immigration regions. They are valid perspectives, of course, centring on regions of destination and origin. Nonetheless, the in-between transactions constitute social facts *sui generis*. Yet we have

not yet found an appropriate terminology to deal with these social facts. Simply rejecting methodological nationalism is not enough.

(3) Public Policy, Networks and Inequality

Many studies look positively at remittances – financial, knowledge and social – because they may reduce poverty or even eradicate it and contribute to economic growth. However, there is almost no discussion of the mechanisms of how this may work – it is almost as if an “invisible hand” would transform remittances into poverty reduction and economic growth. Needless to say, this is a very myopic view of the relevance of remittances to public policy. If transnational migration is linked to global social inequality, then remittances must be examined in regard to their relevance to social policy. Seen in this way, they do not constitute explicit social policies, of course, but they form a basis for fostering social solidarity among citizens. This thought is not as farfetched as it may seem at first sight. Comparative historians of welfare states tell us that “late industrialisers” in the sense of Alexander Gershenkron, such as the Nordic countries and East Asia (Wong 2006), developed more universal social policies than “early industrialisers” such as the United Kingdom. Yet, in the recent past international organisations favoured targeted social policies in contrast to universal ones in developing countries. Such policies failed miserably, in particular structural adjustment policies and the Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP). Therefore, the crucial policy question is how to fit remittances into universal social policies. How can remittances be factored into what a recent publication by the United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD) calls “developmental welfare?” Social policy and social rights are not something that might merely evolve after a certain level of development has been reached. Rather, “social policy is a key instrument for economic and social development” (UNRISD 2007: 2). Since there is no simple remittance-development-nexus, we need to look at policies which can forge social solidarity and are thus based on social citizenship. All great theorists of societal membership – from Aristotle, Cicero, J.S. Mill, Hannah Arendt, T.H. Marshall – have agreed that in order to participate fully in public life, persons need to be in a certain socio-economic and political position. In Marshall’s tradition we may call it social citizenship; more recently the term “capabilities” has been introduced by Amartya Sen to capture the same thought (Marshall 1973; Sen 1999).

In sum, there is an interesting nexus between remittances, social policy and development with remittances constituting a sort of intervening variable because they are an expression of diffuse solidarity and generalised reciprocity upon which any kind of social policy has to be built. Second, only by integrating transnational migrants into policy circuits on various governance levels can such potentials be realised. Therefore, the uncritical celebration of diasporas and transnational communities in isolation from other agents by both neo-liberal and transnationalist-cum-communitarian views

may be seriously misguided. At the very least, we need to analyse the social policy potential inherent in transnational connections with respect to state agencies on various levels, non-governmental organisations and economic organisations such as firms.

Conclusion

To sum up, these introductory reflections represent a very preliminary overview of the issues involved. Omissions and silences abound. For example, this overview has not discussed why the migration-development nexus and migrants as new transnational agents of development have been introduced now, or how the nexus fits into the changing paradigms and concepts of development. At least three topics are involved: first, the discursive constitution of the relationships between state vs. civil society and community and the relationship between market vs. civil society; second, geopolitical changes since the end of the Cold War; and third, migration control as an implicit factor driving circulatory migration. Also, this sketch has barely mentioned the role of armed conflicts, civil wars and peace-building on political change. Also, we would need to discuss the different notions of development to be found among different categories of agents. Development experts and researchers of migration and development – and quite a few distinguished scholars belong to this circle – are not the only mobile actors in this field, but also migrants themselves. And, perhaps most important of all, we need to analyze what one could call the symbolically highly charged numbers' game, which characterises development cooperation. For example, we may ask: What is the significance of repeating the statement that financial remittances are x-times higher than the sums allotted to official development aid (ODA) – considering the fact that ODA is not really regarded as very successful in overcoming social problems like poverty? Does the repetition signal the continuation of a logic which cannot be repeated in the case of ODA, for all the obvious and known problems discussed for decades? Why would the mechanisms underlying “development” change all of a sudden if we substituted bearers of hope such as political elites or women with migrants?

Bibliography

- Barré, Philippe, Victor Hernandez, Jean-Baptiste Meyer, and Dominique Vinck (eds.) (2003) *Diasporas scientifiques. Expertise collégiale. Institut de Recherche sur le Développement*, Paris: Ministère des Affaires Étrangères.
- Brubaker, Rogers (2005) 'The 'Diaspora' Diaspora', *Ethnic and Racial Studies* 28 (1): 1–19.
- Cohen, Robin (1997) *Global Diasporas: An Introduction*, London: UCL Press.
- Dannecker, Petra (2004) 'Transnational Migration and the Transformation of Gender Relations: The Case of Bangladeshi Labour Migrants', *Current Sociology* 53 (4): 655–674.
- European Commission (2005) *Migration and Development: Some Concrete Orientations*, COM (2005) 390 final of 1 September 2005, Brussels.
- Faist, Thomas (ed.) (2007) *Dual Citizenship in Europe: From Nationhood to Societal Integration*, Avebury, UK: Ashgate.
- Faist, Thomas (2000) *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*, Oxford: Oxford University Press.
- Gilroy, Paul (1993) *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness*, London: Verso.
- GCIM (Global Commission on International Migration) (2005) *Migration in an Interconnected World: New Directions for Action. Report of the Global Commission on International Migration*, Geneva: Global Commission on International Migration.
- Hamilton, Bob, and John Whaley (1984) 'Efficiency and Distributional Implications of Global Restrictions on Labour Mobility', *Journal of Development Economics* 14: 61–75.
- Hirschman, Albert (1970) *Exit, Voice, and Loyalty*, Harvard, MA: Harvard University Press.
- IOM (International Organization of Migration) (2005) *World Migration: Costs and Benefits of International Migration*. Geneva: IOM.
- Kindleberger, Charles P. (1967) *Europe's Postwar Growth: The Role of Labour Supply*, Cambridge: Harvard University Press.
- Kuznetsov, Yevgeny (ed.) (2006) *Diaspora Networks and the International Migration of Skills: How Countries Can Draw on Their Talent Abroad*, Washington, D.C.: The World Bank.
- Lewis, Arthur, W. (1954) *Theory of Economic Growth*, London: Unwin.
- Liu, Hong (1998) 'Old Linkages, New Networks: The Globalization of Overseas Chinese Voluntary Associations and Its Implications', *The China Quarterly* 155: 582–609.
- Lowell, Lindsay B., Allan Findlay, and Emma Stewart (2004) 'Brain Strain. Optimising Highly Skilled Migration from Developing Countries', *Asylum and Migration Working Paper* 3, Institute for Public Policy Research, London, UK.
- Maimbo, Samuel Munzele and Dilip Ratha (eds.) (2005) *Remittances: Development Impact and Future Prospects*, Washington, D.C.: The World Bank.
- Marshall, T.H. (1973) [1950], *Citizenship and Social Class*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Martin, Philip L. (1991) *The Unfinished Story: Turkish Labor Migration in Western Europe, with Special Reference to the Federal Republic of Germany*, Geneva: International Labour Organization (ILO).
- Moja, Jose C. (2005) 'Immigrants and Associations: A Global and Historical Perspective', *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31 (5): 833–864.
- Muzzucato, Valentina (2007) *The Role of Transnational Networks and Legal Status in Securing a Living: Ghana-*

- ian Migrants in the Netherlands*, Working Paper No. 43, ESRC Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford, Oxford.
- Nyíri, Pál (2001) Expatriating is Patriotic? The Discourse on “New Migrants” in the People’s Republic of China and Identity Construction among Recent Migrants from the PRC, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27 (4): 635–654.
- Portes, Alejandro, and Walton, John (1981) *Labor, Class, and the International System*, New York: Academic Press.
- Portes, Alejandro, Cristina Escobar, and Alexandria Walton Radford (2007) ‘Immigrant Transnational Organizations and Development: A Comparative Study’, *International Migration Review* 41 (1): 242–281.
- Ratha, Dilip (2003) ‘Workers’ Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance’, *Global Development Finance 2003*, Washington, D.C.: World Bank.
- Rauch, James E. (2001) ‘Business and Social Networks in International Trade’, *Journal of Economic Literature* 34: 1177–1204.
- Scholte, Jan Aart (2000) *Globalization: A Critical Introduction*, Basingstoke: Macmillan.
- Sen, Amartya K. (1999) *Development as Freedom*. New York: Knopf.
- Smith, Robert C. (2006) *Mexican New York: Transnational Lives of New Immigrants*, Berkeley: University of California Press.
- Thomas, William I., and Florian Znaniecki (1927) [1918–1921] *The Polish Peasant in Europe and America*, 5 Vols, New York: Alfred A. Knopf.
- UNRISD (United Nations Research Institute for Social Development) (2007) ‘Transformative Social Policy. Lessons from UNRISD Research’, *Research and Policy Briefs*, no. 5/2007. [http://www.unrisd.org/UNRISD/website/document.nsf/ab82a6805797760f80256b4f005da1ab/c77a2891bc2fd07fc12572130020b2ac/\\$FILE/RPB5e.pdf](http://www.unrisd.org/UNRISD/website/document.nsf/ab82a6805797760f80256b4f005da1ab/c77a2891bc2fd07fc12572130020b2ac/$FILE/RPB5e.pdf) (accessed 28 May 2007)
- Wallerstein, Immanuel (1974) *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*, New York: Academic Press.
- Wimmer, Andreas and Nina Glick Schiller (2003) ‘Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology’, *International Migration Review* 37: 576–610.
- Wong, Joseph (2006) *Healthy Democracies: Welfare Politics in Taiwan and South Korea*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Zweig, David (2006) ‘Learning to Compete: China’s Efforts to Encourage a “Reverse Brain Drain”’, in Christiane Kuptsch and Pang Eng Fong (eds.) *Competing for Global Talent*, International Labour Organization (ILO).

Author

Professor *Thomas Faist*
Department of Sociology
Bielefeld University
thomas.faist@uni-bielefeld.de

Notes

- 1 Professor Faist was unable to deliver this keynote address at the ETMU Days in 2006, but has kindly agreed to have it published in the FJEM.

Finnish Journal of Ethnicity and Migration

Vol. 2, No. 2 / 2007
www.etmu.fi

etmu

Maria Suojanen

Minority Party Success in Heterogeneous European Countries

Abstract

In this paper, I examine minorities' success in nine national parliamentary elections. Theory of consociational (or power-sharing) democracy suggests that in heterogeneous societies, a proportional electoral system will treat minority parties most fairly. The OSCE Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life proposes a number of electoral system features, which would improve minority representation. Bearing these points in mind, I set out to investigate the difference between various parties' votes and seats, as measured by an Advantage-ratio of votes and seats. In order to control for the size of the party, non-minority parties have been divided into small and large parties. I conclude that minority party success is due to the geographical concentration and political unity of the minority rather than the electoral system itself. Moreover, the size of the party is a major factor governing success in all the systems investigated; large parties benefit in all the elections studied.

In this paper I look into the electoral success of minority parties in heterogeneous societies with large minority groups. The study covers national parliamentary elections in countries within the EU25 with considerable minorities (more than five percent of the total population¹) and aims to determine what kinds of options these minorities have in regard to gaining representation. I also search for explanations for their level of success or failure. My focus is on ethnic minorities, which according to Vermeersch (2003, 1) are groups distinguished from the majority because of *religious, linguistic, cultural or other "ethnic" characteristics*.

The question of minority representation is (usually) tied to the question of small party representation, since minorities are usually small groups (Norris 2004, 210–211; see also Müller-Rommel & al. 1991). Therefore I control for the differences between small parties and large parties. The limit between small and large is set at 10 percent of votes.² (Small $\leq 10\%$ and large $> 10\%$). Parties³ that were both large and aiming at minority representation were found in three countries, but most minority parties were small in terms of vote shares. The countries I look at are Belgium, Czech Republic, Estonia, Finland, Latvia, Lithuania, Slovakia, Spain and the UK.⁴

The representation of national minorities is a widely debated issue amongst scholars, especially due to recent developments in Europe. In 2004, when ten countries became members of the European Union, many new national minorities became part of the Union as well. The renewed democracies of the Baltic States and the split Czech Republic and Slovakia all have considerable national minorities within them. These new member countries have been under enormous pressure by the Union to improve the rights of minorities, even though many of the older member states have had poor track records on minority issues (Johns 2003). Also Vermeersch (2004, 7) argues that EU's concern for minority issues in Central and Eastern Europe were greater than its own internal commitment to minority rights. Minorities may well live alongside majorities without any problems, but in some cases minority interests differ from those of the majority, and to ignore minority concerns could cause unrest. The Copenhagen criteria,⁵ one of the most important documents concerning the enlargement of the EU, emphasise minority issues. They are also stressed when applicant countries are evaluated. In many cases, minority representation is more of a problem at national or local levels than the EU level. Concern for minority rights

in connection with electoral systems was also expressed in the *OSCE Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life* (1999).⁶

Protecting minorities and their rights is often seen as an essential part of democracy performance. These rights may be protected in a number of ways, such as guaranteeing freedom of religion or teaching the minority language in schools. Autonomy at different levels of government is an often-used instrument to enhance minority rights. There are, however, theories suggesting that certain choices made whilst planning the central institutions of a country will help to govern a heterogeneous society. One of the most influential of such theories has been Arend Lijphart's model of consociational democracy.

The Theory of Consociational Democracy

The theory of consociational (or power-sharing) democracy (Lijphart 1977, 1999, 2004; Norris 2004) emphasises two key elements for successful democratic government in divided societies: power-sharing and group autonomy. The aim for power-sharing is to include rather than exclude minorities, although one should also try to maximise the size of the ruling majority. This can be accomplished by a set of rules for the electoral system, government formation and executive power-sharing (for a complete list, see Lijphart, 2004, 99–106). Group autonomy implies more independence for the minority to make decisions on their own affairs especially in the areas of education and culture. Consociationalism has been challenged by centripetalism (e.g. Horowitz 1985 and Reilly 2001), which encourages ethnically divided societies to choose electoral systems that give rise to cooperation rather than division in the legislature. Therefore the electoral system often promoted by centripetalists is some form of preferential voting (like Single Transferable Vote, see for example Tideman 1995). Horowitz, too, agrees that if there is a choice between PR and FPTP, then Proportional systems are to be preferred (1985, 171, 173).

According to Zimmermann (1994, see also Shugart 1994), there are three severe consequences if a minority is largely under-represented in public offices. Firstly, some important issues may be overlooked or ignored. Secondly, the minority may be alienated from the political system and have less respect for the laws imposed on it (see also Lijphart 1984). Thirdly, the under-representation of a sizeable minority group may lead to splintering or a lack of unity within the nation. Tsebelis (1990), on the other hand, argues that proportional arrangements may enhance cleavages and segregation rather than cooperation between unifying catchall parties. The problem of minority inclusion is a sensitive issue in the renewed Eastern European countries where state borders do not always coincide with ethnic, linguistic or other cultural 'boundaries' (Shugart 1994). Therefore the question of minority representation may well be one of stability and peaceful integration in Europe as a whole. With this in mind, I continue by taking a

look at the role of an electoral system in making parliamentary seats more accessible to all, including minorities.

Making the Electoral System More Accessible to Minorities

Electoral systems are known to affect the outcome of the elections, especially features such as the number of parties and overall deviation from proportionality. Electoral systems may enhance the success of parties of a certain size, or support geographically centred or minority focused parties (Taagepera 1994). This can be accomplished by system engineering, using instruments such as legal thresholds, compensation seats as well as redistricting and district size manipulation. Moreover, some of the seats may be assigned exclusively to a minority in order to ensure their representation. Even though other variants, such as political culture, incumbency, unequal education and job opportunities or inadequate funds are acknowledged by the author to affect minority representation, this paper focuses on the chain connecting minority population via minority votes to minority parties and to minority party seats.

When new electoral systems are engineered, their various consequences cannot be totally anticipated, since different parts of electoral systems have such divergent effects. Even scholars do not always agree on them. The focus of this paper is on the effects of an electoral system to a specific group of people identified as a *minority*, through the effect the system has on *minority parties*. The minorities under study here are mainly linguistic and/or historic minorities, which are, in some cases, also geographically concentrated. According to Packer (1993, 45), a minority is a group of people who freely associate for an established purpose where their shared desire differs from that expressed by the majority. The characterisation used in our main source, *World Directory of Minorities*,⁷ is from Francesco Capotorti's *Study on Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities* (1991). According to Capotorti, a minority is "(a) group numerically inferior to the rest of the population, whose members being nationals of the State, possesses ethnic, religious or linguistic characteristics different from those of the rest of the population and show, if only implicitly, a sense of solidarity directed towards preserving culture, traditions, religion or language" (Capotorti 1991).

Even the term *minority* itself points to the fact that the group described is minor – in other words, smaller. Therefore, minority issues are often regarded as issues of minor or smaller in influence, power or rank. *Minority parties* are defined here as parties which openly aim at representing chosen minorities on issues such as the local autonomy of the group, language rights and cultural matters.⁸

The link between the properties of the electoral system and minority representation is illustrated in the following picture.

If no limits are set for citizenship and the right to vote is universal, a minority group has an equal opportunity to cast their vote in an election and one of the following four outcomes

is possible. 1) The minority may abstain from voting. 2) The minority may vote for a minority party, which may not succeed because of the system of vote transformation to seats. 3) The minority party may succeed proportionally to its votes or better. 4) The minority may vote for and be represented by other parties (non-minority). A minority is naturally not only a single actor, so many of the possibilities may coexist in an election.

The two middle possibilities are of interest to this study, since they are straightforwardly affected by the electoral system. In some cases, a low turnout of minority voters may prevent them from getting their ‘fair’ share of the seats. It should also be noted that the decision as to whether or not to vote for a non-minority or a minority party may be triggered by the anticipated effects of the system as well. If a voter decides to cast her vote, in many cases the electoral district limits her choice, since not all the parties compete in all the districts. The list form also limits her possibilities to vote for a candidate or a party list. According to Taagepera (1994), proportional representation (PR) with open lists (votes for candidates) favours minorities. This would be particularly true if a minority candidate ran on a non-minority party list.

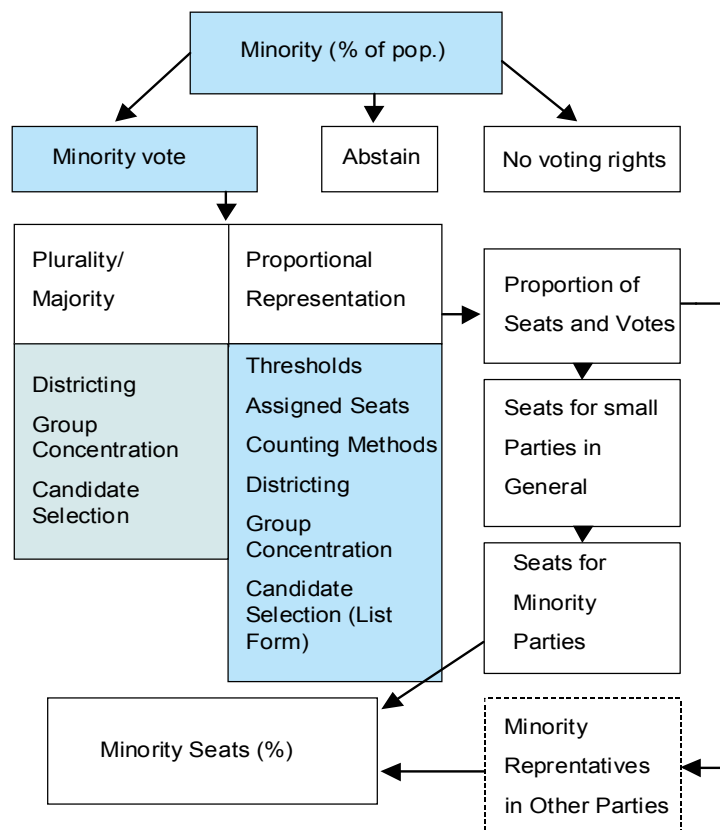
In his commentary on the Lund recommendations, Myntti (2001) agrees that proportional representation with high district magnitude tends to favour geographically dispersed minorities. In cases of locally concentrated minorities, plurality might also help the minority to gain representation. So two

aspects should be kept in mind while studying the success of minority parties in elections: the minority’s size (nationally) and its geographical concentration. But also, since minority parties compete in the same electoral system as all other parties, we need to look at the much-studied consequences of electoral systems.

When do Minority Parties arise?

Before going into more details on electoral systems and the successes of different minority parties I still need to stress the important factor of freedom of vote and minority parties’ relation to it. A minority party is a party within a larger party system with many non-minority parties competing for the minority vote as well. Minority background does not force anyone to run only on a minority party list, nor does it mean that only minorities can vote for that candidate. All voters, including minority background voters, have a choice of voting for which ever party they choose within their district, unless the minority seats are assigned for a certain group. There is no guarantee that minority interests are so homogeneous that a party that is aiming for minority representation can or will represent it. The mere existence of minority representatives does not guarantee substantive representation of minority issues, which themselves are certainly hard to define.

Figure 1. Minority Representation and Electoral Systems

In all the countries studied, chosen according to their share of minority populations, there are and have been parties that aim to represent the minority.⁹ A minority party will need to articulate a particular interest to credibly represent minority issues. Because there are more than one minority in many of the countries studied, the articulation of interests that could be called minority interests is all but easy. In geographically constrained areas populated by a particular minority, such as Scotland and Wales in the UK or Catalonia and Galicia in Spain I recognise that all the representatives of the districts represent those areas in the parliament. But do they represent the interests of the particular minority living in that area, as distinguished from the majority population of the country? In this study I aim to pinpoint the parties that do and see how they have done in the general election and what could explain their success or failure. Large-scale questions of concepts of representation or descriptive and substantial representation (See Pitkin 1967, 61) are beyond the scope of this paper. I will concentrate on parties that can be identified through their name, with the help of literature or by native colleagues' statements as minority parties and look into their success in the vote-seat transfer.

Consequences of Electoral Systems

In the context of electoral systems one can assume that most of the parties promoting minority issues are in fact small. They will do better in systems that benefit small parties. Another possibility is that the minority candidates run on the lists of conventional parties. In those cases, important factors might be the list form and party elite control.

The points raised in the Lund recommendations are concerned with certain parts of the electoral system, which are deemed to affect minorities. Two of them stress the universality of the right to vote, to stand for office and form parties (clauses 7 and 8) as a very fundamental starting point. Without these basic rights, minority representation would in many cases be impossible. But even if these rights are granted, more specific efforts can be made. For example, some systems treat parties of different size unequally.

If the system works on a plurality basis, typically only one candidate is elected from each district. Other votes cast for other parties or candidates are essentially wasted. This, according to Duverger's (1964) law,¹⁰ usually leads to two strong parties in a system. Proportional (PR) systems are said to 'produce' more parties and to give smaller parties a better chance than pure majority systems.¹¹ In a majority system, to gain representation as clause nine of the Lund recommendations states, the minority party has to be geographically concentrated in a few districts (Myntti 2001). PR, on the other hand, is a feeble (as opposed to a strong) system, which does not penalise small parties in the votes-to-seats procedure if they do not ally with the larger parties (Sartori 1968, Shugart 1994 and Lijphart 1994).

Electoral systems vary in the countries studied from pure plurality systems to mixed and PR systems. It would also

appear that some of them, usually the newer democracies (or in some cases, renewed) still fluctuate and may go through some major changes in the future. Also, many of the party systems are still unstable. The consequences of a PR system are complex, since there is a vast number of variations to choose from. The system variables that could have an effect on minorities include the allocation rule, district magnitude and placement, legal thresholds and compensation seats. Table 1. below illustrates the different electoral systems in the nine countries studied.

There are six *allocation rules* in use in the countries: both the standard and the modified version of Sainte-Laguë, modified and standard d'Hondt, Hare-quota and Hagenbach-Bischoff. Lijphart (1990; see also 1986 and 1994) argues that the largest remainder Hare and pure Sainte-Laguë are the most proportional ones of these allocation rules, which yield the most proportional results for parties of all sizes. D'Hondt is considered least proportional of the highest average allocation rules, as it favours larger parties. Modified Sainte-Laguë is considered more proportional than D'Hondt (Lijphart 1990; Laakso 1978a), but less so than the unmodified version. Recent evidence puts Sainte-Laguë before Hare, but keeps the same order for other allocation rules. The allocation rule is found to be as significant as the district magnitude (Benoit 2000).

Several studies have determined that *district magnitude* is the most significant variable affecting the overall proportionality of a system (e.g. Gallagher 1991; Taagepera & Laakso 1980; Taagepera & Shugart 1989). The larger the district, the more proportional the elections are and the better chance parties have of being represented, as they receive seats according to their vote shares (Lijphart 1990; Rae 1967). If the district size is to remain small, another means of assuring minority representation is to assign some seats directly to the minority (as in Slovenia). This is also pointed out in clauses nine and ten of the Lund recommendations. This arrangement can be used in geographically concentrated parties in single-member systems or small districts in PR systems. In the United States, so-called 'redistricting' is a huge issue, which has attracted much scholarly attention (see for example Handley & al. 1998; Niemi). In the U.S. the minorities concerned are usually racial groups. The term often used in these studies is gerrymandering, which means the deliberate rearrangement of electoral boundaries. This tool can be used to disperse minorities' power across many districts to lessen the probability of a minority candidate being elected (Dixon 1980). The clearest way to avoid such problems within a country is either to have the whole country as one district or to assign seats specifically to a minority as mentioned above.

The *legal thresholds* used to limit the access of smaller parties are very important if minorities would want to be represented by their own party. Usually the thresholds vary from three to five percent. A legal threshold guarantees that parties receiving less than the predetermined threshold of votes will be eliminated and will receive no seats at all. These thresholds would then effectively prevent all minority parties with

Table 1. Electoral Systems

Country	System	Allocation Rule	Threshold	Number of districts	Average district magnitude	List form
Belgium	PR	d'Hondt	No / 5 % ^d	20 / 11	7.5	mixed
Czech Republic	PR	d'Hondt	5 %	14	14.3	mixed
Estonia	PR	mod. d'Hondt	5 %	11	9.18	open
Finland	PR	d'Hondt	no	15	13.3	open
Latvia	PR	Sainte-Laguë	5 %	5	20	mixed
Lithuania	Mixed	Hare ^a	5 % ^b	72	1.9 ^c	open
Slovakia	PR	Hagenbach-Bischoff	5 %	4 / 1	150	closed
Spain	PR	d'Hondt	no	52	6.7	closed
UK	Plurality	N/A	no	659	1	N/A

^a for the PR seats

^b Not applicable for minority parties from 1992 to 1996

^c 71 single member districts and one of 70

^d The threshold and new districting were applied since 2003

lower vote shares than the predetermined limit from being represented. The reason why such thresholds are quite popular is that they limit the fragmentation of the party system, thus improving the effectiveness of decision-making. Although reasons like this may be officially given, instruments like thresholds may also be used for political purposes to limit the chances of certain small parties.

In some countries, *compensation seats* are used to increase overall proportionality. In these systems, a certain number of seats are allocated in a particular district and the rest in the country as a whole or within a larger district(s). Different systems, for example allocation rules or thresholds, may be in use in different tiers. Compensation seats may compensate small parties and make the system generally more proportional, possibly including parties with minority interests.

The Minorities Studied

The minorities that are of interest to this study are listed in the Table Two below. The countries were chosen according to the size of the minorities and the limit was set at five percent of the total population for the largest minority. In the cases of Estonia, Latvia and the UK, some smaller minorities were included in the analysis for comparison. In Lithuania and Spain, the second largest minorities are over five percent as well.¹² The elections investigated are national parliamentary elections since 1990 or since the first multi-party elections in the country in question. All the countries are members of the European Union. The minorities are mostly historical and language minorities, even though religion may also play a role in the identity of the minority.

These minorities do obviously not share the same status or history. For example, the Russian-speaking minorities are exceptional in the Baltic countries because of the countries' history under Soviet rule. Therefore it is quite understandable that the majority culture and language are now cherished in these countries. But as Johns (2003, 685) puts it, "laws that

protect one culture disadvantage others." In countries like Spain and the UK (see e.g. Colomer 2002 and Levy 1995 for more details), minorities may also aim at being represented in other spheres of public life such as local government or in the EU. Non-governmental organisations that aspire to have political influence are excluded from this study.

The data used consists of descriptions of electoral systems and electoral results since the beginning of the 20th century or from the first independent elections. The electoral data was collected from various sources from all the elections held in the nine countries since the beginning of the 20th century¹³. The countries were chosen on the basis of two criteria: 1) they are all EU members; 2) they all have a minority group larger than five percent of the total population. Only national parliamentary elections were included. The most detailed data was found at the official websites of the parliaments as well as at the web pages of the "Political Transformation and the Electoral Process in Post-Communist Europe" project at the University of Essex. The minority percentages used here are from

Table 2. The Studied Countries and Minorities

Country	Minorities (> 3% of total population)	Percent
Belgium	Walloons	32.0 %
Estonia	Russian, Ukrainians	30.3%, 3.1%
Czech Republic	Moravians	13.0 %
Finland	Swedish-speakers	5.8 %
Latvia	Russian, Belarusians	33.1%, 4.1%
Lithuania	Russian, Poles	8.5%, 7.0%
Slovakia	Hungarian	10.8 %
Spain*	Catalans, Galician	16.0%, 7.9%
UK	Scots, Welsh	8.8%, 3.5 %

Source: World Directory of Minorities 1997, Tilastokeskus: Maailma numeroina

* The Basque minority did not exceed the limit of 3 % according to our data

the World Directory of Minorities of 1997.¹⁴ The use of a single source for minority descriptions is justified by two reasons. First, the minorities have been measured by the same criteria in all countries and second, the source covers all the countries in question. As stated before, the World Directory of Minorities uses the Capotorti definition of minorities without excluding non-citizens.

Since the geographical concentration of a given minority may affect minority parties' success in certain systems, the minorities studied were classified as shown in Figure Two. It should be noted that even though some minorities might be concentrated in cities (like in Estonia and Latvia) or in an otherwise clearly defined area (like Swedish-speakers in Finland), such concentration may be irrelevant for electoral success if these areas do not coincide with electoral districts.

A Closer Look at The Electoral Systems

Since the systems studied vary widely in many respects, an overview of some of their characteristics is necessary. Earlier studies indicate how these systems might treat small parties, and minority parties in particular, according to their specific characteristics. The success or failure of a party is determined with an advantage ratio (A) variable calculated by dividing the seat share of a party by its vote share.¹⁵ The perfect number of seats, in a proportional sense, gives an A – ratio of 1. If this is exceeded, the party has benefited from the seat-vote transfer and vice versa (Taagepera & Shugart 1989). The following system descriptions are from Parline Database and Rose and Munro (2003), unless indicated otherwise.

In *Belgium*, the seats are allocated to 20 multi-member constituencies, of which 10 are Flemish, 9 Walloon and one bilingual (Brussels). The specific feature of Belgium is that there are no national parties, but the parties are aligned on either the

Francophone or the Flemish side. There are also no national or district level thresholds. The average district magnitude is rather small and the allocation rule (d'Hondt) favours large parties. We must remember, however, that the minority parties are not all small in Belgium. The minority investigated here (the Walloons) is rather large and concentrated in separate districts, which suggests that it will do rather well, in other words have an average A-ratio over 1, in the elections despite the allocation rule or the small district sizes. The Belgian case differs from our other cases, but I have decided to keep it as a point of comparison to Lithuania and Estonia, where the Russian minorities are almost the same size as the Walloons in Belgium.

In the *Czech Republic*, the parliament is elected from 14 multi-member states using the d'Hondt allocation rule and a five percent threshold (10% or more for coalitions). The voter may vote for a party list or give preferential votes to a single candidate on the list. Even though both the allocation rule and the threshold benefit larger parties, the relatively large size of the districts is expected to increase proportionality and to help smaller parties. The minority studied in the Czech Republic, the Moravians, are quite concentrated and have a strong chance of success in their own districts. Therefore, if the minority parties succeed in crossing the legal threshold, they are expected to be awarded seats according to the votes (A close to 1).

The *Estonian* parliament is elected with a combined system of personal and party-list vote in three tiers. The first tier elects all the candidates exceeding the Hare quota in their districts with their personal votes. The next tier awards seats to party-lists exceeding the Hare quota in the districts. The last compensation seat tier takes all the votes given to parties and assigns seats according to a modified version of d'Hondt for those parties exceeding the 5 % threshold. At the third level parties organise their candidates on a special party list (Pet-tai 2004). Due to the number of, especially the third compen-

Figure 2. Geographical Location and Minority Size

	Small	Large
Concentrated	Galicians in Spain, Scots and Welsh in UK Swedish-speaking in Finland Hungarians in Slovakia Poles in Lithuania	Walloons in Belgium, Moravians in CR, Catalans in Spain
Dispersed	Ukrainians in Estonia Belarussians in Latvia Russians in Lithuania	Russians in Estonia and Latvia*

* Even though these minorities are concentrated in some cities, those cities are not geographically close

sation tier, even small parties are expected to be quite equally treated. The modified version of d'Hondt may benefit the larger parties like the original, and the five percent threshold will make the unification of group interests under one party list essential.

In *Finland* the parliament is elected with PR in 14 multi-member districts and a single-member district for the Åland province. The Åland district is an autonomous Swedish-speaking part of Finland with one seat in the Finnish parliament. The allocation rule used is d'Hondt and no threshold is enforced. Lists are open and organised according to personal votes. The average district magnitude is 13.3 (when Åland is included), even though constituency sizes vary considerably. One would expect small and minority parties not to benefit from this system due to the d'Hondt allocation rule and some fairly small constituencies.

The *Latvian Saeima* is elected in 5 multi-member constituencies with an average district size of 20 seats. The Sainte-Laguë system with a five percent threshold is applied. There are five relatively large districts (20 seats on average) with open lists. Until 2002, there was a language requirement for candidates for public office according to which knowledge of the Latvian language was required. This may well have limited the success of minority candidates and parties. The original Sainte-Laguë allocation rule treats large and small parties quite equally and also approximates proportionality quite closely (see Balinski & Young 1982; Lijphart 1986, 1990). The large size of the districts also favours small party representation.

The *Lithuanian* parliament is elected with a mixed system of parallel PR and majority systems. 71 of the 141 seats are filled from single-member districts and the rest from a single district covering the whole country using the Hare quota. There is a five percent threshold for parties and coalitions. The system is very interesting since one would expect the parallel elections to treat the parties very differently. According to the consociational theory (Lijphart 1994; Norris 2004), small parties and minority parties are expected to do better in a PR constituency than in districts using majority, since PR systems are more proportional and facilitate the entry of small parties, including minority parties. On the other hand, small but locally strong parties may prosper in some single-member districts as well. Citizenship without a language requirement was available to all residents at the time of independence, and a large proportion of the non-Lithuanian minority became citizens. Russians are very well integrated into Lithuanian political life; they hold several high posts in various parties. The results of the single-member districts were not available for the elections of 2004 and are therefore not included in the analysis.

The *Slovakian* parliament is elected with a PR system of closed lists (where the votes are cast for a party list). There is a five percent threshold in use for both parties and coalitions. There used to be four electoral districts until 1998, but now the whole state is a single constituency ($M = 150$), so a relatively proportional outcome is expected. The threshold may

affect the success of small parties, but once a party has crossed this point, their success should be comparable with parties of all sizes (close to $A = 1$). The allocation rule of Hagenbach-Bischoff (Droop) is said to be more proportional than d'Hondt, but less so than the simple quota (Hare). Decreased proportionality usually harms small parties, and so the advantage ratio is expected to be higher for larger parties (Lijphart 1990).

The *Spanish* parliament is chosen with a PR system of 50 multi-member constituencies using d'Hondt and two additional single-member constituencies (the North African enclaves and Ceuta and Melilla). The lists are closed and no threshold is used. The average constituency size is 6.7. Earlier studies have shown that the combination of the d'Hondt allocation rule and small districts benefit large parties rather than smaller ones (Laakso 1978b; Lijphart 1990, 1994). Thus the Catalan and Galician minorities are expected to have a lower representation than the votes would predict. Also other small parties are expected to be punished (and have an A-ratio lower than 1).

In *the United Kingdom*, Westminster MP's are elected with a plurality system with single-member districts (FPTP). This has had a strong effect on the party system and even though some smaller parties do exist, the system is often categorised as two-party system. The Scottish and Welsh regions do have some strong local parties, which do well in some districts with concentrated support. Northern Irish parties were not included in the study. Since the minorities are concentrated in Scotland and Wales, one can expect them to do better than a plurality system would let us assume. It is acknowledged that also other Scottish and Welsh MPs represent their voters (for example, the Labour Party in Scotland is called the Scottish Labour Party). A larger difference (in mean of A) is expected between the other small parties (non-minority) and the larger parties.

Minority Success or Failure in Elections

The differences in the A-ratios of the minority parties are considerable, but the differences in minority parties' success in gaining votes are even greater. This does not seem to correlate with the size of the minority. In some cases, a large minority is very well represented in terms of both seats and votes (Belgium), whilst in other cases a large minority does not seem to be able to mobilize its members to vote at all (Estonia), at least not for the minority parties. In Lithuania, the large Russian minority is better represented in the parliament than the equally large Russian minority in Estonia.

In order to compare the benefits and losses caused by the electoral systems for different parties, they were labelled as non-minority and minority parties. Non-minority parties were divided into small and large parties according to their vote share (small when the vote share $< 10\%$; large otherwise). As Table three below shows, success is tied more closely to the size of the party than to the actual minority or non-minority

status. Cases are organized according to the size of the minority, and this shows that the size does not matter. The smallest minority studied, the Swedish-speakers in Finland, have succeeded best in gaining seats according to their votes. The data used for this table concerns all parties running in parliamentary elections since 1990. On average, bigger parties benefit from the vote-seat transformation in all countries more than small parties. Almost all of them have an A-ratio average higher than 1, with the exception of the UK.

Like its neighbour Estonia, Latvia has a large Russian population. The Latvian minority has been more politically active: there have been numerous parties aiming to represent it, even though only 42 percent of the non-ethnic Latvians were citizens with voting rights (Rose & Munro 2003). The Latvian parties aiming at representing minorities are not explicitly minority parties (like the TSP, National Harmony Party and LSP, Latvian Socialist Party). In the first and second elections of 1993 and 1995, there was a clear Russian minority party (LKPP, Party of Russian Citizens in Latvia), but it did not win any seats. In the most recent elections of 2002, TSP and LSP unified their forces in an alliance called PCTVL, For the Human Rights in a United Latvia, thereby becoming the

second largest party in those elections. TSP was also a large party (vote share > 10%) in the 1993 elections. The fact that the minority parties are not small affects the mean A-ratio of minority parties. For this reason, minority parties are more successful than small parties representing non-minorities ($A = 73 > A = 0.22$), but they do not perform as well as non-minority large parties ($A = 1.13$). Only large parties benefit from the system and therefore focussing on certain minority issues is essential for minority parties to succeed.

The party system in *Belgium* has been largely divided between the Francophone and Flemish regions and the parties are also strictly divided along this language line (with the exception of Brussels). Twenty districts are assigned to the Walloons. As the table above shows, minority parties do better than small parties in the Flemish districts. This is explained by the fact that some of them are not minor at all. Some six to seven French-speaking parties took part in the elections of 1991 to 2003, and some received over 13 percent of the total votes (Parti Socialiste in 1991 and 2003). Since there is no threshold, small minority parties may also gain seats with vote shares as small as 1.05 percent (Front national in 1991) if the votes are well focused in a few districts. The

Table 3. Average A-ratios of the party groups.

Country	Party type	Average A	Std. Deviation	N
Belgium	Minority Party	.67	.52	30
	Small party (non-minority)	.51	.46	22
	Large party (non-minority)	1.06	.03	11
Estonia	Minority Party	.40	.54	5
	Small party (non-minority)	.31	.47	39
	Large party (non-minority)	1.15	.08	14
Czech Republic	Minority Party	.00	.00	6
	Small party (non-minority)	.18	.41	36
	Large party (non-minority)	1.13	.04	10
Finland	Minority Party	.99	.10	4
	Small party (non-minority)	.30	.43	48
	Large party (non-minority)	1.06	.06	15
Latvia	Minority Party	.73	.58	6
	Small party (non-minority)	.22	.46	59
	Large party (non-minority)	1.13	.04	14
Lithuania	Minority Party	.48	.77	11
	Small party (non-minority)	.38	.66	111
	Large party (non-minority)	1.20	.36	23
Slovakia	Minority Party	.55	.61	6
	Small party (non-minority)	.23	.47	40
	Large party (non-minority)	1.15	.07	9
Spain	Minority Party	.66	.31	13
	Small party (non-minority)	.64	.47	31
	Large party (non-minority)	1.06	.19	9
UK	Minority Party	.56	.51	8
	Small party (non-minority)	.41	.57	33
	Large party (non-minority)	.90	.49	9

Walloon districts (including the German-speaking community) have long been over-represented whilst dividing the seats to districts (Fitzmaurice 1989). Also, in the elections of 1991–2003, the average vote percentage of the Francophone parties was 35.9 even though the population of this minority is around 32 percent. One can conclude that party success in Belgium, minority or majority, seems to depend largely on districting and on the unusual party system split along a strict language boundary. Calling the Walloons a minority is somewhat questionable, but as a point of comparison to other minorities of the same size in Estonia and Latvia, Belgium is a very interesting case.

In *Estonia*, the large Russian minority of 30.3 percent has gained less parliamentary representation in the elections than would be in line with the size of the minority. In the first elections, there were no serious parties focusing on the Russian minority. In 1995 a coalition of two Russian parties called Our Home is Estonia managed to get six seats and 5.87 % of the total votes cast (Pettai & Keuzer 1999). In the elections of 1999, UPPE, United People's Party of Estonia, aiming to unite the smaller Russian parties and some communist interests, gained six seats as well. The rival for the Russian votes, Russians in Estonia, did not win any seats with 2 percent of the total votes (Fitzmaurice 2001). The elections of 2003 were a disaster for the Russian minority parties, since both of them failed to cross the five percent threshold, largely because they did not manage to work together (Pettai 2004). The main problems for the minority parties in Estonia seem to be the Russian population's low level of participation in the elections and the five percent threshold that is hard to overcome without more unity between the small parties.

In *Spain*, the minority parties aiming to represent Catalan (CiU, *Convergència i Unió*, ERC, *Esquerra Republicana de Catalunya* and IC-V, *Iniciativa per Catalunya / Verds*) or Galician (BNG, *Bloque Nacionalista Galego*) interests have succeeded in the elections studied. The dual nature of the electoral system is mostly due to district size, since 40 percent of the representatives are elected from districts with fewer than seven seats (Colomer 2002). As we can see in Table Three, these rules reward large parties and penalize small and medium-sized parties. The large parties have an A-ratio average over 1, whilst small and minority parties have an A-ratio average of 0.6. Both Catalonians and Galicians (as well as Basques) receive a high level of regional party votes with respect to national results (Lago Penas 2004). But the system penalizes regionality when it comes to the national vote-seat transfer. On the other hand, some minority interests are represented in the regional Autonomous Community parliaments, where the winner is often other than the party in the central government (Colomer 2002). Even though the Basque separatist movement received a great deal of international attention, the Basques make only two percent of the total population of Spain. Therefore Basque parties were not included in this analysis.

In the *Czech Republic*, the Moravian regional parties have not been successful in the time period of the study, but there

were a few occasions before the split of Czechoslovakia when Moravian parties did gain some seats. The parties have had problems both in finding their place in the party field and in unifying their forces under a single list (Strmiska 2000). The Moravian parties have not come close to crossing the five percent legal threshold and have not been represented in the parliament in the period studied.

In *Slovakia*, the Hungarian minority party (SMK, Party of the Hungarian Coalition) has been more successful in parliamentary elections than non-minority small parties on average. In all but one of the elections studied, it managed to win a higher percentage of seats than the minority's percentage of the population. Only in 1998, when a challenging Hungarian minority party (MLHZZP, Hungarian Movement for Reconciliation and Prosperity) emerged did the SMK receive a seat share lower than the percentage of the minority. The party has easily crossed the five percent threshold mainly due to its ability to stay unified. The large district magnitude ($M = 150$, before 1998 37.5) and the allocation rule used (Hagenbach-Bischoff) have treated the party well or even benefited it at times. This may be due to the fact that many other smaller parties do not cross the threshold and their shares are then divided amongst the parties that do.

In the UK, even though the minority parties in Wales (*Plaid Cymru*) and Scotland (Scottish National Party, Scottish Socialist Party and Scottish Labour Party) have an A-ratio average of 0.56, which is slightly above the average for small parties, there is a significant difference between the two minorities' parties' success. The average A-ratio for the Welsh Plaid Cymru is well above perfect proportionality ($A = 1.12$), while the various parties aiming to represent the Scottish minority have been noticeably less successful ($A = 0.10$). Explanations for this difference in electoral success can be found in the geographical vote distribution. According to Levy (1995), the largest Scottish party Scottish National Party has, in comparison to Plaid Cymru, a geographically diffuse vote. Another fact diminishing the success of Scottish parties might be the fractionalization of the nationalistic vote to smaller parties like the Scottish Socialist Party and the Scottish Labour Party in recent elections. For other non-minority parties that aim to represent the Scots and the Welsh, the logic of first-past-the-post is clear: bigger parties flourish and the small whither. A small party can only succeed if it is concentrated in a few districts where it receives sufficient support to surpass all others, as has happened in Wales.

Both *Lithuanian* minorities, the Russians and the Poles, have had minority parties representing them in both elections. In Lithuania, even though the minority parties do not seem to be treated much better than other small parties, differences emerge when single-member seats and PR seats are examined separately. The difference is radical: in the single-member districts, the minority parties achieve close to perfect PR (average $A = 0.99$), but when PR seats are examined alone, the minority parties do very poorly (average $A = 0.19$). This disparity becomes understandable when the situation of the Polish minority party (LLRA, Electoral Action of the Lithuanian

Poles, previously Union of Lithuanian Poles) is taken into consideration. The LLRA has consistently held two of the single-member seats, but only once (in 1992) gained two seats in the PR district as well. The Russian minority party (LSR, Lithuanian Russian Union) has never gained any seats by itself, but in the elections held since 2000, the LSR has joined the Social Democratic Coalition. In the elections of 1996, there was also a party aiming to unify minority interests (Alliance of Lithuania's Ethnic Minorities), but it did not manage to gain any seats.

In *Finland* the party aiming to represent the Swedish-speaking minority, *Svenska Folkpartiet* (SFP) aims especially at defending language rights. On its web pages the party claims to attract three quarters of the Swedish-speaking population. In the four elections studied, the party has been closer to gaining a seat share equal to its vote share than other small parties ($A = 0.99$ vs. $A = 0.21$). In fact, in 1995 and 1999 the party gained more seats than its share of the votes indicated (in both cases $A = 1.08$). Luckily for the party, the Finnish electoral system does not impose any thresholds and the districts are rather large (13.3). The reasons for the success of this party also include beneficial coalitions with larger parties and concentration in some strong districts. The districts in which the SFP is at its strongest are quite large, which helps this small party.

Conclusions and Open Questions

The evidence presented here does not support the theory of consociational democracy, according to which PR systems offer better possibilities for minority parties' success in elections. Norris (2004) has come to a similar conclusion in her recent study. The key elements determining minority parties' success are two-fold. First, a rather small but very concentrated minority party may actually do better in first-pass-the-post elections than large (even country-wide) PR districts, as was shown to be the case for the Polish minority party in Lithuania. Also, the success of Plaid Cymru demonstrates that a locally strong party may do well in traditional majoritarian elections. The minorities that do worse in single-seat districts are either nationally dispersed (Russians in Lithuania) or locally dispersed (Scots). Second, the unity of the minority party is more important than the mere size of the group. This is especially true in elections where a legal threshold is used. For example, the Hungarians in Slovakia have maintained their unity and thus their electoral success.

In some cases, the minority parties are not really minor at all. In countries like Belgium, the parties representing the Walloons benefit from the system, as do other parties of the same size. Large parties are generally more successful (which is a well known fact from numerous electoral studies), whether or not they represent minorities. Moreover, when smaller minority parties form lists with each other (or with non-minority parties), they may become serious players in the party system, as was recently the case in Latvia. When coalitions are allowed they may benefit minorities, providing that the minor-

ities choose their allies strategically. It should also be noted that in countries with two large minorities, the second minority is often not represented by itself, with the exception of the Lithuanian Poles. It seems that minority parties, whilst pursuing issues relevant for the largest minority, aim to include other minorities' interests as well.

None of the countries studied had seats assigned especially to minorities like in Slovenia. Even when minority representation is secured, the representatives may be marginalized from real decision-making processes. Therefore structures that give rise to minority representatives in a "natural" way should be preferred to legally bounded seats (Grofman and Reynolds 2001). Another problem with designated seats is that they limit voters' choices, thereby creating "sub-elections" for the minority electorate only.

One must also ask what kind of a role do other, non-ethnic parties play in representing minorities? In some cases a minority is well represented within conventional parties and there may be no need for separate parties representing the group in the parliament. In order to study the extent to which minorities vote for other parties, one would need close access to voter registers, but ethnicity is a delicate subject in many countries. Local parliaments and other assemblies may satisfy some of the need for representation and national parliaments might not be the main arenas for minority parties (for example, in the UK and Spain). For this reason, it becomes relevant to distinguish between national and regional issues. Although democracy effectively leads to majority rule, some areas of public life do not require uniformity, and minorities should be able to have power in regard to their own issues in these areas (Packer 1995).

In many cases, the issue of minority representation is determined long before the electoral system even could have any influence. That is to say that members of a minority cannot vote or simply do not vote, the latter being the trend for non-minority voters as well. But why do so many minority voters abstain from voting? Is it because they feel powerless or alienated from national issues or because they feel they can have more influence elsewhere? Or, are ethnic parties just miserably failing to mobilize their target groups?

Bibliography

- Benoit, Kenneth (2000) 'Which Electoral Formula Is the Most Proportional? A New Look with New Evidence', *Political Analysis* 8 (4): 381–388.
- Blais, Andre & Louis Massicotte (2003) 'Electoral Systems', in Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi & Pippa Norris (eds.) *Comparing Democracies 2, New Challenges in the Study of Elections and Voting*, London: SAGE Publications.
- Capotorti, Francesco (1991) *Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious, and Linguistic Minorities*, United Nations Centre for Human Rights, New York: United Nations.

- Colomer, J. M. (2002) 'Spain and Portugal, Rule by Party Leadership' in J. M. Colomer (ed.) *Political Institutions in Europe*, Second Edition, London: Routledge.
- Dixon, J. Robert (1980) 'Fair Criteria and Procedures for Establishing Legislative Districts', in Bernard Grofman, Arend Lijphart, Robert B McKay and Howard. A. Scarrow (eds.) *Representation and Redistricting Issues*, Toronto: Lexington Books.
- Duverger, Maurice (1964) *Political Parties, Their Organisation and Activity in The Modern State*, London: Lund Humphries.
- Fitzmaurice, John (1989) 'Belgium', *Electoral Studies* 8 (3): 231–36.
- Gallagher, Michael (1991) 'Proportionality, Disproportionality, and Electoral Systems', *Electoral Studies* 10 (1): 33–51.
- Grofman, Bernard & Andrew Reynolds (2001) 'Electoral Systems and the Art of Constitutional Engineering: An Inventory of the Main Findings', in Ram Mudambi, Giuseppe Sobbrío & Pietro Navarra (eds) *Rules and Reasons: Perspectives on Constitutional Political Economy*, New Haven: Cambridge University Press.
- Handley, Lisa, Bernard Grofman and Wayne Arden (1998) 'Electing Minority Preferred Candidates to Legislative Office: The Relationship Between Minority Percentages in Districts and Minority-Preferred Candidates', in Bernard Grofman (ed.) *Race and Redistricting in the 1990s*, New York: Agathon Press.
- Horowitz, Donald L. (1985) *Ethnic Groups in Conflict*, Berkeley: University of California Press.
- Johns, Michael (2003) "'Do as I Say, Not as I Do": The European Union, Eastern Europe and Minority Rights', *East European Politics and Societies* 17 (4): 682–99.
- Laakso, Markku (1978a) 'Vaalijärjestelmämme uudistamisvaihtoehtoja', Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston valtio-opin julkaisuja, numero 35.
- Laakso, Markku (1978b) 'Lukusarjoihin perustuvat suhteelliset vaalimenetelmät: Teoreettinen tarkastelu', *Politiikka* (2) : 129–44.
- Lago Penas, Ignacio (2004) 'Cleavages and Thresholds: The Political Consequences of Electoral Laws in the Spanish Autonomous Communities, 1980–2000', *Electoral Studies* 23 (1): 23–43.
- Levy, Roger (1995) 'Finding a Place in the World-Economy, Party Strategy and Party Vote: The Regionalization of SNP and Plaid Cymru Support, 1979–1992', *Political Geography* 14 (3): 295–308.
- Lijphart, Arend (1977) *Democracy in Plural Societies, a Comparative Exploration*, New Haven and London: Yale University Press.
- Lijphart, Arend (1990) 'The Political 'Consequences of Electoral Laws 1945–85'', *American Political Science Review* 84 (2): 481–96.
- Lijphart, Arend (1994) *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty-seven Democracies 1945–1990*, New York: Oxford University Press.
- Lijphart, Arend (1999) *Patterns of Democracy*, New Haven and London: Yale University Press.
- Lijphart, Arend (2004) 'Constitutional Design for Divided Societies', *Journal of Democracy* 15 (2): 96–109.
- Minority Group International (1997) *World Directory of Minorities*, London.
- Myntti, Kristian (2001) *A Commentary to the Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life*, Finland: Institute for Human Rights.
- Müller-Rommel, Ferdinand. and Geoffrey Pridham (1991) *Small Parties in Western Europe, Comparative and National Perspectives*, SAGE Modern Politics Series Vol. 27, London : SAGE Publications.
- Niemi, Richard G. (1982) 'The Effects of Districting on Trade-offs among Party Competition, Electoral Responsiveness and Seats-Votes Relationships', in Bernard Grofman, Arend Lijphart, Robert B McKay and Howard. A. Scarrow (eds.) *Representation and Redistricting Issues*, Toronto: Lexington Books.
- Norris, Pippa (2004) *Electoral Engineering, Voting Rules and Political Behaviour*, New Haven: Cambridge University Press.
- Parline database, available at: <http://www.ipu.org/parline-e/parlinesearch.asp>.
- Packer, John (1995) 'On the Definition of Minorities', in John Packer & Kristian Myntti (eds) *In The Protection of Ethnic and Linguistic Minorities in Europe*, Turku: Institute of Human Rights..
- Pettai, Vello and Marcus Kreuzer (1999) 'Party Politics in the Baltic States, Social Bases and Institutional Context', *East European Politics and Societies* 13 (1): 150–90.
- Pettai, Vello (2004) 'The Parliamentary Elections on Estonia', March 2003, *Electoral Studies* 23: 821–845.
- Pitkin, Hanna F. (1967) *The Concept of Representation*, Berkeley: University of California Press.
- Rae, Douglas (1967) *The Political Consequences of Electoral Laws*, New Haven: Yale University Press.
- Reilly, Ben (2001) *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, Richard and Neil Munro (2003) *Elections and Parties in New European Democracies*, Washington D.C: CQ Press.
- Sartori, Giovanni (1968) 'Political Development in Political Engineering', in John D. Montgomery & Albert O. Hirschman (eds.) *Public Policy* Vol. XVII Cambridge: Harvard University Press.
- Shugart, Matthew Soberg (1994) 'Minorities Represented and Underrepresented', in Wilma Rule & Joseph F. Zimmerman (eds.) *Electoral Systems in Comparative Perspective, their Impact in Women and Minorities*, Westport: Greenwood Press.
- Strmiska, Maxmilián (2000) 'Rise and Fall of Moravian Regionalist Parties', *Central European Political Studies Review Part 4* (2), available at: <http://www.iips.cz/seps/clanek.php?ID=101>

- Taagepera, Rein and Markku Laakso (1980) 'Proportionality Profiles of West European Electoral Systems', *European Journal of Political Research* 8: 422–46.
- Taagepera, Rein and Matthew Soberg Shugart (1989) *Seats and Votes. The Effects and Determinants of Electoral Systems*, London: Yale University Press.
- Taagepera, Rein (1994) 'Beating the Law of Minority Attraction', in Wilma Rule & Joseph F. Zimmerman (eds.) *Electoral Systems in Comparative Perspective, their Impact in Women and Minorities*, Westport: Greenwood Press.
- 'The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life' (1999), available at: <http://www.osce.org/hcnm/documents/recommendations/lund/index.php#participation>.
- Tideman, Nicolaus (1995) 'The Single Transferable Vote', *Journal of Economic Perspectives* 9: 27–38.
- Vermeersch, Peter (2003) 'EU Enlargement and Minority Rights Policies in Central Europe: Explaining Policy Shifts in the Czech Republic, Hungary and Poland', *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* Issue 1/2003, available at: <http://www.ecmi.de/jemie/download/Focus11-2001Vermeersch.pdf>.
- Vermeersch, Peter (2004) 'Minority Policy in Central Europe: Exploring the Impact of the EU's Enlargement Strategy', *The Global Review of Ethnopolitics*, 3(2), available at: http://www.ethnopolitics.org/archive/volume_III/issue_2/issue_2_toc.html.
- World Directory of Minorities* (1998) edited by Minority Rights Group International. London: Minority Rights Group.
- Zimmerman, Joseph, F. (1994) 'Equity in Representation for Women and Minorities', in Wilma Rule & Joseph F. Zimmerman (eds.) *Electoral Systems in Comparative Perspective, their Impact in Women and Minorities*, Westport: Greenwood Press.

Electoral Data Resources

- Spanish 1993–2004 results from Election Resources on the Internet: Elections to the Spanish Congress of Deputies by Manuel Álvarez-Rivera, available at: http://electionresources.org/es/index_en.html
- Czech Republic, Estonia, Latvia, Lithuania, Slovakia; Elections of 1990 to 2002 from the University of Essex web pages on the Political Transformation and the Electoral Process in Post-Communist Europe, available at <http://www.essex.ac.uk/elections/>
- Estonian elections of 2003 from the Estonian National Electoral Committee, available at: http://www.vvk.ee/r03/pv_aken2eng.html
- Finland 1995 to 2003 results from the Ministry of Justice election pages, available at: <http://www.vaalit.fi>.
- Lithuanian elections of 2004 from The Central Electoral Committee of the Republic of Lithuania, available at: <http://www.vrk.lt/index.eng.html>
- UK electoral results from Adam Carr's Election Archive, available at: <http://psephos.adam-carr.net/countries/b/britain/>

Belgian electoral results from ULB- Cevipol: Electoral Results at National Elections in Belgium, available at: <http://www.ulb.ac.be/soco/cevipol/documentation-e/Belgium/National/Belgium-n.htm>

Author

Maria Suojanen

Research Assistant, PhD student

Department of Political Science

University of Turku, Finland

www.vanha.soc.utu.fi/valtio-oppi/mopi

maelsu@utu.fi

Notes

- 1 The limit of five percent was chosen, because it is the highest legal threshold commonly in use in Europe.
- 2 The limit of 10 percent to divide small parties has been used, for example, by Taagepera & Shugart (1989).
- 3 Large minority parties can be found in Belgium, Latvia and Slovakia.
- 4 Cyprus is not studied because of the Turkish-Cypriot seats left vacant since 1964 due to the occupation. In Luxembourg, on the other hand, there are many sizable minorities, but minority issues have not given rise to minority parties.
- 5 Stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities.
- 6 The OSCE introduced a High Commissioner on National Minorities in 1992. Quote from the Lund Recommendations: VII) Experience in Europe and elsewhere demonstrates the *importance of the electoral process* for facilitating the participation of minorities in the political sphere. States shall guarantee the right of persons belonging to national minorities to take part in the conduct of public affairs, including *the rights to vote and stand for office without discrimination*. VIII) *...this principle includes the freedom to establish political parties based on communal identities* as well as those not identified exclusively with the interests of a specific community. IX) *The electoral system should facilitate minority representation and influence.* (Italics by the author.)
- 7 The World Directory of Minorities does not limit the minority groups to citizens only.
- 8 Most of the minority parties, as in Rose and Munro (2003). The specific minority parties were chosen by consulting academics acquainted with the respective party systems. I wish to thank Jana Arhio, Karin Bottom, Patrick van der Weyden, and Andrej Tuscisny for their kind help.
- 9 Luxembourg was omitted from the cases due to the lack of political minority parties, but others have parties aiming at minority representation.
- 10 According to Duverger's Law, majority system favours a two-party system and PR systems favour multi-party systems (Duverger 1964, 217 and 239).
- 11 See Lijphart 1999 and Norris 2004; for criticism see e.g. Riker 1986 and Rae 1967.
- 12 The Basque minority in Spain is according to the World Directory of Minorities only two percent of the total population.
- 13 See Internet Data Resources after references
- 14 Even though in some cases more recent data was available, the year 1997 falls in the midst of the time period studied.
- 15 A = % of seats / % of votes.

Finnish Journal of Ethnicity and Migration

Vol. 2, No. 2 / 2007
www.etmu.fi

etmu

Riku Perhoniemi ja Inga Jasinskaja-Lahti

Maahanmuuttajien kotoutuminen 7 vuoden seurannan valossa

Abstrakti

Tässä artikkelissa esitetään Suomen ensimmäisessä paneeliaineistolla toteutetussa pitkittäistutkimuksessa saatuja tuloksia maahanmuuttajien kotoutumisen ja sopeutumisen etenemisestä vuosina 1997–2004. Kyselytutkimukseen osallistui 457 maahanmuuttajaa seitsemästä eri pääkaupunkiseudulla asuvasta maahanmuuttajaryhmästä. Kotoutumista tarkasteltiin sosioekonomisen, sosiokulttuurisen ja henkisen sopeutumisen sekä maahanmuuttajien ja valtaväestön välisten suhteiden näkökulmista. Tulosten perusteella reilun vuosikymmenen ajan Suomessa asuneiden, melko korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kotoutumisprosessi näyttää myönteiseltä. Heidän työllisyystilanteensa ja suomen kielen taitonsa olivat parantuneet, ja maahanmuuttajat haluavat yhä vahvasti integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. He myös vaalivat omaa kulttuuriaan ylläpitämällä siihen kuuluvia tärkeitä perhearvoja ja etnistä identiteettiään. Kotoutumisen eteneminen näyttäytyi kuitenkin hitaana: vasta noin kymmenen vuoden Suomessa asumisen jälkeen oli tapahtunut maahanmuuttajien välisten stressierojen lievää tasaantumista, suomen kielen taito oli monen maahanmuuttajan omasta mielestä kehittynyt melko hyvälle tasolle ja työllisyysmahdollisuudet olivat parantuneet kohtuullisiksi. Näitä tuloksia peilataan sekä aiempaan tietoon maahanmuuttajien kotoutumisesta Suomessa että kansainvälisen akkulturaatiotutkimuksen tuloksiin.

Johdanto

Maahanmuuttajien sopeutumista on Suomessa lähestytty pääosin kotoutumisen käsitteen kautta. Käsitettä on ryhdytty käyttämään 1990-luvulla ja sitä pidetään suomenkielisenä vastineena yhteiskuntaan integroitumiselle. Kotoutuminen voidaan nähdä moniulotteisena prosessina, joka kattaa ainakin taloudellisen, sosiaalisen, kulttuurisen ja poliittisen sopeutumisen ja toiminnan (Euroopan Neuvosto 1997; Manninen 2002). Kotoutumista voidaan tarkastella erilaisten osoittimien avulla. Taloudellinen sopeutuminen edellyttää aikuisilla maahanmuuttajilla yleensä työn löytämistä. Sosiaalinen ja kulttuurinen integroituminen puolestaan edellyttää maahanmuuttajilta uuden ja vanhan elämäntavan yhdistelyä. Heidän on samanaikaisesti opeteltava uusia taitoja, omaksuttava joi-takin uusia tapoja ja luotava yhteyksiä valtaväestöön, mutta toisaalta myös pystyttävä ylläpitämään sosiaalisia suhteita

omaan etniseen ryhmäänsä ja säilyttämään ryhmälle tärkeitä tapoja. Näihin elämänmuutoksiin on myös sopeuduttava henkisesti. Vaikkei henkinen sopeutuminen yhtenä kotoutumisen ulottuvuutena korostukaan esimerkiksi Työministeriön (1999, 2000) kotoutumisen määritelmässä, on selvää, että aktiivinen toimiminen uudessa kotimaassa ja onnistunut elämänmuutos edellyttävät maahanmuuttajilta myös onnistumista henkisen sopeutumisen osalta.

Kotoutumisen käsitteen laajuudesta ja sen osoittimien moninaisuudesta kertoo myös kotoutumistutkimuksen laaja kirjo. Suomessa kotoutumista on tutkittu muun muassa tarkastelemalla kotouttamislain toimivuutta ja vaikuttavuutta (Ha VM 20/2002; Työministeriö 2005a, 2005b, 2007; Valtioneuvosto 2002), maahanmuuttajien työllistymisen tilastoja (Tilastokeskus 2005; Hämäläinen, Kangasharju, Pekkala & Sarvimäki 2005) sekä elinoloja ja taloudellista tilannetta (YTV 2003; Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003). Näissä pitkälti sel-

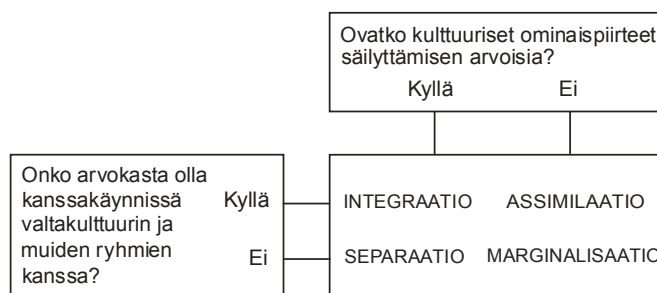
vitysluontoisissa tutkimuksissa maahanmuuttajien sosioekonominen sopeutuminen näyttää selvästi edenneen. Esimerkiksi Tilastokeskus (2005) ja Hämäläinen työtovereineen (2005) ovat tehneet seurantatutkimusta työttömyysasteen muutoksista 1990-luvulla saapuneiden maahanmuuttajien osalta ja todenneet työttömyysasteen hiljalleen laskevan oleskeluajan pidentyessä. Tuoreen kotouttamisen vaikuttavuustutkimuksen (Työministeriö 2007) mukaan myös maahanmuuttajien sijoittuminen koulutusalan työhön parantui viime vuosina. Selvitykset maahanmuuttajien Suomessa hankkimista tutkinnoista (Forsander 2002; Pohjanpää ym. 2003) puolestaan kertovat maahanmuuttajien myös hankkineen lisäkoulutusta Suomessa.

Maahanmuuttajien omaa kokemusta kotoutumisen onnistumisesta ei sen sijaan ole seurattu yhtä systemaattisesti. Poikkeuksina voidaan mainita kuitenkin viimeaikaiset sosiaaliteisiin sijoittuneet väitöstutkimukset (mm. Huttunen 2002; Miettinen 2004; Tiilikainen 2003), joissa kotoutumista on lähestytty laadullisen tutkimuksen keinoin maahanmuuttajien omia kertomuksia tarkastellen, sekä kvantitatiiviset sosiaalipsykologiset kotoutumis- ja ns. uhritutkimukset (mm. Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997; Jasinskaja-Lahti 2000; Liebkind 2000; Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002; Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kytäjä & Reuter 2004), joissa on keskittyä maahanmuuttajien kulttuurisen ja sosiaalisen integraation, syrjäytäkokemusten ja henkisen sopeutumisen tarkasteluun.

Myös tässä artikkelissa esiteltävä tutkimus sijoittuu sosiaalipsykologiseen akkulturaatiotutkimuksen perinteeseen. Kyseisessä tutkimusperinteessä kotoutumista lähestytään psykologisen akkulturaation käsitteen kautta, jolla tarkoitetaan maahanmuuttajien kulttuuriseen sopeutumiseen liittyvää tapojen, uskomusten ja arvojen muutosta. Akkulturaatiotutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää kanadalaisen John Berryn mallia akkulturaatioasenteista tai -strategioista (Berry 1990; Berry, Kim, Minde & Mok 1987; Berry, Kim, Power, Young & Bukachi 1989). Akkulturaatioasenteet ovat sopeutumisen kannalta oleellisia maahanmuuttajien ja valtakulttuurin edustajien neuvotellessa yhteiselön järjestämisestä. Berryn mallissa (ks. Kuvio 1) akkulturaatio määritellään kaksisuuntaiseksi/-ulotteiseksi ilmiöksi, jossa maahanmuuttajien ajattelun tai käyttäytymisen nähdään tasapainottelevan uusien ja perinteisten tapojen välillä. Akkulturaatiostrategiat heijastavat akkulturaation kaksikulotteisuutta siten, että ne määritellään mallissa kahden pääkysymyksen avulla: Ensinnäkin, haluaako maahanmuuttaja säilyttää kulttuuriset ominaispiirteensä omaa identiteettiään, kieltään tai tapojaan koskien? Toiseksi, haluaako hän solmia sosiaalisia suhteita valtakulttuurin edustajien kanssa? Vastaukset kumpaankin näistä kysymyksistä johtavat pelkistään esitettynä neljänlaiseen akkulturaatiostrategiaan – assimilaatiota (sulautumista), separaatiota (eristäytymistä), integraatiota tai marginalisaatiota (syrjäytymistä) suosivaan.

Tässä mallissa integraatio siis ymmärretään yhdeksi akkulturaation neljästä mahdollisesta lopputuloksesta. Lisäksi Berryn (1990) mukaan akkulturaatio voi olla eriasteista eri elämäntilanteilla: joku voi samanaikaisesti pyrkiä esimerkiksi talo-

Kuvio 1. Berryn (1990) malli maahanmuuttajien akkulturaatiostrategioista.

udelliseen assimilaatioon eli sulautumiseen työelämässä, kielelliseen integraatioon eli kaksikielisyteen ja separaatioon avioliittokäyttäytymisessä menemällä naimisiin oman ryhmänsä jäsenen kanssa. Kanadalainen Richard Bourhis kumppaneineen (1997) kritisoi kuitenkin Berryn akkulturaatiomallia siitä, ettei se ole symmetrinen: akkulturaatioasenteen määrittelevät kaksi kysymystä koskevat aivan eri asioita, eli toisaalta kulttuurista identiteettiä ja toisaalta sosiaalisia suhteita valtaväestöön. Näin ollen Berryn (1990) akkulturaatiomallissa integraatioasenteen edellyttämä myönteinen suhtautuminen uuteen yhteiskuntaan ja valtakulttuuriin ei merkitse sen enempää kuin halua solmia hyviä kontakteja sen edustajiin sekä halua osallistua yhteiskuntaelämään (esimerkiksi työllistymistä yhteiskunnalle ominaisella tavalla). Tästä syystä Berryn akkulturaatiomallia on sanottu myös kontaktimalliksi (Snauwaert, Soenens, Vanbeselaere & Boen 2003) erotuksena kulttuurin tai identiteetin omaksumisen malleista, joissa integraation edellytyksenä nähdään maahanmuuttajan halu omaksua osia uudesta kulttuurista tai samastua uuteen kulttuuriseen ryhmään. Edellä kuvattujen seikkojen takia Berryn mallin käyttö tutkimuksissa tuottaa helposti normatiivisiksi luettavia integraatioasenteita (Jasinskaja-Lahti, Liebkind, Horenczyk & Schmitz 2003). Esimerkiksi belgialaisen Boris Snauwaertin ja hänen kumppaneidensa tutkimuksessa (2003) yli 80 prosenttia haastatelluista maahanmuuttajista kannatti Berryn (1990) mallin mukaan määriteltyä integraatiota, ja se on osoittautunut myös valtaväestön suosimaksi akkulturaatiovaihtoehdoksi. Normatiivisuudestaan huolimatta tällä akkulturaatiovaihtoehdolla on kuitenkin eri tutkimuksissa ollut myös vahvin yhteys hyvään sopeutumiseen, kun taas syrjäytyminen on nähty maahanmuuttajien sopeutumiselle epäsuotuisimpana vaihtoehtona ja sulautumisen ja eristäytymisen taas sijoittuvan näiden ääripäiden väliin (Berry 1997).

On kuitenkin muistettava, ettei maahanmuuttajien integroituminen tai syrjäytyminen riipu vain heistä itsestään. Kyseessä on vastavuoroinen prosessi, jossa enemmistö- ja vähemmistöryhmät vaikuttavat toisiinsa. Maahanmuuttajilla ei ole aina vapautta valita omaa akkulturaatiostrategiaansa, vaan maahanmuuttajia vastaanottavan maan siirtolais-, vähemmistö- ja pakolaispolitiikka, vastaanottokäytäntö sekä valtaväestön asenteet vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten maahanmuuttajat suhtautuvat ja kotoutuvat uuteen yhteiskuntaan (Bourhis, Moise, Perreault, & Senecal 1997; Jasinskaja-Lahti

ym. 2003). Ajan kuluessa maahanmuuttajien kielitaito ja kulttuurintuntemus lisääntyvät, minkä on todettu parantavan heidän ja valtaväestön välistä yhteisymmärrystä (Brown 1995; Duckitt 1992).

Jaakkola (2005) on tutkinut säännöllisin aikavälein suomalaisten asenteita maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan ja on havainnut niissä erilaisia vaiheita. Konfliktiteorian mukaisesti suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin oli kireimmillään vuonna 1993, jolloin Suomeen oli yllättäen saapunut somalialaisia pakolaisia samaan aikaan kun maa oli syöksynyt taloudelliseen lamaan ja 19 prosentin suurtyöttömyyteen. Laman jälkeen asenteet muuttuivat myönteisemmiksi vuoteen 2004 mennessä, vaikka maahanmuuttajien määrä kasvoi edelleen. Suomalaisten asennemuutokset liittyivät siis ainakin osaksi sosioekonomisen uhan kokemiseen. Työllisyystilanteen parannuttua, turvapaikanhakijoiden määrän vähennyttä ja henkilökohtaisten kontaktien lisääntyttä maahanmuuttajien ja valtaväestön välillä suomalaisten asenteet muuttuivat jälleen myönteisemmiksi, vaikkakaan eivät yhtä myönteisiksi kuin edellisen korkeasuhdanteen aikana vuonna 1987, jolloin Suomessa oli vasta vähän maahanmuuttajia. (Jaakkola 2005.) Viime vuosina Suomessa asuvien maahanmuuttajien keskuudessa suoritettujen kyselytutkimusten mukaan he suosivat asenteissaan eniten integraatiota (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997; Jasinskaja-Lahti, ym. 2003; Perhoniemi 2005). Pitkittäistutkimusta maahanmuuttajien akkulturaatiostrategioista ja niissä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista ei kuitenkaan tähän asti ole ollut saatavilla.

Akkulturaatioasenteiden lisäksi maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tarkastella kaksikulotteisesti myös muiden tekijöiden, kuten esimerkiksi kielitaidon, kielten käytön ja identiteetin kautta. Kun akkulturaatiota lähestytään kielen näkökulmasta, onnistunut kotoutuminen tarkoittaa sekä hyvää suomen kielen hallintaa että aktiivista oman kielen käyttöä. Myös kulttuuri-identiteettiä voidaan pitää akkulturaation osoittimena, koska sitä voidaan kielen lailla tarkastella kaksikulotteisesti sen suomalaisen ja muun etnisen osan kautta. Vaikka kulttuuri-identiteetti on maahanmuuttajatutkimuksessa osoittautunut pitkälti muista akkulturaatiotekijöistä riippumattomaksi tekijäksi (Jasinskaja-Lahti 2000; Liebkind, Jasinskaja-Lahti & Solheim 2004), se voi myös toimia käsi kädessä joidenkin akkulturaatioasenteiden kanssa. Ainakin Jasinskaja-Lahden ja Liebkindin (1997, 1998) tutkimuksissa sulautumista kannattivat eniten maahanmuuttajat, jotka kokivat itsensä vahvasti suomalaisiksi ja separaatiota ne henkilöt, jotka kokivat itsensä pitkälti vain oman etnisen ryhmänsä edustajiksi eivätkä suomalaisiksi. Akkulturaatioprosessissa maahanmuuttajien identiteetti muuttuu kuitenkin kulttuurisia ja sosiaalisia tapoja ja käyttäytymismalleja hitaammin. Erityisesti ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajilla etninen itsemäärittely on usein varsin pysyvä osa identiteettiä (Phinney 2003; Liebkind 2001).

Kaksikulotteisten akkulturaation osoittimien lisäksi akkulturaatioprosessia voidaan lähestyä maahanmuuttajien kulttuurisia arvoja tarkastellen. Perheen valtasuhteita sekä lasten velvollisuuksia ja oikeuksia koskevia yhteisöllisiä perhearvo-

ja on käytetty aiemmin akkulturaation asteen mittana (mm. Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997, 2000). Suomessa perheiden sisäiset valtasuhteet ja perheenjäsenten roolit ovat moniin maahanmuuttajaryhmiin verrattuna melko väljiä (Liebkind & Kosonen 1998). Tarkastelemalla maahanmuuttajien perhearvojen yhteisöllisyyden astetta voidaan siis arvioida, kuinka suuri kulttuurinen etäisyys heidän perhekäsityksissään on suomalaisiin arvoihin nähden. Perhearvot ovat kuitenkin yksikulotteinen akkulturaation luonteen osoitin, joten kielestä, identiteetistä ja sosiaalisista verkostoista poiketen ne voivat kertoa maahanmuuttajien akkulturaatiosta vain sen, kuinka paljon akkulturaatio ylipäättään koskettaa kulttuurisia arvoja, ja jos arvot muuttuvat niin minkä suuntaisia muutoksia on nähtävissä (lujitetaanko vanhempien kontrollia ja perheen yhteisöllisyyttä vai lisätäänkö lasten autonomiaa).

Kuten edellä jo todettiin, kotoutumiseen kuuluu myös *henkinen sopeutuminen* koettuihin muutoksiin. Muutosprosessi aiheuttaa monille maahanmuuttajille stressiä, jonka voimakkuus riippuu toisaalta monista maahanmuuttajien ryhmäominaisuuksista ja heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan, toisaalta vastaanottavan maan ominaisuuksista (Berry 1990; Berry, Poortinga, Segall & Dasen 2002). Viime vuosina sosiaalipsykologinen akkulturaatiotutkimus on tuonut erityisen tarkastelun piiriin maahanmuuttajien *syryntäkokemukset* ja niiden sopeutumista heikentävän roolin. Uhritutkimusten mukaan syryntäkokemuksia on Suomessa eniten niillä selvästi erottuvilla maahanmuuttajaryhmillä, joiden kulttuurinen etäisyys syntyperäisiin suomalaisiin on suuri. Syryntää koetaan monella elämänalueella ja se selvästi lisää maahanmuuttajien stressiä ja luottamuksen puutetta viranomaisia kohtaan. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997; Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Liebkind ym. 2004; Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Perhoniemi 2006.)

Maahanmuuttajien kotoutuminen on kuitenkin pitkäkestoinen prosessi ja sen kulun arviointi on mahdotonta ilman paneelaineistolla toteutetun pitkittäistutkimuksen antamaa mahdollisuutta tarkastella sen eri ulottuvuuksilla tapahtuvia muutoksia kahden tai useamman ajanjakson välillä. Suomessa ei tähän asti ole tehty yhtään maahanmuuttajien kotoutumista pitkittäisasetelmalla tarkastelevaa tutkimusta. Myös kansainvälisiä seurantatutkimuksia on saatavilla hyvin rajoitetusti, ja niissä on keskitytty eniten maahanmuuttajien henkisessä hyvinvoinnissa tapahtuvien muutosten tarkasteluun (Aroian & Norris 2003; Beiser 1988; Beiser & Hou 2001; Gellis 2003; Hinton ym. 1997; Hwang, Myers & Takeuchi 2000; Lie 2004; Mak, Chen, Wong & Zane 2005; Noh & Avison 1996; Ristner & Ponizovsky 1999; Ristner, Ponizovsky & Ginath 1997; Ward, Okura, Kennedy & Kojima 1998; Westermeyer, Neider & Vang 1984). Tulokset ovat olleet ristiriitaisia, ja vain osassa tutkimuksissa on todettu maahanmuuttajien hyvinvoinnin kohenevan uudessa maassa asutun ajan myötä. Nämä aiemmat seurantatutkimukset ovat kuitenkin lähes poikkeuksetta seuranneet maahanmuuttajien tilannetta vain vuoden tai kahden aikavälillä, eivätkä siten kerro pidempiaikaisista muutoksista. Yksi harvoista pitkäaikaisista seurannoista on Beiserin ja Houn (2001) tekemä tutkimus, jossa tarkasteltiin Kaakkois-

Aasiasta Kanadaan saapuneita pakolaisia. Kyseisessä tutkimuksessa vakavan masennuksen yleisyys pakolaisten joukossa väheni kymmenen vuoden aikana. Toisaalta jotkut aiemat kansainväliset seurannat ovat raportoineet myös psyykkisten ongelmien ja stressin stabiilista eli pysyvistä luonteesta (Aroian & Norris 2003; Lie 2004; Noh & Avison 1996). Katavaa kansainvälistä tutkimusta maahanmuuttajien pidempiaikaisesta henkisestä sopeutumisesta ei kuitenkaan ole. Pitkittäisasetelman lisäksi myös useita sopeutumisen ulottuvuuksia pitäisi sisällyttää samaan tutkimukseen, jotta saataisiin riittävän laaja kuva sopeutumisen ja kotoutumisen sujumisesta eri elämäntilanteilla.

Tutkimuksen tausta

Tässä tutkimuksessa pyrittiin vastamaan edellä esitettyihin haasteisiin ja tarkastelemaan pitkittäisasetelman avulla, miten Suomessa asuvien suurimpiin maahanmuuttajaryhmiin kuuluvien maahanmuuttajien akkulturaatioprosessi ja kotoutuminen olivat edenneet vuosina 1997–2004. Maahanmuuttajien yleisimmät syyt tulla Suomeen ovat avioituminen, muut perhesyyt, paluumuutto, pakolaisuus ja turvapaikan hakeminen. Ensimmäinen suuri 1990-luvun maahanmuuttajaryhmä olivat paluumuuttajat entisestä Neuvostoliitosta. Tämän johdosta ylivoimaisesti suurin maahanmuuttajien ryhmä Suomessa ovat Venäjän kansalaiset, joita asui Suomessa vuoden 2005 lopussa reilut 24 621 henkilöä. Heitä seurasivat turvapaikanhakijoina somalit ja muut afrikkalaiset sekä entisen Jugoslavian pakolaiset. Eniten pakolaisia saapui vuonna 1993, jolloin heitä tuli Suomeen 3 689 henkilöä. Suurin turvapaikanhakijaryhmä olivat 1990-luvulla somalit, joista valtaosa saapui Suomeen 1990-luvun alkupuolella sen jälkeen, kun Somalian sisällissotaan johtaneet levottomuudet alkoivat vuonna 1988. Toinen suuri pakolaisryhmä ovat entisen Jugoslavian alueelta tulleet pakolaiset. Bosnia-hertsegovinalaiset saapuivat Suomeen ensisijaisesti 1990-luvun puolivälissä ja Jugoslavian liittotasavallan ja Kroatian pakolaiset 1990-luvun loppupuolella entisen Jugoslavian hajoamisen ja sodan seurauksena (Työministeriö 2000). Suomi on kuitenkin vastaanottanut pakolaisia aikaisemminkin: vietnamilaisia kiintiöpakolaisia vuodesta 1979 lähtien ja chileläisiä pakolaisia jo vuonna 1973.

Tutkimukseen valittiin pääkaupunkiseudulla asuvat maahanmuuttajat, sillä liki puolet (44 %) kaikista Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista asuu pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen), ja noin kolmannes Helsingissä. Kaksi kolmasosaa Helsingin maahanmuuttajaväestöstä on tullut entisen Neuvostoliiton alueelta ja Somaliasta. Vuoden 2004 lopussa Helsingissä asui 29 186 ulkomaalaista. Espoossa ulkomaalaisia oli 9 723, Vantaalla 7 660 ja Kauniainsissa 258. Vieraskielisten määrät samana vuonna olivat vastaavasti Helsingissä 37 712, Espoossa 11 665 ja Vantaalla 10 321 (Munter 2005). Pääkaupunkiseudun osuus kaikista ulkomaan kansalaisista on pysynyt 2000-luvun ensimmäiset vuodet samana, 43:n % ja 44:n % välillä (Tilastokeskus 2004).

Tutkimuksen tavoitteet ja oletukset

Tässä tutkimuksessa pyrittiin pitkittäisasetelman avulla selvittämään maahanmuuttajien kotoutumisessa tapahtuneita muutoksia useilla eri elämän alueilla. Tarkasteltavia ulottuvuuksia olivat sosioekonominen sopeutuminen (koulutustaso ja työllisyystilanne), sosiokulttuurinen sopeutuminen (suomen kielen ja oman äidinkielen hallinta ja käyttö, kulttuurinen identiteetti ja perhearvot), henkinen sopeutuminen (psyykkinen hyvinvointi/stressioireet) sekä maahanmuuttajien ja valtaväestön väliset suhteet (akkulturaatioasenteet ja kokemukset asenneilmapiiriin muuttamisesta Suomessa). Yllä esitellyn aikaisemman tutkimuksen perusteella tässä tutkimuksessa oletettiin suurimpien muutosten tapahtuneen maahanmuuttajien sosioekonomisessa sopeutumisessa. Toisaalta myös kotoutumisen ulottuvuuksien sisällä odotettiin löytyvän vaihtelua sen suhteen, kuinka paljon niiden eri osatekijät olivat muuttuneet. Sosiokulttuuristen muutosten odotettiin näkyvän enemmän kulttuuriseen oppimiseen liittyvissä tekijöissä, kuten maahanmuuttajien suomen kielen taidossa, kuin kulttuurisia syvärakenteita heijastavissa etnisessä identiteetissä tai perhearvoissa. Myös maahanmuuttajien ja valtaväestön välisistä suhteista oletettiin, että positiiviset muutokset suomalaisessa asenneilmapiirissä (Jaakkola 2005) näkyisivät eniten maahanmuuttajien kokemuksissa suomalaisten asenteista eikä niinkään akkulturaatioasenteista, joista tyypillisesti suosituin on Berryn (1989; 1997) asennemittarilla tarkasteltuna integraatio (Jasinskaja-Lahti ym. 2003).

Menetelmät

Pitkittäistutkimus pohjautuu ensin vuosina 1996–1997 ja seurantavaiheessa vuonna 2004 kerättyyn paneelaineistoon. Tutkimukseen osallistui venäjänkielisiä maahanmuuttajia Venäjältä, vironkielisiä maahanmuuttajia Virossa, Liettuasta, Latviasta ja muualta entisestä Neuvostoliitosta, etniseltä taustaltaan suomalaisia maahanmuuttajia entisen Neuvostoliiton alueelta (etnisesti suomalaiset); arabiankielisiä maahanmuuttajia Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idän alueelta, sekä Vietnamista, Turkista ja Somaliasta muuttaneita maahanmuuttajia. Pitkittäistutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa oli mukana 1 146 henkilöä. Maahanmuuttajia, joiden osoitetietoja oli vuonna 2004 pystytty päivittämään väestörekisterin avulla ja joiden tiedettiin saaneen kyselyn postissa, oli 898 henkilöä.

Tutkimuksen molemmat vaiheet toteutettiin postikyselyinä. Maahanmuuttajille lähetetyssä kirjekuoressa oli kyselylomake sekä heidän omalla äidinkielellään että suomenkielisenä. Kirjeessä he saivat myös valmiiksi maksetun kirjekuoren kyselyn palauttamista varten. Somalinkielistä Radio Warsania pyydettiin tiedottamaan seurantatutkimuksesta ja sen merkityksestä pääkaupunkiseudulla asuvalle somalinkieliselle yhteisölle, koska tutkimukseen osallistuneita somaleita oli vähän ja heidän vastausaktiivisuutensa oli ollut heikko sekä tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa että aiemmissa tutkimuksissa. Vastanneiden osuutta pyrittiin lisäämään määrältään pienimpien ryhmien – vietnamilaisten, turkkilaisten, arabien ja

somalien – osalta myös puhelinsoittojen avulla. Niille, joilta vastaus puuttui, lähetettiin kysely ja osallistumista motivoiva kirje uudestaan kaksi kuukautta ensimmäisen postituksen jälkeen. Somaliensa parissa puhelin- ja käyntihaastatteluja suoritti vielä erikseen tutkimusryhmän etnisesti somalialainen miespuolinen tutkimusavustaja. Yhteensä 457 tunnistettavasti täytettyä vastauslomaketta tuli takaisin. Lopullinen vastaajien osuus oli siis 51 % (457/ 898).

Tutkimuksen 457 maahanmuuttajasta 59 % oli naisia ja 41 % miehiä. Maahanmuuttajien keski-ikä oli seurantavaiheessa vuoden 2004 syksyllä 36.6 vuotta. Nuorin vastaaja oli 28 ja vanhin 44 vuotta vanha. Maahanmuuttajat olivat asuneet Suomessa vuoden 1997 alussa keskimäärin 5.4 vuotta ja seurantavaiheessa 2004 keskimäärin 13.3 vuotta. Yli puolella (52 %) vastanneista oli Suomen kansalaisuus. Vuonna 2004 maahanmuuttajista 4:llä % ei ollut mitään muodollista koulutusta. Peruskoulun tai osan siitä oli käynyt 8 % ja lukion, osan siitä tai ammattikoulun 40 % vastanneista. Joka kymmenes maahanmuuttaja oli suorittanut joitakin korkeakouluopintoja ja noin viidenneksellä (22 %) oli alempi korkeakoulututkinto. Korkeimmin koulutettuja eli ylemmän korkeakoulututkinnon tai tohtoritason tutkinnon suorittaneita oli 8 % vastanneista. Yhtä suuri määrä ilmoitti koulutukseensa joitakin muita opintoja. Vain perusasteen koulutuksen saaneita henkilöitä oli vastanneiden joukossa huomattavasti vähemmän kuin Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten joukossa yleensä (Tilastokeskus 2005). Vuonna 2004 vastanneista 55 % oli kokopäivätyössä ja 6 % osa-aikatyössä. Työllistettyjä oli 3 % ja työttömiä 11 %.¹ Eläkeläisiä otoksessa oli vain 1 %. Joka kymmenes ilmoitti olevansa päätoimisesti kotona hoitamassa perhettä. Päätoimisia opiskelijoita oli vastaajista 3 %. Loput 10 % ilmoittivat päätoimiseksi toiminnakseen kurssija tai muuta toimintaa.

Mittarit

Demografiset taustatekijät. Seurantakyselyssä tiedusteltiin maahanmuuttajilta seuraavia taustatietoja: kansallisuus, Suomeen muuttovuosi, ikä, sukupuoli, siviilisääty, lasten lukumäärä, äidinkieli ja korkein saatu koulutus.

Työllisyystilanne / Pääasiallinen toiminta. Maahanmuuttajien pääasiallista toimintaa selvitettiin yhdellä kysymyksellä, jonka vastausvaihtoehtoina olivat kokopäivätyö, osa-aikatyö, työllistetty, työtön tai lomautettu, eläkkeellä, kotona (hoitamassa lapsia tai muita perheenjäseniä), päätoiminen opiskelija, opiskelu työvoimatoimiston ja/tai kielikursseilla sekä muu ('mikä?').

Akkulturaatioasenteet. Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita arvioitiin 16 kysymystä sisältävällä mittarilla (Berry ym. 1989). Mittarilla kartoitettiin maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita neljällä eri elämäntilanteella: kulttuuriperinteet, kieli, sosiaalinen toiminta ja ystävät. Mittari sisälsi seuraavantapaisia väittämiä: ”Minulle on tärkeämpää osata hyvin suomea kuin ****-ia (oma kieli)” tai ”Mielestäni ****-laisten (oma etninen ryhmä) pitäisi sopeutua Suomessa suomalaisiin tapoihin ja luopua omista perinteistään.” Maahanmuuttajat ot-

tivat kantaa väittämiin viisiportaisella asteikolla 1 - ”täysin eri mieltä” - 5 - ”täysin samaa mieltä”. Neljälle asennevaihtoehtolle muodostettujen summamuuttujien reliabiliteetit (Cronbachin alfa) molemmille tutkimusajankohdille olivat integraatiolle $\alpha = .54/ .52$, assimilaatiolle $\alpha = .50/ .52$, separaatiolle $\alpha = .50/ .37$ ja marginalisaatiolle $\alpha = .33/ .44$.

Kielitaito ja kielten käyttö. Maahanmuuttajien kielitaitoa ja kielten käyttöä mitattiin 14 kysymystä sisältävällä mittarilla. Kahdeksan kysymystä koski suomen kielen ja oman äidinkielen taitoa ymmärtämisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen osalta. Vastausvaihtoehtoja oli kussakin kysymyksessä viisi, ääripäinä 1 - ”en lainkaan” ja 5 - ”erittäin hyvin”. Lisäksi kuusi kysymystä kartoitti maahanmuuttajien aktiivisuutta käyttää näitä kieliä kotona tai sukulaisten kanssa, ystävien kanssa ja työ- tai opiskelutovereiden kanssa. Maahanmuuttajat arvioivat viisiportaisella asteikolla kummankin kielen käyttöä asteikolla 1 - ”en koskaan” - 5 - ”aina”. Mittari sisälsi seuraavantapaisia kysymyksiä: ”Minkä verran puhutte kotona tai sukulaistenne kanssa **** kieltä (äidinkieli)?” ja ”Minkä verran puhutte ystävienne kanssa suomen kieltä?” Muodostettujen summamuuttujien reliabiliteetit olivat suomen kielen taidolle $\alpha = .93/ .92$, oman äidinkielen taidolle $\alpha = .91/ .82$, suomen kielen käytölle $\alpha = .68/ .67$ ja oman äidinkielen käytölle $\alpha = .68/ .69$.

Kulttuuri-identiteetti ja sen merkitys. Maahanmuuttajien etnistä ja suomalaista itsemäärittelyä mitattiin seuraavilla väittämillä: ”Pidän itseäni suomalaisena” ja ”Pidän itseäni ****na” (etnisyysvaihtoehto). Myös kolmas, avoin itsemäärittelyn vaihtoehto oli tarjolla toteamukseksi ”Pidän itseäni jonkun muun kansallisuuden tai etnisen ryhmän jäsenenä; minkä?” Näihin kolmeen väittämään maahanmuuttajat ottivat kantaa viisiportaisella asteikolla 1:stä (”en lainkaan”) 5:een (”hyvin paljon”).

Perhearvot. Maahanmuuttajien perhearvoja mitattiin 14 kysymystä sisältävällä mittarilla (Nguyen & Williams 1989; Georgas 1989; Georgas ym. 1996), joka kartoittaa perhearvojen yhteisöllisyyttä ja käsityksiä perheenjäsenten velvollisuuksista. Yhteisöllisissä (kollektivistisissä) arvoissa korostuvat vanhempien kunnioittaminen, selkeät valtasuhteet, lasten velvollisuudet ja lasten vapauksien rajoittaminen. Mittarissa on seuraavantapaisia väittämiä: ”Lasten pitäisi totella vanhempiaan” ja ”Vanhempien pitäisi opettaa lapsiaan käyttäytymään kunnonolla.” Maahanmuuttajat ottivat kantaa väittämiin asteikolla 1:stä (”täysin eri mieltä”) 5:een (”täysin samaa mieltä”). Vastauksista muodostetun summamuuttujan perhearvot reliabiliteetti oli $\alpha = .77/ .76$.

Kokemukset asenneilmapiirin muuttumisesta Suomessa. Maahanmuuttajilta kysyttiin, olivatko he joutuneet ulkomaalaistaustansa vuoksi syrjinnän tai rasismien uhreiksi Suomessa oloaikanaan. Niitä maahanmuuttajia, jotka vastasivat tähän kysymykseen myöntävästi pyydettiin lisäksi arvioimaan omakohtaisten rasismi- tai syrjintäkokemusten määrän muuttamista Suomessa viime aikoina. Lisäksi kaikkia maahanmuuttajia pyydettiin arvioimaan, onko valtaväestön vihamielinen suhtautuminen toisaalta omaa etnistä ryhmää kohtaan ja toisaalta kaikkia ulkomaalaistaustan omaavia henkilöitä kohtaan

muuttanut Suomessa viime aikoina. Maahanmuuttajat vastasivat sekä omakohtaisten syrjintäkokemusten muutosta että asenneilmapiirin muutosta koskeviin kysymyksiin asteikolla 1:stä ("vähentynyt huomattavasti") 5:een (lisääntynyt huomattavasti). Maahanmuuttajien vastauksista kahteen viimeksi mainittuun kysymykseen muodostettiin summamuuttuja asenneilmapiiriin kokeminen (reliabiliteetti $\alpha = .77 / .76$).

Psyykinen stressi. Maahanmuuttajien psykologisia stressioireita mitattiin 24 kysymystä sisältävällä Hopkinsin stressioiremittarilla HSCL 25 (Mollica, Wyshak, deMarneffe, Khuon & Lavelle 1987). Maahanmuuttajat arvioivat itse, kuinka paljon mittarissa esitetyt oireet (esim. päänsärky, alakuloisuus, hermostuneisuus, unettomuus jne.) olivat viime aikoina vaivanneet tai huolestuttaneet heitä. Arviointi tapahtui asteikolla 1:stä ("ei ollenkaan") 5:een ("hyvin usein"). Vastauksista muodostetun summamuuttujan psyykinen stressi sisäinen reliabiliteetti oli $\alpha = .93 / .93$. Osa vastaajista aliarvioi selvästi tavallisimpienkin stressioireiden määrää. Tällaisia henkilöitä, jotka vastasivat "ei ollenkaan" jokaisen 24 osion kohdalla joko vuosina 1996–1997 tai vuonna 2004 (5 % vastaajista, $N = 25$), ei otettu psyykkistä stressiä koskeviin analyyseihin mukaan. Tämä valinta tehtiin siksi, että kyseisen herkän stressiskaalan nollatulokset viittaavat vahvasti sosiaalisesti suotavaan ja vähättelevään vastaustyyliin.

Tässä tutkimuksessa käytettiin määrälliseen tutkimukseen tarkoitettuja tilastollisia menetelmiä. Ryhmien välisiä keskiarvovertailuja tehtiin yksisuuntaisten varianssianalyysin (ANOVA) avulla, ajallista vertailua t-testien, suhteellisten osuuksien t-testien ja toistomittausvarienssianalyysien avulla. Suhteellisia osuuksia vertailtiin z-testeillä ja χ^2 -testien avulla. Yllämainitut tilastolliset analyysit suoritettiin pääosin SPSS-ohjelman (Statistical Package for the Social Sciences) versiolla 11.0.

Aineiston edustavuus ja valikoituminen

Ennen varsinaisten tulosten käsittelyä tarkasteltiin lyhyesti, erosivatko seurantakyselyyn osallistuneet maahanmuuttajat niistä maahanmuuttajista, jotka osallistuivat vain pitkittäistutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen. Tällaista katoanalyysia tehtiin maahanmuuttajien vuosina 1996–1997 ilmoittamien sukupuolen, iän, koulutustason, työllisyystilanteen, suomen kielen ja oman äidinkielen taidon, akkulturaatioasenteiden, perhearvojen, stressioireiden sekä suomalaisen ja etnisen identiteetin osalta. Seurantakyselyyn vastasi 457 henkilöä, ja vastaavasti 673 maahanmuuttajalta ei saatu vastausta. Ryhmät erosivat tilastollisesti merkitsevällä tavalla oman äidinkielen taidon ($F(1, 1129) = 5.73, p < .05$), marginalisaatioasenteiden ($F(1, 1129) = 7.54, p < .01$) ja perhearvojen ($F(1, 1129) = 8.09, p < .01$) osalta. Seurantakyselyyn vastanneilla oman äidinkielen taito oli ollut vuonna 1997 vastaamatta jättäneitä parempi. Lisäksi seurantakyselyyn vastanneilla perhearvot olivat olleet hieman vapaamielisemmät, niissä korostuivat perheenjäsenten tasa-arvoinen päättävä valta hieman enemmän ja lasten velvollisuudet hieman vähemmän seurantakyselyyn

vastaamatta jättäneisiin verrattuna. Marginalisaatioasenteet olivat vastanneilla myös hieman vastaamatta jättäneitä alhaisempia. Nämä kaksi ryhmää eivät sen sijaan eronneet toisistaan iän, Suomessa oleskeluajan, koulutustason, suomen kielen taidon, integraatio-, assimilaatio-, ja separaatioasenteiden voimakkuuden tai identiteetin osalta vuonna 1997.

Kun pitkittäistutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa osallistuneiden joukossa miehiä ja naisia oli yhtä paljon ($\chi^2(1) = 1.42, ns.$), niin seurantakyselyyn vastanneiden joukossa naisia oli miehiä enemmän ($\chi^2(1) = .16.49, p < .01$). Työllisyystilanteen vertailua tehtiin laskemalla, erosivatko työttömien ja kokopäivätyössä olevien suhteelliset osuudet kahdessa ryhmässä. Seurantakyselyyn vastanneista hieman harvempi (18 %) oli ollut ensimmäisen tutkimusvaiheen aikana työttömänä kuin vastaamatta jättäneistä (23 %; $z = -2.04, p < .05$). Selvisi myös, että seurantakyselyyn vastanneista hieman suurempi osuus (31 %) oli ollut vuosina 1996–1997 kokopäivätyössä kuin vastaamatta jättäneistä (25 %; $z = 2.22, p < .05$).

Seurantakyselyyn vastanneet edustavat melko hyvin pitkittäistutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen osallistuneita maahanmuuttajia, eikä näytä siltä, että maahanmuuttajien erot Suomessa oleskeluajassa, iässä, henkisessä hyvinvoinnissa, koulutuksessa, suomalaisen tai muun etnisen identiteetin voimakkuudessa tai luottamuksessa viranomaisiin olisivat vaikuttaneet heidän halukkuuteensa osallistua seurantakyselyyn. On toki huomioitava, että vastaajien valikoitumista heidän vuoden 2004 tilanteensa osalta ei pystytä selvittämään. Eräs mahdollisuus on, että henkilöt, joiden tilanne on seurantavuosien aikana parantunut, olisivat vastanneet muita ahkerammin seurantakyselyyn.

Tulokset

Tässä osiossa käsiteltyjen analyysien tunnusluvut on luettavuuden vuoksi koottu taulukkoon 1 ja niitä koskevat viittaukset on merkitty tekstiin alaindeksinä.

Työllisyys ja koulutustaso

Työttömien suhteellinen osuus tässä joukossa oli seurantajakson aikana vähentynyt merkitsevästi.² Seurantakyselyyn vastanneista 18 % oli ollut työttömänä vuosina 1996–1997, ja vuonna 2004 heistä oli työttömänä 11 %. Työssä käyvien osuus oli puolestaan noussut 36:sta 62 prosenttiin.³ Myös yksistään kokopäivätyössä käyvien osuus oli noussut vastaajien joukossa 31 prosentista 55 prosenttiin.⁴ Koko- tai osapäivätyössä käyvien osuus oli kasvanut sekä naisten (26 % vuosina 1996–1997, 57 % vuonna 2004) että miesten (51 %, 70 %) joukossa. Kun tarkasteltiin ainoastaan vuosina 1996–1997 työttömänä olleita (82 henkilöä), voitiin todeta, että vuonna 2004 heistä enää runsas neljännes (27 %) oli työttömänä. Kolmannes heistä (35 %) oli nyt kokopäivätyössä ja 13 % osa-aikatoissa tai työllistettynä. Niistä henkilöistä, jotka olivat vuosina 1996–1997 olleet kokopäivä- tai osa-aikatyössä, 73 % oli edelleen vuonna 2004 kokopäivätyössä ja 5 % osa-aikatyössä.

Seurantatutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien keskimääräinen koulutustaso ei ollut muuttunut vuosista 1996–1997⁵. Tosin niistä maahanmuuttajista, joilla vuosina 1996–1997 oli korkeintaan peruskoulu käytyä (10 % vastanneista), viidennes ilmoitti seurantajakson aikana käyneensä ammattikoulun tai lukion. Niistä, joilla vuosina 1996–1997 oli keskiasteen koulutus (55 %), osa ilmoitti opiskelleensa korkeakoulussa (6 %) tai saaneensa alemman korkeakoulututkinnon (7 %). Vain yksi heistä ilmoitti suorittaneensa ylemmän korkeakoulututkinnon.

Suomen ja oman äidinkielen taito ja kielten käyttö

Vuonna 2004 maahanmuuttajat kokivat keskimäärin hallitsevansa suomen kieltä melko hyvin ja omaa äidinkieltään erittäin hyvin. Maahanmuuttajat kokivat ymmärtävänsä suomen kieltä paremmin kuin lukevansa, puhuvansa tai kirjoittavansa sitä⁶. Kokemukset kirjoitetun suomen kielen taidosta olivat kaikista heikoimmat⁷. Mitä paremmin maahanmuuttajat suomen kieltä hallitsivat, sitä enemmän he myös sitä käyttivät⁸. Omaa äidinkieltä käytettiin suomea enemmän sekä perheen ja sukulaisten parissa⁹, että ystävien parissa¹⁰. Työ- ja opiskelutovereiden kanssa käytettiin sen sijaan enemmän suomen kieltä¹¹.

Maahanmuuttajien arviot suomen kielen taidostaan olivat parantuneet pitkittäistutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta¹². Jokainen suomen kielen osaamisalue oli parantunut¹³. Maahanmuuttajat kokivat myös hallitsevansa omia äidinkieliään yhtä hyvin kuin pitkittäistutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa¹⁴.

Kielten käytön muutosta tarkasteltiin perheen ja sukulaisten kanssa käytetyn kielen lisäksi ystävien kanssa käytetyn kielen osalta. Kun näitä kahta kielenkäytön aluetta tarkasteltiin yhdessä, sekä suomen kieltä että omaa äidinkieltä arvioitiin käytettävän yhtä paljon kuin ennenkin¹⁵. Myöskään erikseen tarkasteltuna perheen ja sukulaisten kanssa tai ystävien kanssa käytetyssä kielessä ei ollut ajallisia muutoksia suomen kielen tai oman äidinkielen osalta. Vuonna 1997 ja yhä vuonna 2004 omaa äidinkieltä käytettiin suomea enemmän sekä perheen ja sukulaisten parissa¹⁶ että ystävien parissa¹⁷.

Identiteetti ja perhearvot

Omaan etniseen ryhmään samastuminen oli maahanmuuttajilla keskimäärin selvästi suomalaista samastumista vahvempaa¹⁸. Valtaosa maahanmuuttajista piti itseään joko jonkin verran (25 %), hieman (20 %) tai ei lainkaan suomalaisena (35 %) ja vastaavasti joko hyvin paljon (55 %) tai melko paljon (25 %) omaan etniseen ryhmäänsä kuuluvana. Samastuminen omaan etniseen ryhmään ja suomalaisiin olivat maahanmuuttajilla kielteisessä yhteydessä toisiinsa¹⁹. Toisin sanottuna, mitä enemmän maahanmuuttajat samastuivat omaan etniseen ryhmäänsä, sitä vähemmän he samastuivat suomalaisiin. Suomalaisen identiteetin vahvuus oli seurantakyselyyn vastanneilla pysynyt seurantajakson aikana samana²⁰, kun taas etninen samastuminen oli hieman heikentynyt²¹. Maahanmuut-

Taulukko 1. Tutkimusanalyysien tunnusluvut.

2	t (456) = 5.88, p < .001
3	t (456) = 12.72, p < .001
4	t (456) = 12.37, p < .001
5	t (448) = .65, ns.
6	t (450) = 10.56, p < .001
7	t (449) = 15.00, p < .001
8	kaksisuuntainen Pearson r = .55, p < .001
9	t (413) = 10.32, p < .001
10	t (426) = 7.85, p < .001
11	t (386) = -13.90, p < .001
12	t (451) = -12.48, p < .001
13	ymmärretty suomen kieli (t (454) = -10.61, p < .001); puhuttu suomen kieli (t (450) = -11.44, p < .001); luettu suomen kieli (t (449) = -10.35, p < .001); kirjoitettu suomen kieli (t (450) = -7.11, p < .001)
14	t (451) = 1.41, ns.
15	t (440) = .87, ns; t (453) = -.95, ns.
16	1997: (t (456) = 11.50, p < .001); 2004: (t (413) = 10.32, p < .001)
17	1997: (t (456) = 10.20, p < .001); 2004: (t (426) = 7.85, p < .001)
18	t (430) = -22.79, p < .001
19	kaksisuuntainen Pearson r = -.39, p < .001
20	t (436) = -1.41, ns.
21	t (444) = 2.44, p < .05
22	t (450) = 1.32, ns.
23	F (1, 403) = 4.41, p < .05
24	t (426) = .66, ns.
25	t (437) = .35, ns.
26	t (191) = 5.08, p < .001
27	t (234) = -5.49, p < .005
28	t (412) = 6.89, p < .001
29	t (442) = 55.75, p < .001
30	t (442) = .27, ns.
31	t (442) = 17.07, p < .001
32	t (452) = -.132, ns.
33	t (450) = 3.30, p < .01
34	t (450) = -2.18, p < .05

tajien yhteisölliset perhearvot eivät olleet keskimäärin muuttuneet akkulturaatioprosessin myötä koko aineistossa²².

Psyykkiset stressioireet

Maahanmuuttajat ilmoittivat vuonna 2004 kokevansa stressioireita keskimäärin harvoin. Kuten aiemmissakin tutkimuksissa, myös tässä tutkimuksessa naiset ilmoittivat miehiä enemmän stressioireita²³. Maahanmuuttajien stressioireiden määrä ei ollut keskimäärin muuttunut pitkittäistutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta²⁴.

Jotta voitiin tarkastella kysymystä ajan vaikutuksesta stressin kasautumiseen tai tasoittumiseen, jaettiin maahanmuutta-

jat kahteen ryhmään vuonna 1997 raportoidun stressin mukaan. Jako tehtiin keskiarvon mukaan, jonka jälkeen alun perin stressaantuneempaan ryhmään tuli 192 henkilöä ja vähemmän stressaantuneeseen 235 henkilöä. Luodut ryhmät eivät eronneet keskenään Suomessa asutun ajan suhteen²⁵. Tämän jälkeen stressioireiden ajallista muutosta tarkasteltiin molemmissa ryhmissä erikseen. Tulokset näyttivät stressierojen kaivuneen: vuosina 1996–1997 henkisesti huonommin voineella ryhmällä stressioireet olivat vähentyneet²⁶ ja paremmin voineella ryhmällä sen sijaan lisääntyneet²⁷.

Kokemukset Suomen asenneilmapiiristä

Noin puolet maahanmuuttajista kertoi joutuneensa Suomessa syrjinnän uhriksi ulkomaalaistaustansa vuoksi. Puolet niistä maahanmuuttajista, jotka ilmoittivat joutuneensa Suomessa syrjinnän uhriksi ulkomaalaistaustansa vuoksi, koki, että heidän omat syrjintäkokemuksensa olivat kuitenkin vähentyneet viime aikoina. Viidennes heistä koki, että omat syrjintäkokemukset olivat lisääntyneet. Viidennes kaikista maahanmuuttajista koki, että vihamielisyys heidän omaa etnistä ryhmäänsä kohtaan oli viime aikoina vähentynyt huomattavasti ja neljännes, että vihamielisyys oli vähentynyt hieman. Vastaajista yhteensä 41 % koki vihamielisuuden vähentyneen. Noin viidennes sitä vastoin arvioi, että vihamielisyys oli lisääntynyt hieman tai huomattavasti.

Maahanmuuttajien kokemukset vihamielisuuden muuttumisesta kaikkia ulkomaalaistaustaisia kohtaan olivat hieman erilaisia. Vastanneista vain 7 % koki, että vihamielisyys oli vähentynyt huomattavasti ja neljännes, että vihamielisyys oli vähentynyt hieman. Eli yhteensä noin kolmannes koki vihamielisuuden ulkomaalaistaustaisia kohtaan vähentyneen. Vastavaa määrää maahanmuuttajia arvioi, että vihamielisyys kaikkia ulkomaalaistaustaisia kohtaan oli lisääntynyt hieman tai huomattavasti.

Maahanmuuttajien kokemukset omaan ryhmään tai yleensäkin ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvan vihamielisuuden muuttumisesta olivat erilaisia vuonna 2004 kuin vuonna 1997. Vuonna 2004 maahanmuuttajat näkivät viimeaikaiset muutokset keskimäärin myönteisempinä kuin 90-luvulla²⁸. Siinä missä pitkäaikaistutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa vastaajista 28 % koki vihamielisuuden omaa etnistä ryhmäänsä kohtaan vähentyneen, vuonna 2004 muutokset koki myönteisinä 41 % vastanneista. Samanlainen muutos koski myös kokemuksia kaikkiin ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvasta vihamielisuudesta: aiemmin 20 % vastanneista koki vihamielisuuden vähentyneen kaikkia ulkomaalaistaustaisia kohtaan, kun vuonna 2004 tilanteen koki näin myönteisenä 29 % vastanneista. Vastaavasti myös niitä, jotka vuonna 2004 kokivat vihamielisuuden lisääntyneen ulkomaalaistaustaisia kohtaan (27 %) tai omaa ryhmää kohtaan (17 %), oli vähemmän kuin vuonna 1997 (50 %, 31 %). Kokemukset Suomen asenneilmapiiristä ja sen muutoksista olivat siis nykyisin myönteisempiä kuin pitkäaikaistutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa.

Akkulturaatioasenteet

Integraatiota suosivat asenteet olivat maahanmuuttajilla muita asennevaihtoehtoja ja toiseksi vahvimpia assimilaatio- ja separaatioasenteita voimakkaampia²⁹. Assimilaation (sulautumisen) ja separaation (eristäytymisen) kannatukset olivat keskenään yhtä vahvoja³⁰ ja marginalisaatioasenteet selvästi niitä heikompia³¹. Integraatioasenteet olivat pysyneet maahanmuuttajilla keskimäärin yhtä vahvoina seurantajakson aikana³². Maahanmuuttajien assimilaatioasenteet eli sulautumishalut olivat sen sijaan heikentyneet pitkäaikaistutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta³³, mutta samalla myös marginalisaatioasenteet olivat voimistuneet³⁴.

Tulosten tarkastelu ja pohdinta

Kotoutumisen ja akkulturaation eteneminen

Työllistymisen näkökulmasta tarkasteltuna pitkäaikaistutkimus tuki aiempia Tilastokeskuksen (2005) ja Hämeenlinnalaisen työtovereineen (2005) tekemiä seurantoja, joiden mukaan maahanmuuttajien työllisyysmahdollisuudet paranevat, vaikkakin hyvin hitaasti. Myös tuoreen kotouttamisen vaikuttavuuden seurantaraportin (Työministeriö 2007) mukaan maahanmuuttajat ovat sijoittuneet työmarkkinoille hyvin 2000-luvulla ja heidän työllisyysasteensa on kohentunut jopa kantaväestön työllisyysastetta nopeammin. Yhtenä syynä tähän raportissa mainitaan se, että suomalainen työelämä on muuttunut avoimemmaksi maahanmuuttajia kohtaan.

Tämän tutkimuksen tulokset maahanmuuttajien kokemuksista syrjinnästä ja suomalaisesta asenneilmapiiristä ovat samansuuntaisia edellä esitettyjen arvioiden sekä Jaakkolan (2005) tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan suomalaisten asenteet maahanmuuttajien kohtaan ovat tulleet myönteisemmiksi vuosina 1993–2004. Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajat kokivat yleisesti, että vuonna 2004 he joutuivat kohtaamaan henkilökohtaisesti vähemmän syrjintää kuin edellisen tutkimuksen (1997) aikoihin sekä arvioivat myös oman etnisen ryhmänsä ja muiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden kohtaavan nykyään vähemmän syrjintää Suomessa. Näin ollen tutkimustulokset viittaavat myös siihen, että syntyperäisten suomalaisten myönteisemmiksi muuttuneet asenteet heijastuvat heidän käyttäytymiseensä maahanmuuttajia kohtaan. Henkilökohtaisten syrjintäkokeusten harveneminen oleskeluajan pidentyessä voi kuitenkin johtua myös muista tekijöistä, kuten ikääntymisen myötä muuttuvasta liikkumisesta ja toimintapiiriin muuttumisesta. Iän myötä syrjintäkokemukset voivat myös muuttua nuorten välisestä avoimesta rasismista vähemmän näkyvän eli niin sanotun piilosyrjinnän kokemuksiksi. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin myös kielteisiä merkkejä valtaväestön suhtautumisesta maahanmuuttajiin: neljäsosa vastaajista koki vihamielisuuden lisääntyneen viime aikoina.

Työllisyyden ohella maahanmuuttajien kouluttautuminen Suomessa voi kertoa kasvavista kehittymismahdollisuuksista ja kotoutumisen etenemisestä. Maahanmuuttajien keskimääräinen koulutustaso ei kuitenkaan ollut seurantatutkimuksen aikana noussut merkittävästi. Yhtenä syynä tähän voi olla huomattavasti vaikeutunut pääsy muun muassa ammatilliseen koulutukseen. Työministeriön (2007) mukaan ammatilliseen koulutukseen hakevien maahanmuuttajien määrä on kasvanut yli 50 prosenttia 2000-luvun alusta lähtien, mutta koulutukseen pääsyä vaikeuttavat kiristyneet kielitaidon vaatimukset. Toisaalta muutoksen puuttuminen voi johtua tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien jo valmiiksi verrattain korkeasta koulutustasosta. Osa on saattanut hankkia lisäkoulutusta Suomessa jo ennen tutkimuksen ensimmäistä vaihetta. Toiseksi, Suomessa suoritettut tutkinnot eivät erikseen näy tutkimuksessa, jos ne eivät ole lähtömaassa hankittua koulutusta korkeampiasteisia. Tarkemmat ja kattavammat selvitykset maahanmuuttajien Suomessa hankkimista tutkinnoista (Forsander 2002; Pohjanpää ym. 2003) kertovat, että vähintään kymmenesosa maahanmuuttajista hankkii jonkin tutkinnon Suomessa ja että kouluttautumisen aste Suomessa vaihtelee maahanmuuttajaryhmien välillä.

Kun maahanmuuttajien kotoutumista arvioidaan sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa käytetyn integraatio-käsitteen kautta, on tarkasteltava miten hyvin maahanmuuttajat ovat toisaalta oppineet uusia kulttuurisia taitoja ja toisaalta pystyneet säilyttämään omat kulttuuriset tapansa ja identiteettinsä. Maahanmuuttajien arviot omista suomen kielen taidoistaan olivat selvästi parantuneet vuodesta 1997. Maahanmuuttajat kokivat keskimäärin hallitsevansa puhuttua, ymmärrettyä, kirjoitettua ja luettua suomen kieltä nyt melko hyvin. Tämä onkin tärkeää, koska työllistyminen edellyttää usein vähintään kohtalaista suomen kielen hallintaa. Suomessa maahanmuuttajien kielellinen akkulturaatio ja uuden kielen oppiminen näyttävät kuitenkin kestävän kauemmin kuin monissa muissa vastaanottavissa maissa. Siinä missä monilla esimerkiksi Australiaan tai Israeliin muuttaneilla uusi kielitaito kehittyi hyväksi jo ensimmäisten vuosien aikana (Beenstock 1996; Chiswick, Lee & Miller 2004), vie tämän tutkimuksen perusteella suomen kielen taidon kehittyminen maahanmuuttajien omasta mielestä melko hyvälle tasolle keskimäärin yli kymmenen vuotta. Tämä ei ole kovinkaan yllättävää, sillä monellakaan maahanmuuttajalla ei ole alustavia suomen kielen taitoja saapuessaan; aikuisiässä uuden kielen opiskelu on monesti vaikeaa, erityisesti niille maahanmuuttajille, joilla on vähäinen koulunkäyntihistoria lähtömaassa; ja vasta oleskeluajan myötä lisääntyvät työkokemukset saattavat toden teolla edistää suomen kielen hallintaa.

Kulttuurinen integraatio pitää sisällään myös mahdollisuuden omien kulttuuristen tapojen, arvojen ja kielen säilyttämiseen. Seurantaan osallistuneet maahanmuuttajat olivat pitäneet kiinni ainakin perheen sisäistä dynamiikkaa koskevista arvoistaan. Maahanmuuttajien lähtömaassa, varsinkin yhteisöllisyyttä korostavissa kulttuureissa kuten Vietnamin, Somaliassa ja arabimaissa painottuvat suomalaiseen perhekulttuuriin nähden vanhempien kunnioittaminen, selkeät perheen-

sisäiset valtasuhteet, lasten velvollisuudet ja lasten vapauksien rajoittaminen. Oman kulttuurin ylläpitäminen näytti siis olevan maahanmuuttajille mahdollista ainakin kulttuurin syvärakenteisiin kuuluvien perhearvojen säilyttämisen osalta.

Myös oman äidinkielen taito oli maahanmuuttajilla pysynyt samana seurantatutkimuksen aikana. Maahanmuuttajat käyttivät omaa äidinkieltään yhtä paljon kuin ennenkin sekä perheen ja sukulaisten kanssa että ystäväpiirissään. Oman äidinkielen käyttö helpottaa kulttuuristen arvojen ja tapojen ylläpitämistä (Latomaa & Pham 1991). Se myös mahdollistaa kulttuurisen perinnön siirtämisen seuraaville sukupolville ja on siksikin hyvin tärkeää maahanmuuttajille. Tulos on merkittävä, sillä se poikkeaa aiemman tutkimuksen tuloksista, joiden mukaan pidempi asumisaika Suomessa ennusti parempaa suomen kielen hallintaa, mutta myös huonompaa oman äidinkielen hallintaa (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997). Tämä viittasi sulautumistyyppiseen, ei integraatiota ilmentävään muutokseen kielen hallinnan osalta.

Kulttuuristen arvojen ja oman äidinkielen ylläpitämisen lisäksi voi maahanmuuttajien kulttuurinen identiteetti osaltaan kertoa sosiokulttuurisen integraation sujumisesta. Vaikka etninen samastuminen oli maahanmuuttajilla hieman heikentynyt vuodesta 1997, pitivät he itseään yhä selvästi enemmän oman etnisen ryhmänsä edustajina kuin suomalaisina. Tämä on hyvin tyypillistä ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille (Phinney 2003), ja identiteetti voi muuttua vasta seuraavassa sukupolvessa, joka syntyy ja kasvaa Suomessa. Samastuminen omaan etniseen ryhmään voi olla maahanmuuttajille hyvinkin suomalaista identiteettiä tärkeämpi toimivan minäkuvan kannattelussa (Phinney, Horenczyk, Liebkind & Vedder 2001), eikä sen vahvuus suomalaiseen samastumiseen nähden siten välttämättä kerro integroitumisen vaikeuksista. Tässä tutkimuksessa suomalaisen ja muun etnisen samastumisen asteet olivat kuitenkin kielteisessä suhteessa toisiinsa. Myös Birman ja Trickett (2001) ovat todenneet, ettei identiteetti välttämättä olekaan sellainen akkulturaation osoitin, jossa alkuperäinen ja uusi sisältö olisivat toisistaan riippumattomia, vaan uusi identiteetti voi korvata vanhan. Vaikka onnistuneen integraation parhaana osoittimena voidaan pitää identiteettiä, jossa yhdistyvät vahva samastuminen valtaväestöön ja omaan etniseen ryhmään (Phinney ym. 2001), saattaa tällainen yhdistelmä olla varsinkin ensimmäisen polven maahanmuuttajilla harvinainen. Etnisen identiteetin vahvuus tai suomalaisen identiteetin heikkous eivät myöskään välttämättä kerro käytännön kotoutumisesta (Liebkind 2006), kuten esimerkiksi tässä tutkimuksessa maahanmuuttajien suomen kielen taidon paranemisesta.

Maahanmuuttajat olivat asenteiden tasolla valmiita integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan kulttuurisesti, kielellisesti ja sosiaalisesti. Myös aikaisemmissa kyselytutkimuksissa Suomessa asuvat maahanmuuttajat suosivat asenteissaan etnisen integraatiota (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997; Jasinskaja-Lahti ym. 2003; Perhoniemi 2005). On kuitenkin mahdollista, että eristäytymishalut jäävät kyselyissä piiloon miellyttämistarpeiden alle (Jasinskaja-Lahti ym. 2003). Myönteinen merkki kotoutumisesta oli myös se, että maahanmuutta-

jien assimilaatio- eli sulautumishalut olivat laskeneet seurantatutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta. Mahdollisesti kotoutumisprosessin edetessä uusien tapojen omaksuminen omien kulttuuristen tapojen kustannuksella on alkanut tuntua maahanmuuttajista toimimattomalta ratkaisulta. Vaihtoehtoisesti he ovat voineet huomata, ettei omasta kulttuurista luopuminen olekaan välttämätöntä onnistuneen sopeutumisen kannalta. Samalla kuitenkin epävarmuudesta tai välinpitämättömyydestä kertovat marginalisaatioasenteet olivat maahanmuuttajilla vahvistuneet. Jos maahanmuuttajat kokevat ristiriitaa Suomen virallisen integraatiopolitiikan ja valtaväestön assimilaatiovaatimusten (Jasinskaja-Lahti ym. 2003) välillä, saattavat myös heidän omat käsityksensä toivottavasta sopeutumistavasta olla ristiriitaisia.

Kotoutuminen edellyttää myös henkistä sopeutumista maahanmuuton ja akkulturaation aiheuttamiin muutoksiin. Keskimäärin psyykkisen stressin määrä ei ollut seurantatutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta muuttunut. Ensi silmäyksellä tulos näyttää olevan yhdenmukainen eräiden kansainvälisten seurantojen kanssa, joissa on raportoitu psyykkisten ongelmien ja stressin pysyvistä luonteesta (Aroian & Norris 2003; Lie 2004; Noh & Avison 1996). On kuitenkin syytä muistaa, että tutkimamme maahanmuuttajien stressin taso on alusta alkaen ollut suhteellisen alhainen, minkä takia myöhemmin ei esiinny suuria vaihteluita. Näin ollen tuloksen takana on pikemminkin kaksi muuta seikkaa. Ensinnäkin kansainväliset seurantatutkimukset ovat osoittaneet, että maahanmuuttajien henkinen hyvinvointi saattaa muuttua eniten nimenomaan ensimmäisten uudessa kotimaassa asuttujen vuosien aikana (Beiser 1988; Ristner & Ponizovsky 1999; Ward, Okura, Kennedy & Kojima 1998; Westermeyer, Neider & Vang 1984). Ristner ja Ponizovsky (1999) ovat ehdottaneet kaksivaiheista mallia selittämään maahanmuuttajien psyykkisen stressin vaihtelua: stressin taso nousee vähän yli kahden vuoden ajan, saavuttaa huippunsa 27.ntenä maahanmuuton jälkeisenä kuukautena ja palautuu sen jälkeen normaalille tasolle. On siten mahdollista, että suurimmat muutokset tähän tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien henkisessä hyvinvoinnissa ovat tapahtuneet heti maahanmuuton ensimmäisinä vuosina ja siten jääneet jo tutkimuksen ensimmäistä vaihetta edeltävään aikaan.

Toiseksi, maahanmuuttajien henkisen hyvinvoinnin muutos, samoin kuin sen tilakin, riippuvat monista muista sopeutumisen tekijöistä kuten sosiaalisista resursseista ja demografisista ominaisuuksista (Aroian & Norris 2003; Beiser 1988; Hwang, Myers, & Takeuchi 2000; Ristner, Ponizovsky & Ginath 1997), jotka voivat suojata maahanmuuttajia akkulturaatiohaasteiden aiheuttamalta stressiltä. Esimerkiksi Jasinskaja-Lahden ja kumppaneiden (2006) venäläisiä, virolaisia ja etnisesti suomalaisia paluumuuttajia entisestä Neuvostoliitosta tarkastelevassa tutkimuksessa maahanmuuttajien sosiaalisilla verkostoilla on osoitettu olevan sekä suora että välillinen hyvinvointia suojaava tehtävä. Näin ollen psyykkisen stressin tason tarkastelu ryhmätasolla eli koko maahanmuuttajajoukon kohdalla ei voi olla kovin valaisevaa. Sen sijaan maahanmuuttajien väliset yksilölliset erot stressin määrässä voivat kertoa tarkemmin stressin tason ajallisista muutoksista. Tulosten

mukaan stressioireilun erot olivat ajan kanssa kaventuneet: vuonna 1997 enemmän stressiä kokeneiden maahanmuuttajien stressin taso oli laskenut vuoteen 2004 mennessä, kun taas vuonna 1997 vähemmän stressiä kokeneiden maahanmuuttajien stressin taso oli seurannan aikana noussut. Vaikka sopeutumisoongelmat ja syrjäytyminen voivat olla kasautuvia, jolloin psyykkisen pahoinvoinnin kierteestä on vaikea päästä irti, kertoo tämä tulos lohdullisesti, ettei näin aina ole. Psyykinen stressi voi olla myös merkki aktivoitumisesta uusien haasteiden edessä eikä siten pelkästään kielteinen kokemus. Ongelmista kertoisi enemmänkin pitkittynyt stressi. Joka tapauksessa maahanmuuttajien kokeman stressin erojen kaventuminen viittaa heidän mahdollisuuksiinsa tasapainotella psyykkisesti akkulturaation asettamien vaatimusten suhteen.

Tutkimuksen heikkoudet

Vaikka tässä tutkimuksessa on tullut esiin tärkeitä maahanmuuttajien kotoutumisen ja pitkäaikaisen sopeutumisen polkuja ja eroavaisuuksia, pakottavat pitkittäistutkimukselle ominaiset ongelmat ja tutkimusaineistoon liittyvät heikkoudet varovaisuuteen tehtäessä tuloksista yleistyksiä kaikkiiin Suomessa asuviin maahanmuuttajiin. Kyselytutkimuksissa on aina vastaajien valikoitumisen mahdollisuus. Vaikka katoanalyysi vahvisti käsitystä luotettavasta tiedosta, on pitkittäistutkimuksissa aina olemassa riski, että seurantajakson aikana myönteisiä muutoksia kokeneet ovat yliedustettuina seurantavaiheessa. Toinen menetelmällinen heikkous tutkimuksessa koski akkulturaatioasenteiden mittaamista. Kaikkien neljän akkulturaatioasenteen mittausskaalojen reliabiliteetit olivat alhaiset. Tämä pakottaa varovaisuuteen tehtäessä tulkintoja maahanmuuttajien toivomista akkulturaatiotyyleistä.

Myös tutkimustulosten yleistämisessä kaikkiiin kymmenisen vuotta Suomessa asuneisiin maahanmuuttajiin on oltava varovainen. Tutkimuksen aineisto koski alun perin vain pääkaupunkiseudulla asuneita maahanmuuttajia ja siihen otti osaa melko korkeasti koulutettu maahanmuuttajajoukko. Nämä tekijät voivat aiemman tutkimuksen perusteella vaikuttaa ainakin kielen oppimiseen, työllistymiseen ja syrjäintäkokemusten määrään (Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Liebkind ym. 2004; Pohjanpää ym. 2003; Pälli & Latomaa 1997; YTV 2003)

Tässä artikkelissa ei ole tuotu esiin maahanmuuttajaryhmien välisiä eroja kotoutumisen ja sopeutumisen kokemuksissa. On kuitenkin selvää, että erilaiset kulttuuriset taustat ja suomalaisen valtaväestön asennoituminen eri etnisiin ryhmiin (Jaakkola 2005) vaikuttavat maahanmuuttajien kokemuksiin Suomessa. Ryhmäeroja on esitelty tämän seurantatutkimuksen laajemmassa julkaisussa (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahden 2006).

Yhteenveto

Reilun vuosikymmenen ajan Suomessa asuneilla, melko korkeasti koulutetuilla maahanmuuttajilla kotoutumisprosessi näyttää melko myönteiseltä. Heidän työllisyysilanteensa

ja suomen kielen taitonsa ovat parantuneet. Maahanmuuttajat haluavat yhä vahvasti integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. He myös vaalivat omaa kulttuuriaan ylläpitämällä siihen kuuluvia tärkeitä perhearvoja ja etnistä identiteettiään.

Sopeutumisen ja kotoutumisen eteneminen on kuitenkin hidasta. Tästä kertoo se, että vasta noin kymmenen vuoden Suomessa asumisen jälkeen tapahtuu maahanmuuttajien välisten stressierojen lievää tasaantumista. Vasta silloin suomen kielen taito on monen maahanmuuttajan omasta mielestä kehittynyt melko hyvälle tasolle ja työllisyysmahdollisuudet parantuneet kohtuullisiksi.

Lopuksi voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa esille nousseet maahanmuuttajien kotoutumisen pulmat ja tulevaisuuden haasteet on jo osittain huomioitu uudessa kotouttamislaissa, jossa maahanmuuttajien saamaa tukea tehostetaan pidentämällä kotoutumissuunnitelmaa kolmesta viiteen vuoteen ja varhaistetaan tuen alkamista (Työministeriö 2006). Näillä muutoksilla voi olla ratkaiseva merkitys niin maahanmuuttajien suomen kielen taidon nopeamman kehittymisen kuin myös heidän sosiaalisen verkostoitumisensa ja työllistymisensä kannalta. Varhainen puuttuminen maahanmuuttajien työllisyystilanteeseen on ehdottoman tärkeää, kun tiedetään, että työttömyys on omiaan hidastamaan kielitaidon kehittymistä ja voi ajan myötä uhata myös maahanmuuttajien henkistä sopeutumista. Toisaalta on huomattava, etteivät tämän tutkimuksen tulokset välttämättä kerro tähän asti voimassa olleen kotouttamislain ja sen alaisten toimenpiteiden riittämättömyydestä, sillä tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat eivät vielä Suomeen saapuessaan olleet vuonna 1999 voimaan tulleen kotouttamislain piirissä.

Tämänhetkinen tutkimustieto antaa hyvän syyn uskoa, että asenteet ulkomaalaisia kohtaan ovat Suomessa muuttumassa myönteisemmiksi ja että syrjintäkokemukset alkavat olla yhä harvemman maahanmuuttajien arkea. Tämä saattaa osaltaan selittää myös sen, että vastoinkäymisistä huolimatta tähän tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien integraatiohalut eivät ole vajaassa kymmenessä vuodessa vähentyneet: he näkevät oman tulevaisuutensa vahvasti sidoksissa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuten viimeaikaiset tapahtumat Euroopassa ovat osoittaneet, tätä pyrkimystä ei pidä pitää itsestäänselvyytenä, vaan sitä on arvostettava ja edelleen tuettava kaikin tavoin. On myös muistettava, että Suomessa tällä hetkellä asuvien maahanmuuttajien kokemukset ja kotoutumisen onnistuminen vaikuttavat ratkaisevasti myös muiden Suomeen muuttoa harkitsevien ulkomaalaisten maahanmuuttopäätökseen. Tämä puolestaan tulee osaltaan ratkaisemaan, miten vilkkaasti Suomen toivoma työvoimaperusteinen maahanmuutto käynnistyy lähivuosina. Koska maahanmuuttajien kotoutumista on tuettu vuoden 1999 jälkeen yhä suuremmassa määrin, voimme toivoa 2000-luvulla Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien kotoutumisen ja sopeutumisprosessin olevan nopeampi ja myönteisempi kuin tässä tutkitulla, 80- ja 90-luvuilla saapuneella maahanmuuttajajoukolla.

Kirjallisuus

- Aroian, Karen & Norris, Anne (2003) 'Depression Trajectories in Relatively Recent Immigrants', *Comprehensive Psychiatry* 44 (5): 420–427.
- Beenstock, Michael (1996) 'The Acquisition of Language Skills by Immigrants: The Case of Hebrew in Israel', *International Migration* 34 (1): 3–30.
- Beiser, Morton (1988) 'Influence of Time, Ethnicity, and Attachment on Depression in Southeast Asian Refugees', *American Journal of Psychiatry* 145 (1): 46–51.
- Beiser, Morton & Hou, Feng (2001) Language Acquisition, Unemployment and Depressive Disorder among Southeast Asian Refugees: A 10-year Study', *Social Science & Medicine* 53 (10): 1321–1334.
- Berry, John, Kim, Uicho, Minde, Thomas & Mok, Doris (1987) 'Comparative Studies of Acculturative Stress', *International Migration Review* 21 (3): 491–511.
- Berry, John, Kim, Uicho, Power, S, Young, S, & Bujaki, M (1989) 'Acculturation Attitudes in Plural Societies', *Applied Psychology: An International Review* 38 (2): 185–206.
- Berry, John (1990) 'Psychology of Acculturation', teoksessa John Berman (toim.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1989*, Lincoln: University of Nebraska Press.
- Berry, John (1997) 'Immigration, Acculturation and Adaptation', *Applied Psychology: An International Review* 46 (1): 5–68.
- Berry, John, Poortinga, Ype, Segall, Marshall & Dasen, Pierre (2002) *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*, Cambridge: University Press.
- Birman, Dina & Trickett, Edison (2001) 'Cultural Transitions in First-Generation Immigrants: Acculturation of Soviet Jewish Refugee Adolescents and Parents', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 32 (4): 456–477.
- Bourhis, Richard, Moise, Lena, Perreault, Stephane & Senecal, Sacha (1997) 'Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach', *International Journal of Psychology* 32 (6): 369–386.
- Brown, Rupert (1995) *Prejudice. Its social psychology*, Oxford: Blackwell.
- Chiswick, Barry, Lee, Yew Liang & Miller, Paul (2004), 'Immigrants' Language Skills: The Australian Experience in a Longitudinal Survey', *International Migration Review* 38 (2): 611–654.
- Duckitt, John (1992) *The Social Psychology of Prejudice*, New York: Praeger.
- Euroopan Neuvosto (1997) 'Measurement and Indicators of Integration', <http://www.coe.int>
- Forsander, Annika (2002) *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D39/2002, Helsinki: Väestöliitto.
- Gellis, Zwi (2003) 'Kin and Nonkin Social Supports in a Community Sample of Vietnamese Immigrants', *Social Work* 48 (2): 248–258.
- Georgas, James (1989) 'Changing Family Values in Greece: From Collectivism to Individualism', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 20 (1): 80–91.
- Georgas, James, Berry, John, Shaw, Alex, Christakopoulou, Sophia & Mylonas, Kostas (1996) 'Acculturation of Greek Family Values', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 27 (3): 329–338.

- Ha VM 20/2002 (2002) *Hallintovaliokunnan mietintö 20/2002 vp. Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta*.
- Hinton, Ladson, Tiet, Quyen, Tran, Carolee & Chesney, Margaret (1997) 'Predictors of Depression among Refugees from Vietnam: A Longitudinal Study of New Arrivals', *The Journal Nervous and Mental Disease* 185 (1): 39–45.
- Huttunen, Laura (2002) *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hwang, W, Myers, H, & Takeuchi, D (2000) 'Psychosocial Predictors of First-Onset Depression in Chinese Americans', *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 35 (3): 133–145.
- Hämäläinen, Kari, Kangasharju, Aki, Pekkala, Sari & Sarvimäki, Matti (2005) *1990-luvun maahanmuuttajien työllisyys, tuloverot ja tulonsiirrot*, Työpoliittinen tutkimus 265, Helsinki: Työministeriö.
- Jaakkola, Magdalena (2005) *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003*, Työpoliittinen tutkimus 286, Helsinki: Työministeriö.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela (1997) *Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla*, Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela (1998) 'Content and Predictors of the Ethnic Identity of Russian-Speaking Immigrant Adolescents in Finland', *Scandinavian Journal of Psychology* 39 (4): 209–219.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela (2000) 'Predictors of the Actual Degree of Acculturation of Russian-Speaking Immigrant Adolescents in Finland', *International Journal of Intercultural Relations* 24 (4): 503–518.
- Jasinskaja-Lahti, Inga (2000) *Psychological Acculturation and Adaptation among Russian-speaking Immigrant Adolescents in Finland*, väitöskirja, sosiaalipsykologian laitos, Helsingin yliopiston e-julkaisut, <http://ethesis.helsinki.fi/>
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002) *Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia*, Helsinki: Gaudeamus.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela, Horenczyk, Gabriel & Schmitz, Paul (2003) 'The Interactive Nature of Acculturation: Perceived Discrimination, Acculturation Attitudes and Stress among Young Ethnic Repatriates in Finland, Israel and Germany', *International Journal of Intercultural Relations* 27 (1): 79–97.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela, Jaakkola, Magdalena & Reuter, Anni (2006) 'Perceived Discrimination, Social Support Networks and Psychological Well-being among Three Immigrant Groups', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 37 (3): 293–311.
- Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela & Perhoniemi, Riku (2006) 'Perceived Discrimination and Well-being: A Victim Study of Seven Immigrant Groups', *Journal of Community and Applied Social Psychology* 16 (4): 267–284.
- Latomaa, Sirkku & Pham, Tan Kiet (1991) 'The Linguistic Situation of Multicultural Children in Finland', teoksessa Jussi Niemi (toim.) *Papers from the 18th Finnish Conference of Linguistics. Studies in Languages*, Kielitieteellisiä tutkimuksia, 24, University of Joensuu.
- Lie, Birgit (2004) 'The Psychological and Social Situation of Repatriated and Exiled Refugees: A Longitudinal, Comparative Study', *Scandinavian Journal of Public Health* 32 (3): 179–187.
- Liebkind, Karmela (toim.) (2000) *Monikulttuurinen Suomi*, Helsinki: Gaudeamus.
- Liebkind, Karmela (2001) 'Acculturation', teoksessa Rupert Brown & Samuel Gaertner (toim.) *Intergroup Processes. Blackwell Handbook of Social Psychology*, Oxford: Blackwell.
- Liebkind, Karmela (2006) 'Ethnic identity and acculturation', teoksessa David Sam & John Berry (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti, Inga (2000) 'Acculturation and Psychological Well-being among Immigrant Adolescents in Finland: A Comparative Study of Adolescents from Different Cultural Backgrounds', *Journal of Adolescent Research* 15 (4): 446–469.
- Liebkind, Karmela, Mannila, Simo, Jasinskaja-Lahti, Inga, Jaakkola, Magdalena, Kyntäjä, Eve & Reuter, Anni (2004) *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen*, Helsinki: Gaudeamus.
- Liebkind, Karmela, Jasinskaja-Lahti, Inga & Solheim, Erling (2004) 'Cultural Identity, Perceived Discrimination, and Parental Support as Determinants of Immigrants' School Adjustments: Vietnamese Youth in Finland', *Journal of Adolescent Research* 19 (6): 635–656.
- Liebkind, Karmela & Kosonen, Liisa (1998) 'Acculturation and Adaptation. A Case of Vietnamese Children and Youths in Finland', teoksessa Jari-Erik Nurmi (toim.) *Adolescents, Cultures and Conflicts. Growing Up in Contemporary Europe*, London: Garland Publishing.
- Mak, Winnie, Chen, Sylvia, Wong, Eunice & Zane, Nolan (2005) 'A Psychosocial Model of Stress-Distress Relationship Among Chinese Americans', *Journal of Social and Clinical Psychology* 24 (3): 422–444.
- Manninen, Milla (2002) *Katsaus kotoutumistutkimukseen*, http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aaineistot_kirjasto/02_julkaisut_raportit/kototutk_fin.pdf
- Miettinen, Helena (2004) *Menetetyt kodit, elämät, unelmat. Suomalaisuus paluumuuttajastatukseen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisessa itsemäärittelyssä*, väitöskirja, Helsingin yliopisto, sosiaalipsykologian laitos.
- Mollica, Richard, Wyshak, Grace, deMarneffe, Daphne, Khuon, Franlinette & Lavelle, James (1987) 'Indochinese Versions of the Hopkins Symptom Checklist-25: A Screening Instrument for the Psychiatric Care of Refugees', *American Journal of Psychiatry* 144 (4): 497–500.
- Munter, Arja (2005) 'Pääkaupunkiseudun maahanmuuttajat tilastoissa', teoksessa Tuula Joronen (toim.) *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*, Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Noh, Samuel & Avison, William (1996) 'Asian Immigrants and the Stress Process: A Study of Koreans in Canada', *Journal of Health and Social Behavior* 37 (2): 192–206.
- Nguyen, Nga Anh & Williams, Harold (1989) 'Transition from East to West: Vietnamese Adolescents and Their Parents', *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 28 (4): 505–515.
- Perhoniemi, Riku (2005) *Arvot intialaissyntyisten maahanmuuttajien akkulturaatioprosessissa*, Pro gradu –tutkimus, psykologian laitos, Helsingin yliopisto.
- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga (2006) *Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004*, Tutkimuksia 2006:2, Helsingin kaupungin tietokeskus.

- Phinney, Jean, Horenczyk, Gabriel, Liebkind, Karmela & Vedder, Paul (2001) 'Ethnic Identity, Immigration and Well-being: An Interactional Perspective', *Journal of Social Issues* 57 (3): 493–510.
- Phinney, Jean (2003) 'Ethnic Identity and Acculturation', teoksessa Kevin Chun, Pamela Balls Organista & Gerardo Marin (toim.) *Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research*, Washington, DC: APA.
- Pohjanpää, Kirsti, Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri (2003) *Maahanmuuttajien elinolut. Venäläisten, virolaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002*, Tilastokeskuksen julkaisu, Elinolut 2003: 1, Helsinki: Tilastokeskus.
- Pälli, Pekka & Latomaa, Sirkku (1997) *Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen taito*, Helsinki: Opetushallitus.
- Ristner, Michael & Ponizovsky, Alexander (1999) 'Psychological Distress through Immigration: The Two-Phase Temporal Pattern', *International Journal of Social Psychiatry* 45 (2): 125–139.
- Ristner, Michael, Ponizovsky, Alexander & Ginath, Y (1997) 'Changing Patterns of Distress During the Adjustment of Recent Immigrants: A 1-Year Follow-up Study', *Acta Psychiatrica Scandinavica* 95 (6): 494–499.
- Snauwaert, Boris, Soenens, Bart, Vanbeselaere, Norbert & Boen, Filip (2003) 'When Integration Does Not Necessarily Imply Integration: Different Conceptualizations of Acculturation Orientations Lead to Different Classifications', *Journal of Cross-Cultural Psychology* 34 (2) 231–239.
- Tiilikainen, Marja (2003) *Arjen Islam. Somalinaisten elämää Suomessa*, Tampere: Vastapaino.
- Tilastokeskus (2004) *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2003*, Väestö 2004:6, Helsinki.
- Tilastokeskus (2005) *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2004*, Väestö 2005:9, Helsinki.
- Triandis, Harry (1994) *Culture and Social Behavior*, New York: McGraw-Hill.
- Työministeriö (1999) *Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999)*, <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- Työministeriö (2000) *Maahanmuuttajiin liittyvää sanastoa*, <http://www.mol.fi/migration/mamusana.html>
- Työministeriö (2004) *Muuttoliikkeet ja etniset vähemmistöt Suomessa 1999–2004. Tutkimukset ja tilastot*, Työhallinnon julkaisu 343, http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj343.pdf
- Työministeriö (2005a) *Kotouttamislain seurantakysely 2003*, http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/03_kotoutuminen/kuntaseuranta.pdf
- Työministeriö (2005b) *Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi*, Työpoliittinen tutkimus 267.
- Työministeriö (2006) *Uutta lainsäädäntöä: Maahanmuuttajien kotouttamisen työnjakoa viranomaisten kesken täsmennetään*. Tiedote 3.1.2006, http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/2006-01-03-01/index.jsp
- Työministeriö (2007) *Kotouttamisen vaikuttavuus ja mittaminen –projekti*, Projektin loppuraportti, 16.3.2007.
- Valtioneuvosto (2002) *Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta*, <http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/16690.pdf>
- Ward, Colleen, Okura, Yutaka, Kennedy, Antony & Kojima, Takahiro (1998) 'The U-Curve on Trial: A Longitudinal Study of Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transition', *International Journal of Intercultural Relations* 22 (3): 277–291.
- Westermeyer, Joseph, Neider, John & Vang, Tou Fu (1984) 'Acculturation and Mental Health: A Study of Hmong Refugees at 1.5 and 3.5 Years Postmigration', *Social Science & Medicine* 18 (1): 87–93.
- YTV (2003) *Ulkomaalaiset pääkaupunkiseudulla*, Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B2003:14. Helsinki.

Kirjoittajat

Riku Perhoniemi

PsM, tutkija

Työterveyslaitos

riku.perhoniemi@gmail.com

Inga Jasinskaja-Lahti

Dosentti, yliopiston lehtori

Sosiaalipsykologian laitos, Helsingin yliopisto

inga.jasinskaja@helsinki.fi

Viitteet

- 1 Työttömiä henkilöitä voi olla myös niiden joukossa, jotka ilmoittivat pääasialliseksi toiminnakseen kotona toimimisen, kurssien suorittamisen tai muun. Työttömien osuudesta ei siis voitu kyselyssä käytetyn kysymyksenasettelun takia olla täysin varmoja.

Abstract

This article presents results from the first longitudinal study with panel data on immigrant integration in Finland in 1997–2004. 457 immigrants from seven immigrant groups residing in the greater Helsinki area participated in the survey. Four areas of immigrant integration were investigated: socio-economic integration, socio-cultural adaptation, psychological adaptation, and relationships between immigrants and majority population. The results support a view that among well-educated immigrants the integration process has advanced in a reasonably positive manner. Their employment status and Finnish language skills have improved, and the immigrants still strongly prefer integration as the way to adapt to the Finnish society. They also cherished their original culture by maintaining important family values and ethnic identities. However, despite these positive signs, the integration of immigrants appears to be a slow process: only after living in Finland for about ten years, individual differences in the level of psychological stress symptoms between immigrants had diminished, the immigrants considered their Finnish skills as satisfactory and their employment status had become moderately good. These results are discussed in the light of existing knowledge of immigrant integration in Finland and previous international studies on acculturation.

Karina Horsti, Heli Hyvönen, Anitta Kynsilehto

Current Debates in Migration Research in Europe: Highlights of the 4th Annual IMISCOE Conference in Brighton, UK

IMISCOE, which is short for “International Migration, Integration and Social Cohesion”, is a European network that aims to initiate and disseminate research in the field of international migration, integration and social cohesion. It was initiated by Steven Vertovec (University of Oxford/COMPAS), Rinus Penninx (University of Amsterdam) and Marco Martiniello (University of Brussels) who had already established a professional network through the International Metropolis project and wanted to deepen their co-operation. Today, the network brings together approximately 450 selected researchers from 23 research institutions. In addition, there are a few individual associated members involved. Finland is represented by Tuomas Martikainen (Åbo Akademi). This year ETMU and the Finnish Institute in London provided a scholarship for three Finnish researchers: Karina Horsti (University of Helsinki / CEREN), Heli Hyvönen (University of Helsinki) and Anitta Kynsilehto (University of Tampere), who were chosen through an open competition announced on ETMU’s mailing list.

IMISCOE is funded by the 6th European Union framework 2004-2009. The network communicates through a database on the internet, through its annual conferences which have both plenary sessions and nine clusters of meetings, as well as cluster seminars in between the annual conferences. The network office is based at the Institute for Migration and Ethnic Studies (IMES), University of Amsterdam. More information can be found at www.imiscoe.org. This year the 4th annual conference was held at the University of Sussex, United Kingdom.

Parallel Lives?

The plenary session, called “Parallel Lives? Debates about Integration and Cohesion in Britain” consisted of speeches by established academics, who also held positions in the policy domain. The session gave a good overview of the current British debate on multiculturalism and integration. It was especially worthwhile since most researchers in the international audience were working in this field and studying British academic literature. However, the social, cultural, historic and economic contexts in which many researchers apply this research

tradition may be very different from the British context. This immersion into current debates was therefore quite edifying..

The issues of “social cohesion” and “integration” have become increasingly debated in European public spheres particularly after the 9/11 and recent terrorist attacks in Europe. The implications of immigration and diasporic communities to social cohesion of European societies are at the heart of current debates. The threat is not only perceived to come from outside of Europe but also from inside of European societies. The question being asked in the British media today is whether Britain has become too diverse. In a more profound way, the speakers asked whether there are different communities living parallel lives in spatial and social separation. Further, what kind of implications do parallel lives have to the society at large?

Professor Ted Cattle, IDeA, introduced certain features of multiethnic cities in Britain and reminded that ethnic diversity has concentrated in certain areas in Britain and in the cities. Academics, NGOs and policy makers are involved in activities aiming at improving community relations. Coventry University has a portal with information and recommended policies related to social cohesion at community level: <http://www.coventry.ac.uk/researchnet/icoco>.

Dr. Rob Berkeley, Runnymede Trust, gave a personal introduction to the multiple identities people have in today’s Britain. He found some safety in numbers when he characterised the lives of gay men in Brighton. In his speech he also highlighted the hierarchies of different parallel lives: some are more accepted than others in a particular community. In this regard, he contrasted the gradual acceptance of homosexuality to the recent decrease in the acceptance of Muslim communities.

Professor Kay Hampton, CRE, brought up the issue of multiculturalism from the current public debate which claims that multiculturalism has failed and is distracting social cohesion and integration. She went back to the 1950s when immigration from old, ethnically predominantly white commonwealth countries was not considered as a problem in Britain. However, immigration from new commonwealth countries became to be seen as a problem. In the 1960s, the debate was between assimilation and integration, whereas in the 1980s debates

were related to multiculturalism, especially in the service sector. The 2001 riots and the terrorist bombings of July 2005 in London's public transport were a wake-up call in the British society, and the discussions of the 1960s were re-opened. Multiculturalism was perceived as having failed. However, Hampton argues that we should define what we mean by multiculturalism. If we consider it as creating separate clusters and practises for different ethnicities, for instance in public services, then multicultural policies have failed, says Hampton. However, she finds problematic the current transition to forced integration and social engineering, like citizenship classes and tests, which require migrants to have more detailed knowledge of the host country than the natives have in general.

To sum up, as the very active discussions following the plenary session indicated, there is enormous diversity within and between different ethnic communities. In other words, segregation and living parallel lives are not simply issues related to poverty and non-European ethnicity. As an example mentioned, the Anglo-Jewish community lives a very clustered but prosperous life in Britain. The discussion about diversity was continued in the cluster sessions.

Work in Clusters

The Cluster C7 meeting, *Interethnic relations, identity, representation and discrimination*, chaired by Charles Westin, CEIFO, University of Stockholm, had 21 participants and took the opportunity to plan future activities. The cluster decided to work on a joint book project on visibility/ invisibility. The first versions of chapters will be presented and discussed at a cluster meeting in May 2008. The possibilities to organise the conference at CEREN, University of Helsinki are currently being negotiated. The cluster is planning to organise a conference in February 2009 in Lisbon, Portugal. In this conference the finalised chapters of the book will be presented to a larger audience.

What kind of significance do family networks have in the experiences of second generation return migrants, how do lesbian migrant women living in Sweden experience their sexual orientation and how can the integration processes of second generation migrants be approached were some of the questions addressed in the cluster C8, *Gender, age and generations*. This cluster got together for three half-day sessions during the general conference, and was directed by Professor Russell King from the local organizing institute, the Sussex Centre for Migration Research (SCMR). The main focus of the cluster was to introduce, theorize and operationalize temporality in the study of international migration, particularly in cross-cutting analyses of gender, age, changing family structures and generations, from multidisciplinary viewpoints.

In the first sub-cluster, *Gender and the labour market*, Lena Näre from SCMR and Claire Firth from the University of Deusto presented their research projects on domestic migrant workers. The first paper presented the results of fieldwork conducted among Ukrainian, Sri Lankan and Vietnamese

domestic workers in Naples, and the second one focused on South American migrant women in Basque country. Thematically these presentations focused on intimate relations intrinsically linked with in-house employment. Both papers emphasized the difficult situation of migrant women in Europe: most of the respondents suffered from a constant feeling of insecurity, were working without a written work contract and either had several part-time jobs or were working as live-in maids, thus being on duty 24 hours a day. Further, some of the women working as care-givers were, or had been, separated from their own children for considerable periods of time. Both papers raised active discussion in which several steps in the global care chains were identified.

The second sub-cluster focused on migration and sexuality. The papers discussed marriage migration and contestation of heterosexual normativity within the field of migration. Maria Luisa Setien and Trinidad L. Vicente from the University of Deusto presented the results of their study on the acceptance of inter-ethnic marriages in Spain, drawing on second-hand quantitative data. According to the authors, most Spanish people would consent to a close relative marrying a foreign national as long as (s)he belonged to the same ethnic group. The paper was followed by intense discussion about the question of ethnicity. Another perspective on marriages was presented by Christiane Timmerman from the University of Antwerp, whose paper was based on her long-term engagement with the study on emigrants from the Turkish region of Emirdag to the Flanders region in Belgium. The paper indicated that young Turks who migrate for marriage assess the quality of marriages with rather skeptical notes; however, they are also aware of the advantages migration offered.

Dina Avrahami from CEIFO, University of Stockholm presented the results of her dissertation research on lesbian migrant women in Sweden and proposed that the process of coming out and difficulties encountered did not differ much between the native Swedish gay and lesbian community and her immigrant focus group. Moreover, the migrant women had not mentioned ethnic discrimination within the lesbian community, thereby suggesting that the experience of hardships encountered in being accepted as lesbians overruled those based on ethnicity.

Education was on the agenda of the third sub-cluster, for example in the paper of Can Aybek from the University of Bremen. He focused on the German vocational education system and pointed out that for the majority of young, mostly 2nd and 3rd generation immigrants in Germany the transition from school to work remains difficult. On the other hand, Nikos Gogonas' (SCMR) paper suggested that both Albanian and Egyptian migrant children in Greece have a strong desire to integrate into the host society. This is demonstrated by their very good Greek language skills and by their predominantly Greek social networks. Especially Albanian children have shown a tendency to assimilate into the Greek society and to dissociate themselves from a 'stigmatized' Albanian identity.

Another angle to generational migration was the case of Caribbean second-generation migrants returning to the Carib-

bean, as presented by Tracey Reynolds (SCMR). Her paper examined the ways in which family narration of homeland shaped the perceptions of the 'returning' second-generation in the context of discrimination and exclusion experienced in their native UK. Her paper indicated that family relationships play a central role in the experiences of second generation migrants: family networks facilitated the process of return migration. For many, it was their grandparents' and parents' desire to 'return home' that acted as the catalyst for their decision to migrate.

Finally, Leo Lucassen from IMES concluded the cluster by aiming to answer the question how to understand the emergence of public and political concerns about the integration of migrants and their descendants in Western Europe and the US in the course of the twentieth century. He argued that the answer lies in the unexpected consequences of the ideology of equality and the ensuing welfare state, within which marked differences between the citizens are problematic to accept.

The final session of the general conference was organised as cross-cluster workshops in order to initiate new forms of collaboration among the IMISCOE members. Cross-cluster workshop *New African migration dynamics: exploring issues and research collaboration* was called together by Hein de Haas and Oliver Bakewell from the IMI, University of Oxford. The session started with an opening by de Haas on continuities, discontinuities and recent transformations of African migra-

tions. He criticised the discourse of "massive" African migration in public and policy debates in Europe. African migration is being pathologised and presented only in terms of poverty and despair. As researchers we know much less of intra-African mobility since the focus in academic research is on African migration to Europe. PhD student Nalu Binaisa, University of Sussex, presented her study of transnational realities and the role of communication in diasporic space in the lives of migrants originating from Africa. Dr. Sadia Hassanen, CEIFO, University of Stockholm presented findings of her doctoral dissertation focusing on Sudanese migrants and their notions of "home". Karina Horsti, CEREN, University of Helsinki, presented her post-doctoral research on the Finnish and Swedish media coverage of African undocumented migration to Europe. In addition, new research projects were presented by Cris Beauchemin, INED and Oliver Bakewell, University of Oxford. The cross-cluster workshop decided to continue its collaboration at the next IMISCOE conference.

We would like to thank ETMU and the Finnish Institute in London for providing us the possibility to participate in the 4th IMISCOE conference. Besides the important networks that we created, the very encouraging atmosphere gave us all a lot of inspiration for our own research. We certainly hope to be able to participate in the meetings in the future.

Karina Horsti, Heli Hyvönen, Anitta Kynsilehto

Transnationalism Revisited: An Interview with Steven Vertovec

The most rewarding part of the IMISCOE conference of 2007 was the opportunity to meet leading scholars of ethnicity and international migration. To share part of this experience with the readers of FJEM, we conducted an interview with Steven Vertovec (COMPAS, University of Oxford).

KHA: In the ETMU conference of October 2006, you mentioned the concept of super-diversity. Would you like to open up this concept for us?

SV: The concept of super-diversity was a way to try to point out that we need to think diversity in a much more complex and multi-dimensional way that we have been thinking during the past twenty-five years, based on simply that ethnicity is the main measure of everything. I am trying to work through this concept of super-diversity because I think so much migration research and public discourse is based on a one-dimensional view that ethnicity is beyond the end of a social marker. So much of sociology of integration is set with a view that

we measure things as regards persons of ethnicity; to give an example: how well the Chinese are doing against the Bangladeshi or the Jamaican.

Given the nature of recent immigration, let's say over the past ten years or more, there are so many different variables coming into play in the UK but also other places, not least different migration channels and legal statuses. In the UK, you have eighty different legal statuses. People from the same country not only have different human capital but also different legal statuses. This adds another dimension of complexity.

Also the different degrees of transnational connections make the nature of diversity different than it was when a lot of multicultural policies were first formed and set up twenty-five years ago or more, along the ideas of large and well-organized groups of Afro-Caribbean, Indian, Pakistanis, and so forth. All of them are UK citizens. It was taken for granted that they have political rights and access to resources and so forth. But

during the past ten years there are very different migration channels used, and very different legal statuses in place, and, therefore, differential access to resources and rights. There is a real hierarchy of rights at the same time when you have multiple ethnicities coming in, religious backgrounds and all the other dimensions of diversity.

KHA: So do you mean that a society can be super-diverse, or could a single person be that?

SV: I did not mean in terms of single people. Of course we can be complicated and people can have different multiple, I would call it, axis of differentiation, I do not use multiple identities so much. Identity is a very complicated and misleading term. So, various axis of differentiation are coming into play. But I am trying to talk about super-diversity to get beyond the one-dimensional view of diversity as various ethnicities lined up with each other.

KHA: Yet, societies consist of individuals, who have different types of social relationships both in the sending and receiving countries. What do you think is the relationship between transnationalism and integration or incorporation? Many scholars are suggesting that they are concurrent processes, but traditionally they have been viewed as contradictory. So how do you see this?

SV: Well, right... that is one of the big areas for future research. Most of the current research shows that transnational practices do not hinder integration. However, we look at that in terms of the labor market, social practices or political participation. Most research shows that these things do not rule each other out, it is certainly not a zero-sum game and, actually, a lot of research, including work done in COMPAS actually shows that they are even synchronous sometimes (see e.g.: <http://www.compas.ox.ac.uk/publications/papers/2007-04-Vertovec-CIC-Thinkpiece.pdf>). This report is putting forward the notion of how to make sense of some of the findings that sometimes people that are most transnationally connected politically, socially and economically are also the ones that are politically active, economically engaged or successful and in integration terms as well. So how do you explain this? It has something to do also with social capital. Sometimes people are kind of confidence-packed: if you can maintain connections in one sphere, you feel more confident or engaged elsewhere. And then we have to explain the diversity as well. Why are people that are less integrated or less well connected in social networks or economically active often the ones that are not transnationally engaged? This is a great question; I think that this is really one of the understudied areas of transnationalism. Of course, in the United States you have people who have done some good work, but still there is not so much done.

KHA: Continuing with the relation between different concepts often used side by side, even synonymously: how do you see the difference between transnationalism and diaspora?

SV: I do not know if you have seen the book Robin Cohen and I did about migration, diaspora and transnationalism. In the introduction we discuss this, but just in a nutshell. I try to separate two different sorts of things. Transnationalism actually refers to actual things such as sending money, participa-

ting in politics, visits, making telephone calls and all kinds of practical matters. Diaspora... We talk about diasporic consciousness; to give an example, if you are Italian Argentinean, you can feel like you are part of Italy, even though you would not have any connections to Italy. In short, all transnationalism includes diasporic consciousness, but all diaspora does not include transnational practices.

KHA: Lastly, we would like to go back to the plenary session, in which you brought up the point that public discussion does not have an effect on local policies or on the attitudes of people. The claim is quite astonishing since for instance critical discourse analysis claims exactly the opposite: that media influences policies and attitudes, and that the general social context has an impact on media coverage. Are you involved in research on these issues?

SV: No, this was kind of my overview of some things that have emerged in the conference that we are at. There is a book coming out, it is called *Back-lashing against multiculturalism*. There are eight papers, each on a different European country. So this was kind of my overview as an organizer or editor of this book, or some work that I did myself looking at things like, for example, the Eurobarometer from 2000, and especially after 2001, when all of this “diversity is bad, it has all failed, there are too many migrants...” debate began. You would expect public opinion to be really anti-diversity, but it has not really changed.

As I said, however, some places have become really intolerant, which is totally concurrent to the fact that is quite obvious: that in all these countries there is anti-multiculturalism, all over. And of course there are different sorts of press and all sorts of politicians making speeches. We can see all kinds of multicultural policies that have been changing, especially at the local level. They have drawn funding from ethnic organizations. So I do not know...

But also the discussion about which Elke Winter from the University of Amsterdam gave a paper (at the IMISCOE-conference), media discourse, multiculturalism and the creation of Canadian multicultural identities. It was really good, but for me it raised all these questions about media representations and public opinion, it is a kind of an egg-and-chicken situation: which one was first? It is interesting how in Canada, compared to anywhere else in the world, the kind of pro-multiculturalism opinion is highest in the world: eighty percent of the population is quite supportive. You just do not have a politician in Canada saying anything bad about multiculturalism. So why is that? All across Europe, a lot of politicians are saying bad things about multiculturalism, but in Canada, even the right does not really go there. In Canada, it is a kind of silent regulation that no newspaper will get into that kind of thing. Because of all these kinds of things combined, they have a more positive image of the nature of the media and public discourse than in the UK, where you have newspapers across such a wide political opinion background. Of course, your social class, what part of the country you come from and what newspapers you read, all these things go together so that you can predict people's attitudes about multiculturalism and diversity.

Miikka Pyykkönen

Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa

Lectio praecursoria 29.6.2007 Sosiologia, Jyväskylän yliopisto

Monikulttuurisuus ja etniset suhteet ovat olleet läpi 1900-luvun merkittäviä sosiologisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteita. Monikulttuurisuuteen ja etnisyyteen liittyviä kysymyksiä on lähestytty sekä etnisten vähemmistöjen että niin sanottujen valtaväestöjen tai -kulttuurien näkökulmista. 1900-luvun alun ihmisryhmien ja rotujen alkuperää tarkastelleiden sekä vuosisadan puolivälin tienoilla ilmestyneiden etnografisten tutkimusten tarkoitus oli – ajan hengen mukaisesti – usein muodostaa kokonaiskuva etnisistä ryhmistä ja niiden ominaisuuksista. Ryhmien välisiä vuorovaikutussuhteita käsiteltiin tuolloin, mutta niiden ei nähty muuttavan ryhmien olemusta ja kulttuuria, koska näiden nähtiin juontuvan ryhmien syntyperästä. Monikulttuurisuutta ei käsitteenä tunnettu. Kulttuureja keskenään sekoittava monikulttuuristuminen yleensä kiistettiin ja ihmisryhmiä käsiteltiin etnisesti tai rodullisesti ”puhtaina”. 1900-luvun puolivälin jälkeisessä funktionalistisen tutkimuksen aallossa etnisten ryhmien ominaisuudet ja tavat sekä etniset suhteet pyrittiin monesti selittämään sellaisina, että ne palvelivat yhteisöjen tai niiden välisten suhteiden ylläpitoa ja pysyvyyttä. Jopa häiriötekijöilläkin, kuten etnisillä konflikteilla, oli funktionsa. Niiden nähtiin usein viime kädessä edistävän yhteiskunnallista eheyttä. Monikulttuurisuus näyttäytyi assimilaationa, joka sulautti vähemmistöt valtaväestöihin.

1960-luvulta lähtien etnisyyss- ja monikulttuurisuustutkimukseenkin on lyönyt leimansa sosiaalinen konstruktionismi. Tarkasteltaessa asiaa konstruktionistisista lähtökohdista etnisyyss ja monikulttuurisuus ovat niin tietoa välittävinä käsitteinä kuin konkreettisina ilmiönäkin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuneita ja täten muuttuvia asioita. Monikulttuurisuutta, etnisyyttä ja etnisiä suhteita ei konstruktionismin näkökulmasta pidetä niin sanotun aidon todellisuuden ilmentyminä, vaan ne ovat asioita jotka saavat eri merkityksiä eri yhteiskunnallis-historiallisissa konteksteissa. 1980-luvulla yhteiskuntatieteissä ja sosiologiassa voimistunut kulttuurintutkimuksellinen ote jatkoi konstruktionismin viitoittamaa tietä: Monikulttuurisuuden ja etnisyyden tutkimuksessa keskityttiin entistä enemmän merkitysten muodostumiseen ja muuttumiseen ihmisten arkisessa vuorovaikutuksessa. Monikulttuurisuutta ja etnisyyttä alettiin lähestyä merkitysjärjestelminä ja/tai diskursseina, jotka tuottavat tietynlaista tietoa kohteestaan ja rajaavat ulos muita tapoja ymmärtää ilmiöitä. 1980-luvulta lähtien monikulttuurisuus on ollut yleisesti käytetty tutkimuskäsite, joskaan ei ristiriidaton.

Kulttuurintutkimuksellisessa monikulttuurisuustutkimuksessa tutkimuskysymyksiä on yleensä lähestytty toimijoiden puheessa tai tietyissä tekstimassoissa muodostuvien merkityksenantojen välityksellä. Tämä on monesti tarkoittanut – varsinkin tulkitsevasta antropologiasta vaikutteita saaneissa tutkimuksissa – ihmisten arkisten merkityksenantojen ja symbolien tarkastelua. Samalla tämä on sosiologisessa ja muussa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa merkinnyt arjen ja kulttuurin politisoitumista ja vastavuoroisesti politiikan kulttuuristumista ja arkistumista. Kulttuurintutkimuksellisen otteen valta-asema sosiaalitieteissä on vaikuttanut myös niin sanottujen policy-tutkimusten luonteeseen. Niissäkin on alettu kiinnittää huomiota toimijoiden merkityksenantoihin – tosin organisatorisia ja rakenteellisia seikkoja unohtamatta.

Väitöstutkimukseni edustaa kulttuurintutkimuksen metodologioista ja lähestymistavoista ammentavaa kulttuuripoliittista tutkimusta. Tutkin yhtäältä toimijoiden – sekä yhdistysten että viranomaisten ja hallinnon – merkityksenantoja, jotka rakentavat kuvia maahanmuuttajien yhdistystoiminnasta ja jotka aina rakentuvat osittain jo olemassa oleviin tietomudostelmiin ja merkitysjärjestelmiin. Toisaalta tarkastelen yhdistystoimintaa kollektiivisen tason toimintana ja neuvotteluna, jotka ovat ymmärretty perinteisesti yhdeksi politiikan keskeisimmistä ulottuvuuksista. Kyse on monikulttuurisuuden ja siihen liittyvien asioiden politisoinnista sekä niillä politikoinnista kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin toimijoiden vuorovaikutuskentällä. Lähestymistapa tarjoaa yhtäaikaaisesti väylän lähestyä sekä subjektiivisia merkityksenantoja että niitä toiminnan rakenteita ja konventioita, jotka kehystävät näitä merkityksenantoja.

Tutkimukseni pääkäsitteet – etnisyyss, kansalaisuus ja integraatio – ovat laajalti käytettyjä käsitteitä maahanmuuttoa käsittelevässä sosiologisessa ja muussa yhteiskuntatieteellisessä nykytutkimuksessa. Kyseisten käsitteiden käyttö ei sinällään ole uutta suomalaisessa etnisyyss- ja monikulttuurisuustutkimuksessa, mutta niiden käyttö maahanmuuttajien kansalaisyhteiskunnan tarkastelussa on. Yhtäältä käytän käsitteitä tutkimuskirjallisuudesta kumpuavina analyttisinä käsitteinä, joilla lukea ja tulkita maahanmuuttajien yhdistystoimintaa. Tällaisina ne suuntaavat tutkimusta yhdistystoiminnan tiettyihin osa-alueisiin, joita pidän empirian perusteella myös kaikkein tärkeimpinä. Toisaalta tarkastelen, millaisia merkityksiä käsitteet ja niiden kuvaamat ilmiöt saavat maahanmuuttajayhdistysten sekä viranomaisten ja hallinnon toiminnassa. Mikään

käsitteistä ei ole olemassa sellaisenaan ja pysyvänä yhdistystoiminnan kentällä, vaan ne saavat eri merkityksiä asiayhteyksistä ja puhujista riippuen. Uuden näkökulman etnisyyden ja monikulttuurisuuden tarkasteluun tuo toiminnan ja merkitystuoannon tarkasteleminen monen osapuolen vuorovaikutuksen kautta. En ole tarkastellut asioita ainoastaan esimerkiksi maahanmuuttajien omista merkityksenannoista käsin, kuten maahanmuuttajayhdistystutkimuksissa monesti on tapana. Tutkimukseni neljännen artikkelin hallinnan analyttinen lähestymistapa on aiemmin käyttämätön suomalaisessa etnisyystutkimuksessa ja myös harvakseltaan käytetty kansainvälisessä tutkimuksessa. Vaikka maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta on tarkasteltu politiikan näkökulmasta, on maahanmuuttajien elämää ja toimintaa harvoin tarkasteltu osana modernia hallintaa ja deliberatiivista demokratiaa. Maahanmuuttajien yhdistystoiminta tarjoaa tähän erinomaisen viitekehyksen: yhdistykset ovat samanaikaisesti maahanmuuttajien omaehtoisen kansalaistoiminnan ja heihin kohdistuvan ohjailun ja hallinnan välineitä. Samalla ne ovat ikään kuin peilejä, joihin katsomalla hallinto pystyy uudistamaan toimintaansa ottaakseen entistä paremmin huomioon ja haltuun uudet yhteiskunnalliset erityisryhmät ja niiden tarpeet.

Tutkimukseni tarjoaa peilin, jonka kautta maahanmuuttajayhdistykset voivat tarkastella toimintaansa suhteuttaen sitä muiden samankaltaisten tai jollain tapaa erilaisten maahanmuuttajayhdistysten toimintaan. Lisäksi tutkimus antaa yhdistyksille mahdollisuuden hahmottaa kokonaiskuvaa maahanmuuttajien yhdistystoiminnan paikalliskentistä, mukaan lukien viranomaisten ja muiden yhteistyökumppaneiden toiminta ja näkemykset. Näiden valossa yhdistykset voivat kriittisesti tarkastella toimintaansa ja pyrkiä tarpeen mukaan perustelemaan ja uudistamaan sitä. Tutkimus tarjoaa myös viranomaisille mahdollisuuden arvioida omaa toimintaansa ja omia näkemyksiänsä. He voivat peilata niitä maahanmuuttajayhdistysten näkökulmiin. Lisäksi tutkimus tarjoaa viranomaisille yleisempiä näkökulmia yhdistystoimintaan kuin ne, joita heille muodostuu kun he omassa työssään ovat tekemisissä tiettyjen yhdistysten kanssa. Toivoisin, että tutkimus herättää viranomaiset arvioimaan uudelleen yhdistysten kompetenssia kotouttamistyössä ja näkemään maahanmuuttajien yhdistystoiminnan moninaisuuden. Toivon myös, että se herättää yhdistykset nykyistä tiiviimpään keskinäiseen yhteistyöhön.

Väitöskirjani koostuu neljästä artikkelista, jotka rakentuvat etnisyyden, integraation ja hallinnan teemojen ympärille. Artikkelimuoto ei mahdollista kovin laajaa tutkimusmenetelmien, käsitteiden eikä empirian ryhmittelyn avaamista. Avatakseni näitä lukijalle olen halunnut kirjoittaa väitöskirjaani kattavan yhteenvedon. Ensinnäkin käyn siinä lävitse tutkimukseni keskeisimmät käsitteet. Osa niistä, kuten kansalaisyhteiskunta, kansalaisuus ja yhdistys, ovat sellaisia, jotka eivät eksplisiittisesti ole analyttisessä osassa artikkeleissa. Ne ovat kuitenkin sellaisia käsitteitä, jotka mielestäni tulee avata, koska ne ja niihin liittyvät yhteiskuntatieteelliset ja yhteiskunnalliset keskustelut ovat keskeisiä maahanmuuttajien yhdistystoiminnan ymmärtämiseksi. Jotta artikkelieni antia voidaan paremmin ymmärtää, on ymmärrettävä mikä rooli yhdistyk-

sillä ja kansalaisyhteiskunnalla on niin pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehyksessä kuin yleisemminkin läntisissä, niin sanotuissa liberaaleissa demokratioissa. Lisäksi on ymmärrettävä, että maahanmuuttajayhdistysten identiteetti- ja integraatiopoliittisessa toiminnassa on kyse kansalaisuutta koskevista neuvotteluista, ei vain käsitteen juridispoliittisessa merkityksessä, vaan myös sosiaalisessa ja kulttuurisessa.

Käsitteiden jälkeen pyrin perehdyttämään lukijan väitöskäsitteiden aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiin. Kaikki artikkelini perustuvat kvalitatiivisiin menetelmiin. Kerron yhteenvedossani, minkä periaatteiden mukaisesti olen tehnyt tutkimushaastattelut ja minkälaisista osallistuvaa havainnointia olen käyttänyt. Lisäksi kuvaan tutkimukseni tekstiaineistot ja niiden keruuperiaatteet. Aineiston analyysimenetelmien avaaminen on erityisen tarpeellista, koska sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin selvittämiseksi ei artikkeleissa ole ollut kunnolla tilaa. Niitä on kuitenkin käytetty jokaisen artikkelin pohjana. Kuten yhteenvedossa selvitä, olen diskurssianalyysin avulla avannut etnisyyttä ja integraatiota koskevia merkityksenantoja; sitä, missä kontekstissa ne tapahtuvat, ketkä niitä tuottavat ja käyttävät, millaiselle sanastolle ne perustuvat ja miten ne kohteensa merkityksellistävät. Menetelmät ovat tarjonneet mahdollisuuden systemaattisesti tarkastella yhdistystoiminnalle annettuja merkityksiä ja itse toiminnan tuottamia merkityksiä edellä mainittujen käsitteiden viitekehyksessä. Analyysimenetelmät avaavat monista muista tutkimuksista poikkeavan lähestymistavan maahanmuuttajien yhdistystoimintaan, sillä niiden avulla tutkija ei tulkitse toimintaa ensisijaisesti sellaisenaan, ikään kuin autenttisenä, vaan sille puheessa ja tekstissä annettujen merkitysten kautta.

Yhteenvetoni laajin yhtenäinen osa käsittelee maahanmuuttajayhdistysten luokittelua. Olen halunnut kuvata typologisointini mahdollisimman laajasti, koska katson, ettei artikkeleissa tähän ole ollut riittävää mahdollisuutta. Lukijan tulee mielestäni pystyä perehtymään luokitteluun mahdollisimman syvällisesti, koska se on olennainen artikkeleissa ilmenevän analyysin kannalta; olen luokitellut yhdistystoimintaa koskevia merkityksenantoja ja niiden subjekteja – merkitysjärjestelmien käyttäjiä ja tuottajia – nimenomaan yhdistystypologian pohjalta. Tyypittely on samalla yksi väitöskirjani keskeisimmistä tuloksista. Se osoittaa, että maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa ei ole kyse pelkästään lähtömaasta periytyvien kulttuuripiirteiden tai uskonnon säilyttämisessä, kuten monesti on tapana ajatella. Suuri osa yhdistyksistä keskittyy myös sukupuoleen, nuoruuteen, maahanmuuttajaryhmien väliseen yhteistyöhön, maahanmuuttajien ja suomalaissyntyisten kontaktien lisäämiseen, taiteisiin ja liikuntaan. Erityyppiset yhdistykset tarjoavat vapaa-ajan aktiviteetteja ja vapaaehtoista apua maahanmuuttajille heidän arjessaan.

Maahanmuuttajayhdistysten toiminta suhteessa kansalaisuuteen, etnisyyteen, integraatioon ja hallintaan on siis hyvin moniulotteista. Kansalaisuusasemaa rakennetaan ja siihen pyritään vaikuttamaan niin vetoamalla hallintoon kuin järjestämällä kansalaistaitojen opetusta ja harrastustoimintaa yhdistyksen jäsenille tai yleisemmin alueen maahanmuuttajille. Samoilla toimilla vaikutetaan myös kotoutumiseen eli integraati-

oon. Etnisyyttä koskevia merkityksenantoja tuotetaan ja neuvotteluja käydään yhdistysten toiminnassa jatkuvasti ja kaikkialla: yhdistyksiä nimettäessä, niistä kertovissa tiedotteissa, niiden liikuntatoiminnassa, kerhotoiminnassa ja niiden järjestämässä opetuksessa. Etniset ryhmäkategoriat eivät näyttäyty diasporassa toimiville yhdistyksille itsestäänselvyyksinä, vaan niitä merkityksellisestään, muokataan ja kiistetään toiminnassa eri tavoin. Jotkut tukeutuvat etnisyyttään konstruoidessaan lähtömaansa kulttuuriperinteisiin, jotkut taas yhdistelevät alkuperämaansa kulttuurin ja suomalaisuuden piirteitä,

ja jotkut pyrkivät kokonaan kiistämään etnisyyden merkityksen ja relevanssin. Yhdistyksissä tapahtuva maahanmuuttajien ja maahanmuuttajuuden hallinta on myös moninaista. Yhtäältä hallinto käyttää yhdistyksiä maahanmuuttajien osallistamiseen ja kotouttamiseen, toisin sanoen heidän subjektiivisuksiensa tuottamiseen ja ohjaamiseen. Toisaalta yhdistykset ja niissä toimivat maahanmuuttajat hallitsevat toiminnallaan itse itseään – tekevät toisin sanoen sitä, mitä Michel Foucault nimittää eettiseksi minätyöksi.

Anna Rastas

Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi.

Tampere University Press sekä Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 78.

Lectio praecursoria 15.6.2007 Sosiaaliantropologia, Tampereen yliopisto

Tarina erään työtoverini ensimmäisestä koulupäivästä joskus 1970-luvulla jaksaa hymyilyttää minua. Kun Jukka, tuolloin 7 v. ja muut lapset olivat asettuneet uuteen koululuokkaansa, heidän opettajansa oli ensimmäiseksi pyytänyt jokaista lasta kertomaan oman nimensä ja syntymäpaikkansa, tyyliin ”Olen Jukka ja olen syntynyt Lappeenrannassa.” Jokaisen vastauksen jälkeen opettaja kiitti kutakin lasta, kunnes tuli Pekan vuoro. Pekka sanoi: ”Mie oon Pekka ja mie oon syntynyt Sumatralla.” Kiitoksen sijaan opettaja katsoi tarpeelliseksi korjata Pekan vastausta toteamalla: ”Ei Pekka, se on kyllä Imatralla eikä Sumatralla.” Pekka-paralle tilanne oli nolo. Ei siksi, että hän olisi ollut väärässä (Pekka oli oikeasti syntynyt Sumatralla, missä hänen suomalaiset vanhempansa olivat työskennelleet). Pekka oli nolona, koska lapsen on vaikeaa kyseenalaistaa aikuisten, saati opettajien, sanomisia silloinkin, kun nämä ovat väärässä.

Mikä tarinassa sitten hymyilyttää? Ei se, että lapsi joutui noloon tilanteeseen. Minua huvittaa tuon vekkulin sanaleikin lisäksi se, että tarina mahdollistaa aikuisille nauramisen. Toisaalta tuon opettajan oletuksen voi ymmärtää: tuohon aikaan oli harvinaista, että suomalaiset lapset syntyivät jossain muualla kuin Suomessa.

Tänä päivänä on toisin, Suomi on muuttunut. Vielä pari vuosikymmentä sitten oli jotenkin perusteltua olettaa, että tietyn näköiset tai nimiset ihmiset ovat todennäköisesti ulkomaalaisia. Enää ei ole näin. Väestötilastojen valossa erityisesti suomalaisista lapsista ja nuorista yhä useammalla on transnationaalit juuret: elämisen ja kasvamisen (ja yhä useammalla perimänkin) kautta syntyneet vahvat siteet Suomeen, mutta myös jonnekin muualle: sinne, missä itse on sattunut syntymään, tai missä isä tai äiti tai joku isovanhemmista on syntynyt. Kaikkien tällaisten lasten ei tarvitse välttämättä selitellä sen kummemmin niitä toisia, Suomen ulkopuolelle ulottuvia juuriaan.

He saavat olla niin suomalaisia kuin haluavat. Ainakin ne lapset, joiden ”toisia juuria” ympäristö ei tiedä, tai oletta.

Monien kohdalla suomalaiseksi kasvaminen ei kuitenkaan ole näin yksinkertaista. Yhä useampi lapsi joutuu monien maahanmuuttajien tavoin todistelemaan ja perustelemaan suomalaisuuttaan. Kuvitellaan vaikkapa Suomessa syntynyt Janne, joka on tummaihoisen, tai vauvana Kiinasta suomalaiseen perheeseen adoptoitu Aino. Tai Muhammed tai Olga, jotka ehkä ulkonäkönsä perusteella oletetaan suomalaisiksi kunnes he paljastavat nimensä. Kun tällaiset lapset kertovat olevansa vaikkapa Imatralla, on hyvin yleistä, että heille vastataan: Niin, mutta mistä sinä OIKEASTI olet? Vastaukseksi moni kysyjä hyväksyy vain Sumatran... tai mikä nyt sattuu olemaan se maa, johon tuon suomalaisen toiset juuret ulottuvat, tai oletetaan.

Väitöstutkimukseni käsittelee rasismia Suomessa. Tuota äsken kuvaamaani ilmiötä ei välttämättä pidä nimetä suoraan rasismiksi. Tällaisissa tilanteissa on usein kyse uteliaisuudesta, ja siitä, että ihmiset nyt vain olettavat asioita. Noiden oletusten taustalla on kuitenkin ajattelutapoja, jotka ovat kytköksissä rasismiin. Ja noiden kyseenalaistamisten seurauksena joidenkin ihmisten on vaikeaa, tai mahdotonta, tuntea kuuluvansa tänne, osaksi ”meitä”. Erityisesti lapset ja nuoret tarvitsivat kasvuympäristön, joka ei kyseenalaista heidän kuulumistaan ja olemassaolon oikeuttaan.

Lapset ja nuoret tutkimuksen kohdejoukkona ja heidän arkensa tarkastelun aloituspaikkana on perusteltavissa paitsi väestömuutoksilla myös heidän yhteiskunnallisella asemallaan. Yhteiskunnallisessa keskustelussa, samoin kuin tutkimuksessa, äänessä ovat aikuiset. Me unohtamme helposti lasten kokemukset ja aseman, lasten elämän erityisyyden. Tämä on näkynyt myös rasismien tutkimuksessa.

Rasismi henkilökohtaisena kokemuksena on yhä useamman lapsen ja nuoren arkea Suomessa. Nekin lapset, jotka itse eivät kohtaa rasismia, kohtaavat rasismien kysymykset kouluissa ja muilla lasten kentillä. He joutuvat miettimään sanojaan ja käyttäytymistään ja myös sitä, ovatko esimerkiksi omat vanhemmat oikeassa mielipiteen ja asenteen.

Valitsin transnationaalit juuret omaavat lapset ja nuoret tutkimukseni kohdejoukoksi monista syistä. Tiedämme rasismien (tai rasismien) ja erilaisten nationalismien vahvat kytkökset. Kuten moni rasismien tutkija on todennut: rasismi kohdistuu usein niihin, joiden ajatellaan olevan pois ”omalta paikaltaan”, tai joiden ”paikka” ”asioiden kansallisessa järjestyksessä” on epäselvä.

Monet maahanmuuttajat, tai esimerkiksi suomalaiset romanit, kohtaavat rasismia varmasti siinä kuin tutkimukseni kohdejoukkokin, mutta näiden ryhmien kohdalla asiat selitetään usein kulttuurieroilla ja näin vastuu rasismista helposti ikään kuin siirretään uhreille. Jos tuota kulttuurieroja ei löydy, tai mikäli jonkun kompetenssia suomalaisena elämisessä ei voi kiistää, selityksiä jonkun erilaisena pitämiseen, eri tavoin kohteluun ja ”meidän” ulkopuolelle rajaamiseen on haettava myös rasismista.

Tuo kohdejoukko, ”ei-suomalaisina tai vähemmän suomalaisina” pidetyt suomalaiset ihmiset, kiehtoi myös kaikessa heterogeenisyydessään. Rasismi on niin moniulotteinen ilmiö, (rasismeja on niin monenlaisia), että esimerkiksi jonkin yhden etnisen vähemmistön kohtaaman rasismien tutkiminen jättäisi väistämättä monien ihmisten ja ryhmien rasismien kokemukset tarkastelun ulkopuolelle. En väitä, että tässäkin tutkimuksessa olisin pystynyt tavoittamaan kaikkea sitä rasismia, jota erilaiset ihmiset Suomessa kohtaavat. Kun tutkimukseeni osallistuneilla ihmisillä kuitenkin on siteitä eri puolille maailmaa, yhteenlaskettuna kymmeniin eri maihin ja kansoihin, saatoin mennä etnografina kentälle monien kysymysten kanssa:

- Ketkä kaikki voivat kohdata rasismia Suomessa?
- Millaisia rasismien kokemuksia lapsilla ja nuorilla on ja miten he käsittelevät niitä?
- Miten nuo kokemukset vaihtelevat riippuen siitä, minne yksilön ”toiset juuret” tiedetään tai oletetaan?
- Miten kokemukset ja mahdollisuudet käsitellä niitä ovat riippuvaisia iästä, tai sukupuolesta, asuinpaikasta tai muista tekijöistä?
- Miten erilaiset taustat omaavat lapset ja nuoret puhuvat rasismista?
- Miten rasismi vaikuttaa kulttuurissamme ... lasten ja nuorten todellisuuden näkökulmasta katsottuna?
- Miten rasismi rakentaa subjekteja, tuottaa eri ihmisille erilaista todellisuutta?

Tarkoitukseni ei ole ollut kysyä, ketkä kohtaavat eniten tai vähiten rasismia. En näe mieltä kärsimysten määrän vertailuissa. Jos rasismia, kaikenlaista rasismia, halutaan vastustaa, on kuitenkin tärkeää saada tietoa erilaisista rasismien ilmenemismuodoista ja siitä, miten eri tavoin rodullistettuihin suhteisiin asemoituneet ihmiset pystyvät tai eivät pysty vastustamaan itseensä kohdistuvaa rasismia.

Mitä vuodet kentällä ja hyvin erilaisten ihmisten rasismien kokemusten metsästäminen sitten opettivat rasismista Suomessa ja sen vaikutuksista lasten ja nuorten elämässä?

Ensinnäkin sen, että rasismi on totta eri tavoin eri ihmisille. Se ei näyttäyty helposti, kaikessa monimutkaisuudessaan ja kaikessa kamaluudessaan, valtaväestöön kuuluvalla. Useimmat suomalaiset ovat sinisilmäisiä, mitä tulee tietoon rasismista ja sen vaikutuksista Suomessa. Oppiakseen rasismista on kuunneltava, katsottava asioita toisten silmin, keskusteltava ja pyrittävä myös myötälämään. Siksi valitsin etnografian tutkimuksen tekotavaksi.

Lasten ja nuorten kokemukset tarkastelun aloituspaikkana rajaa pois joitain asioita. Esimerkiksi syrjintä työmarkkinoilla ja rasismista johtuva taloudellinen epätasa-arvo, tai vaikkapa se, miten rasismi voi varjostaa rakkaussuhteita ja perheiden perustamista, koskettavat ensisijaisesti aikuisia. Lasten ja nuorten kertomuksissa tällaiset asiat tulivat esiin lähinnä vain tietoisuutena siitä, että he tulevaisuudessa saattavat kohdata myös tuollaisia ongelmia.

Toisaalta kysymykset taloudellisesta epätasa-arvosta tai rasismien ja seksismien tai rodullistamisen ja seksuaalistamisen yhteenkietoutumisista liukuvat myös lasten elämään, ihan konkreettisestikin, muodossa tai toisessa, ihmisten kommentteina tai vanhempien erilaisina yrityksinä suojella lasta. Muutoinkin lapsiin kohdistuva rasismi on paljolti samanlaista kuin aikuisiin kohdistuva: erilaisena pitämistä ja eri tavoin kohtelemista, häirintää (lapset puhuvat kiusaamisesta), syrjintää (lasten ja nuorten arjessa sitä, ettei jonkun kanssa haluta olla), myös väkivaltaa. Kaikkea tätä he voivat kokea paitsi muiden lasten myös aikuisten taholta.

Monille rasismi ei ole vain tietynlaisia henkilökohtaisia rasismien kokemuksia, vaan myös tietoisuutta rasismista ja sen erilaisista merkityksistä. Monet eivät nimeä kokemuksiaan rasismiksi, vaikka he puhuvat siitä, että mikä muille on mahdollista, on itselle vaikeaa, hankalaa tai mahdotonta. He ovat tietoisia siitä, ettei oma kotikaupunki ole heille yhtä turvallinen kuin muille. He ovat tietoisia siitä, mitä monet heistä ajattelevat. He ovat oppineet lukemaan ihmisten katseista myös pelkoa ja vihaakin.

Erot suhteessa aikuisten maailmaan näyttäytyvät ennen kaikkea lasten ja nuorten mahdollisuuksissa vastustaa itseensä kohdistuvaa rasismia. Tai oikeammin mahdollisuuksien puuttumisena. He ovat haavoittuvampia kuin aikuiset. Heillä ei ole, samalla tavoin kuin aikuisilla, välineitä (esimerkiksi tietoa ja taitoa jäsentää monimutkaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä) eikä valtaa vastustaa rasismia. Jos rasismien määrittelemisen ja joidenkin asioiden osoittaminen rasismiksi on vaikeaa aikuisille, se on vielä vaikeampaa lapsille ja nuorille. Vaikeutta lisäävät lapsuuteen ja nuoruuteen liitetyt mielikuvat ja puhutavat. Eri-tyisesti lapsuuteen liitetään ajatus viattomuudesta. Tuon mielikuvan sörkkiminen, vaikkapa kysymällä voiko lasten käyttäytymisessä tunnustaa rasismia, herättää vastustusta. Lapset nähdään mieluummin tulevaisuuden toivoina, jotka kasvaessaan nyt monikulttuurisessa yhteiskunnassa automaattisesti muuttavat Suomen ”vähemmän rasistiseksi”. Mutta voimmeko todella olettaa näin? Tämän päivän lapset ja nuoret kasvavat to-

ki monikulttuurisemmassa yhteiskunnassa, mutta he kasvavat myös hyvin rasistisessa yhteiskunnassa ja maailmassa.

Lapsuus ja nuoruus ovat elämänvaiheita, jolloin opetellaan ymmärtämään sekä omaa itseä että ympäröivää maailmaa. Tähän kasvamiseen, oman paikan etsimiseen ja identiteetin rakentamiseen liittyvät pohdinnat tutkimusaineistona tuottavat näkyviin sellaisia rasismien ulottuvuuksia ja piirteitä, joita ”aikuisten todellisuuden” tutkiminen ei ehkä paljastaisi. Me, isot ihmiset, olemme kasvaneet ympäristössä, jossa rasistiset kuvastot, eri kansoja koskevat stereotyyppit, halventava huumori ja rasistiset ilmaisut sekä kovin ahtaat suomalaisuuden määritelmät ovat aina olleet osa vallitsevaa kulttuuria. Emme ole tottuneet kyseenalaistamaan kaikkeen tuohon sisältyvää epäoikeudenmukaisuutta, tai edes epä-älyllisyyttä. Lapset ja nuoret säpsähtävät, pelästyvät, joskus huvittuvat, kysyvät ja kyseenalaistavat asioita, joihin aikuiset eivät kiinnitä huomiota. Heidän arjessaan läsnä olevat ”erilaiset” ikätoverit kehottavat kysymyksiin jo pelkällä olemassaolollaan, joskus muutoinkin. Lapset esittävät paljon kysymyksiä erilaisten erojen olemuksista ja olemuksellisuudesta, ja pyrkiessään ymmärtämään asioita he pohtivat myös asioiden oikeudenmukaisuutta. Siinä mielessä heidät voi ajatella tulevaisuuden toivoiksi. Mutta he tarvitsevat vastauksia kysymyksiinsä. He tarvitsevat selityksiä ja lohdutusta tilanteissa, joissa he tunnistavat epäoikeudenmukaisuutta. He tarvitsevat myös malleja siitä, miten toimia oikein, ja välineitä vastustaa väärin toimimista. Suomalainen yhteiskunta ei tämän tutkimuksen valossa juurikaan tarjoa näitä. Lapset, kaikki lapset, elävät ympäristössä, jossa rasismista yhä mieluummin vaietaan, jossa siitä ei osata (tai haluta) keskustel-

la. Erityisen tuhoisaa tämä on niille, jotka joutuvat kamppailemaan henkilökohtaisten rasismien kokemustensa kanssa.

Minulta on usein kysytty lasten selviytymisstrategioista. Tutkimusmatkani alussa etsinkin niitä kovin toiveikkaana. Löytämäni strategiat ovat kuitenkin sellaisia, joita en halua suositella: vaikeneminen, unohtamisen yrittäminen, rasismien vähättely, eronteot niihin, joita kiusataan tai alistetaan vielä enemmän, tai joidenkin nuorten kohdalla, Suomesta pois muuttaminen. Nämä selviytymisstrategiat kertovat ennemminkin toimijuuden rajoista kuin yksilöitä tai ryhmiä voimaistavasta toimijuudesta. Siksi haluan puhua aikuisten vastuusta.

Nuorten, tai nuorten aikuisten, kohdalla tilanne on onneksi hieman erilainen. Heistä jotkut ovat valinneet selviytymisstrategiakseen antirasistisen toiminnan muodossa tai toisessa. Se on kuitenkin edellyttänyt jonkinlaista tukea, usein myös vertaistukea, ympäristöstä. Rasismien vastustaminen ei ole heillekään helppoa yhteiskunnassa, jossa rasismista on puhuttu niin vähän, että käsitteistöt ja tavat ilmaista asioita ovat selvästi vielä hakusessa. Tässä tarvitaan ehkä myös yhteiskuntatieteilijöitä ja kulttuurintutkijoita. Voimme osallistua antirasistiseen toimintaan paitsi tunnistamalla rasismia myös tarjoamalla välineitä ja argumentteja rasismista käytävään keskusteluun. Niille on, ainakin tämän tutkimuksen valossa, hyvinkin kysyntää.

Väitöskirjan yhteenvedo-osa (yht. 186 s.) on luettavissa internetissä osoitteessa:

<http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-6964-0.pdf>

Väitöstutkimukseen sisältyvät 6 artikkelia on lueteltu yhteenvedo-osan sivulla 7. Samalta sivulta löytyvät linkit, joiden kautta artikkelit voi lukea.

Liisa Malkki

Rasismi lasten ja nuorten arjessa

Opponent's statement on Anna Rastas' doctoral dissertation

This highly original, pioneering work draws on numerous different fields and intellectual traditions, among them social anthropology, cultural studies, sociology, history, media studies, feminist studies, child research, studies of race and racism, postcoloniality, and visual studies. In addition to its well-informed, principled multi- or cross-disciplinarity, this is nevertheless a classical work of social anthropology in the best sense of the term. As ancestral anthropologist Clyde Kluckhohn long ago observed, “anthropology requires a poaching license” (into different disciplines). Rastas has productively exercised this poaching license, while deploying the very best of the anthropological tradition, both theoretically and methodologically.

Basing her arguments on many years of careful fieldwork, participant-observation, face-to-face interviews, email interviews, the diary form, and documentary research on many dif-

ferent fronts, Rastas is able to demonstrate in a fine-grained, rigorous ethnography how socio-political changes in Finland, especially since the 1990s, have transformed popular and scholarly debates about foreignness, Finnishness, whiteness, culture, and race/racisms. As more people from other countries and continents have come to live in Finland, the social imagination of sameness and difference has been rendered ever more visible as an object of knowledge (and even self-knowledge), and also as an object of policy and social interventions. (This is not to argue, she cautions, that racism was not a topic in Finland before). It is no longer tenable, Rastas shows, to work on the illusory assumption of yesteryears that since there are few immigrants and “foreigners” in Finland, there is not much, if any, racism either. That older vernacular of marginalization, xenophobia, and intolerance has had to give way to the real-

ization that, “even in Finland”, racisms of various kinds are socially all too real (and possessing longer historical roots than is comfortable to acknowledge for some). Through fieldwork with children and young people – citizens of Finland – who are socially categorized as foreigners, refugees, immigrants, adoptees, children of “mixed marriages”, etc., Rastas came to see that the circumstances of more recently arrived “foreigners” are often linked with the predicaments of those who have long been objects of racism here, especially the Roma. (There are moving accounts of how momentary “communities” and solidarities of shared foreignness sometimes form).

While studies of race and racism have been many internationally – especially in anthropology and cultural studies (e.g., Hall, Gilroy, Goldberg, Gilman, Bhabha, Said, Ware, Gates, Cornell, Frankenberg, Mbembe, to name only a few highlights) – Rastas notes that in Finnish scholarship, there were relatively few studies placing “racism” at the centre of social analysis until the 1990s. This, as she suggests, may be due to widely shared and well-worn social understandings regarding the cultural homogeneity of Finland (or, perhaps more accurately rendered as “expectations of homogeneity”). In relation to this broader, largely excellent literature on racism, Rastas’ work is significant as a scholarly and ethnographic contribution. (Chapter 1 of the volume of collected articles, “Rasismi - oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia”, is a thorough, critical engagement of the histories and wider trends and challenges of research on “race” and racism. It lays down critical analytical groundwork in such a way that (1) it shows why comparative research of racism systems is productive; and (2) explains why racism systems (Hall; Gilroy) have nevertheless to be approached in their regional, cultural, and historical specificity, in this case in the contemporary, yet historically situated, Finnish context.

But the true originality and power of this study of racism lies in the fact that Rastas has chosen to explore these questions through long-term fieldwork with children and young people. In this, Rastas’ research is especially important and eye-opening. Carefully avoiding the analytical pitfalls of seeing “children’s culture” or “children’s worlds” as worlds unto their own, as relatively autonomous from the concerns of adults, she convincingly shows how young people are culturally “citizens”, with all the problems and possibilities that come with that social fact. Excerpts from interviews and conversations (as well as email exchanges) are compelling evidence for the arguments and insights that she develops. If this work were to be published in English, for example, one suggestion I would have is an even deeper engagement with the most recent and emerging literature on child research. Child research in anthropology specifically has been regrettably rare until recently, relative to other disciplines, and Rastas’ work goes a long way toward correcting this problem. It is for this reason that her work should in my opinion reach a wider scholarly audience.

In terms of the ethics and politics of method, this research is exemplary. It stands as a model of ethically sound and well considered ethnographic research. Here, ethics is not just routinized into basic, widely accepted norms of research with

living human subjects. Rather, ethics is a live concern and challenge at every stage of the research, from its inception and planning to the long processes of field and documentary research, and finally to writing and knowledge production. While avoiding the well-known problems of excessive reflexivity in anthropology (e.g., Behar), Rastas thoughtfully and constructively lays out the multiple relationships and occupational histories that have informed her own positionality in relation to her informants, to her own family, to the contemporary political cultural contexts of an increasingly multi-cultural Finland, to the mass mediation of her central research topics (and, indeed, lately, of her own work), and the broader relevant scholarly literatures.

Among the methodological insights and challenges to be gleaned from this study are the following. (1) “A mother’s diary”, Rastas’ regular diary entries over two years on her own family’s efforts to negotiate racism systems that are sometimes all too close and intimate, is a rich tactic for forming deeper, more subtle forms of “understanding” in Hannah Arendt’s sense of the term. (See Arendt’s *Essays in Understanding*). Here, Rastas has had to negotiate the meanings of her own ambivalent “whiteness” and “Finnishness” (see especially chapter II of the article compilation) as a researcher, parent, woman, and friend. (2) Her discussion of the ethical concerns that ultimately led her to abandon interviews about racism with very young children is a testament to her commitment to ethics above the Enlightenment “will to knowledge” of the researcher. I.e., the old adage, “knowledge for the sake of knowledge”, is not always an ethical approach to research – particularly when the objects of knowledge are so socially and affectively charged. (3) I also very much appreciate Rastas’ mindful, responsible, and imaginative use of narrative evidence from her interviews with both young people and their parents (see especially chapter III of the compilation of articles). (4) Rastas’ analysis on gender differences in encounters with everyday racism in chapters III-IV of the aforementioned compilation is also subtle and informative. (In addition, framing/thematizing these discussions as “encounters” [*kohtaamiset*] is very useful analytically. (5) The analysis of silences likewise gives one pause. Rastas shows why it is so difficult for many young people to “tell” people (parents, teachers, and even friends) of inappropriate behaviour (verbal or otherwise) toward them. The cocoon of silence and stoicism is sad to read about. Yet, this, too, is a key dimension of the ethnographic story in Finland (and likely elsewhere, also).

In sum, this research on the effects of racisms and anti-racisms as cultural systems in the everyday lives of children and young people in contemporary Finland is original, courageous, as well as theoretically and socially important.

Liisa Malkki

Associate Professor
Department of Cultural and Social Anthropology,
Stanford University
lhalkki@stanford.edu

Loretta Baldassar, Cora Vellekoop Baldock and Raelene Wilding 2007. *Families Caring Across Borders. Migration, Ageing and Transnational Caregiving*. Basingstoke: Palgrave MacMillan. 259 pp.

A Remarkable Study on Transnational Caregiving

Demographic changes, ageing population and declining birth rates, combined with the dismantling and restructuring of the welfare state, are typical of contemporary Western societies. Care and the organising of care services have therefore become an urgent issue for social scientists and policy makers alike. Another phenomenon that is drastically changing contemporary societies is migration. Although there is hardly anything novel in population movements, the migratory patterns have become – as is often quoted – accelerated, diversified, globalised and feminised (Castles & Miller 1998). These two phenomena are interconnected in various ways, care labour migration being a case in point. Particular attention has been given to *global care chains* referring to migrants who move from unprivileged countries to rich countries to perform various care jobs (Hochschild 2000; Yeates 2004). What has received less scholarly attention, however, is how migrants provide care across national boundaries – not for pay, but within family.

Families Caring Across Borders by Loretta Baldassar, Cora Baldock and Raelene Wilding is a pioneering study on this subject. It is a fascinating study on how migrant families negotiate their caring responsibilities and provide care across national boundaries. It is also an important theoretical contribution in outlining a model for transnational caregiving. In a truly interdisciplinary vein, it draws on new family studies, migration studies and transnational family studies, thus linking discussions that for a long time have developed in separate directions.

The book is the result of the authors' long-term collaboration and interest in migration research and family studies. It also reflects the authors' own biographies. Like many academics today, Loretta Baldassar, an anthropologist and second-generation Italian-Australian migrant; Cora Baldock, a Dutch sociologist living in Australia and Raelene Wilding, a social anthropologist and a partner of a British migrant have themselves had to tackle with the issue of caring from a distance. The empirical data collected for this research is impressive. It consists of interviews with a hundred or so migrants and their families. The migrant informants were all living in Perth, West Australia and originated from six different countries: Italy, Ireland, the Netherlands, Singapore, New Zealand and

Iran. After conducting interviews in Australia, the researchers asked permission to get in touch with the migrants' families in their respective countries of origin. The methodology of this research is thus multi-sited. The authors call their method 'ethnographic interview', which refers to using the interview as an occasion to carry out participant observation of the everyday life of the informants.

The samples chosen for the study represent very different types of migration patterns ranging from post-war labour migration (older Italian and Irish cohorts) to skilled professional migration (Singaporean and 'new' Italian and Irish migration), expatriates and marriage migration (Dutch and New Zealand migrants) and finally to refugees from Iraq and Afghanistan whose families were living in Iran. This variety adds to the scope and breadth of the study making it an impressive empirical investigation on the subject matter. It allows the authors to demonstrate how cultural differences and structural factors such as visa restrictions and migration policies influence practices of transnational caring. However, at times the reader has to concentrate greatly in order to manage all this diversity. Also, missing from the description of these different samples was information on the informants' life histories and migration histories. It would have been interesting to read more on some representative cases. Nevertheless, this is a meticulously conducted empirical study, and as such an exemplary case for everyone interested in qualitative research methods.

As a starting point for their analysis, the authors take the typology of caregiving outlined by the British sociologist Janet Finch (1989). Finch defines five types of caregiving: economic, accommodation, personal, practical and childcare and emotional and moral. Finch distinguishes 'normative obligation' and 'negotiated commitment' as ways in which care is negotiated. Based on this typology, the authors explore how long distances and nation-state borders affect the accomplishment of different forms of caring. Moreover, they propose to add 'capacity' as a third way in which kin support is affected. This research offers important information on how cultural practices figure in negotiations over caring. The authors distinguish between more 'communally-oriented' and more 'individually-oriented' families that reflect different cultural values.

The book is divided into eight chapters: the first three outline the research context and concepts, methodology and sample groups, whereas the following three discuss key findings of the study. The seventh chapter summarises the policy implications that can be drawn from the research and the final, conclusive chapter outlines a ‘model of transnational caring’.

Chapter four considers how economic, practical, personal and emotional care are organised across national boundaries within migrant families. The findings confirm the initial hypothesis that intergenerational care is reciprocal both from parents to migrant children and vice versa and that national boundaries do not prevent caregiving, although they do influence it in different ways. Compared to local care, transnational families – rather unsurprisingly – differ in their capacity to provide personal care. The research shows that in migrant families economic support was often used as a substitute for the lack of personal care. A crucial question within migrant families was how to organise care for aging parents. Cultural values and differences in welfare services shape the organisation of elder care in the countries of origin. Thus, whilst in Singapore it was the eldest son’s responsibility to care for his parents, in Italy a live-in female carer or housekeeper was preferred to institutionalised care, which again was favoured in the Netherlands. Refugees and migrants also differed in their capacities of providing care, for instance in that for refugee families, economic support was the most important type of care.

The fifth chapter concentrates on the issue of communication. It traces the dramatic development in communication technologies and shows how this has affected communication practices within migrant families. In migration theories, new modes of communication have often been embraced as a key example to prove the emergence of transnational social spaces. This stance can be questioned as giving too much of importance to communication technologies in creating social links across national boundaries. The question that needs to be asked is to what extent the possibility to communicate cheaper and quicker brings real qualitative changes in migrants’ social lives. In fact, this book by Baldassar, Baldock and Wilding demonstrates that we should be wary of uncritically embracing technological development as a purely positive factor in migrants’ social lives. The authors point out how the very capacity to communicate faster and better can become a source of tension within the family. The research also shows that new means of communication do not replace older modes but that these coexist; for instance letters continue to be an important means of keeping in touch, especially at particular moments of the migratory project. The importance of the sensorial aspects of communication was stressed in transnational families. Hence hearing a kin member’s voice over the phone, or the materiality of the objects, the “tangible quality of the letter” (p.115) cannot be replaced by e-mail. Moreover, the study shows disparities regarding access to new communication technologies resulting from old age and structural reasons such as discrepancies in communication infrastructures – an issue that have clear policy implications. A particular limita-

tion to communicate created by migration is the language barrier, as the family in the country of origin does not necessarily talk the same language as the migrants’ family. Another interesting discovery were the different cultural practices regarding uses of technology: for instance, in Dutch families fax machines are widely used to replace letters. Faxes combine the good sides of both letters and e-mails; they produce concrete and tangible letters, and yet they are as instant as e-mails. They also require less technical skills than the use of computers and are therefore easily accessible to aged parents.

Whilst communication is an important aspect in the everyday process of maintaining family ties, visits to see the family play a central role in transnational care. This is the topic of the sixth chapter. The authors outline a typology of visits practiced by transnational families ranging from routine to crisis visits and tourism. They discuss the different meanings of visits (e.g. reassuring oneself of the well-being of the kin, or visits as an expression of caring). They also discuss the negotiation of commitment and obligation to visit one’s family along with the capacity of migrants to pay visits. For instance, money and structural barriers such as visa restrictions limit refugees’ capacities to visit their families more than in other migrant groups.

The seventh chapter is an important opening on some of the key policy issues that result from the study. The authors conclude that several institutional barriers regarding citizenship, immigration and social security hinder the possibilities of migrant families to carry out caregiving across national boundaries. Further, they propose the creation of transnational carers’ organisations that could give support to families in the everyday problems they have to face with their caring duties. These would rely on web-based resources. However, this risks discrimination against those who don’t have access to the internet and who would probably profit most from peer support.

The final chapter summarises the findings of the empirical research and proposes a model of transnational caring that brings together key modes and concepts discussed by the authors: different types, modes and patterns of care mediated by capacity, obligation and negotiated family commitments (p. 205). However, what I was missing from the theoretical discussion was a reflection on the concept of family. Cultural variations on different family forms were implicitly present but not made explicit. Surely not only family members take on caring responsibilities, so I was left wondering about the role of friends, relatives and other non-kin members in transnational caring. Another theoretical issue that received surprisingly little attention in this otherwise excellently grounded study was gender. It was by no means completely overlooked, but would have deserved to be discussed more thoroughly in relation to the empirical findings. A simple demonstration of this lack of attention was the fact that informants’ gender was not noted after the interview quotes. Nevertheless, this book is a landmark study in an under-researched area. It will be of great relevance to a broad academic audience and to anyone interested in caregiving and transnational migration.

Bibliography

- Castles, Stephen & Miller, Mark J. (1998) *The Age of Migration*, New York: Guildford Press.
- Finch, Janet (1989) *Family Obligations and Social Change*, London: Polity.
- Hochschild, Arlie R. (2000). 'Global Care Chains and Emotional Surplus Value', in Will Hutton & Anthony Giddens (eds.) *On the Edge. Living with Global Capitalism*, London: Jonathan Cape.

- Yeates, Nicola (2004) 'A Dialogue with 'Global Care Chain' Analysis: Nurse Migration in the Irish Context', *Feminist Review*, 77: 80-95.

Lena Näre

University of Sussex
University of Helsinki
lena.nare@helsinki.fi

Tuomas Martikainen (toim.) 2006. *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Tietolipas 212. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 308 sivua.

Ylirajainen kulttuuri

Tuomas Martikaisen toimittama 13 artikkelin kokoelma *Ylirajainen kulttuuri* on Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seuran (ETMU) ensimmäinen julkaisu. Artikkelikokoelma perustuu osaksi ensimmäisillä ETMU-päivillä lokakuussa vuonna 2004 pidettyihin esitelmiin. Päivien teemana oli tuolloin Etniset suhteet ja kansainvälinen liikkuvuus: Tutkimuksen nykytila Suomessa. Teokseen on koottu kattavasti artikkeleita eri tieteenalojen edustajilta, joita yhdistää kiinnostus etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimukseen. Etnisten suhteiden ja kansainvälisen liikkuvuuden tutkimusta ei harjoiteta vain yhden tieteenalan sisällä, vaan se on monitieteistä ja tieteen perinteisten rajojen yli kulkevaa. Mielestäni tämä rikastuttaa alan tutkimusta ja on osoituksena aihepiirin monipuolisuudesta, joka ei välttämättä tulisi esille vain yhden tieteenalan tutkijoiden toimesta. Teoksessa ilmenevät alan tämän hetkisen tutkimuksen suunnat ja tutkimustarpeet, ja se toimii hyvänä tienraivaajana seuraaville saman aihepiirin julkaisuille.

Kirjan perusajatuksena on käsitellä ”etnisyyden roolia Suomessa ja kulttuurin merkitystä maailmassa, jossa perinteiset valtioiden rajat rajoittavat aikaisempaa vähemmän ihmisten, ajatusten ja muiden vaikutteiden leviämistä”. Valtioiden rajojen merkityksen vähenemistä, tietynlaista ylirajaisuutta, kuvaavat käsitteet transnationaalisuus ja diaspora. Transnationaalisuus ja sen suomenkieliseksi vastineeksi ehdotettu ylirajaisuus on kirjan ensimmäisen osion olennaisin sisältö. Kirjan rakenne on selkeä. Kaksi ensimmäistä artikkelia toimivat johdantoina, ja tämän jälkeen kirjassa edetään johdonmukaisesti aihepiireittäin. Kirjan muut artikkelit on jaettu kolmen eri teeman mukaan: ylirajaiset suhteet, etnisyys ja identiteetti sekä monikulttuurinen yhteiskunta.

Kirjan johdantoartikkelissa ”Ylirajainen kulttuuri ja etniset vähemmistöt” kirjan toimittaja Tuomas Martikainen sekä kir-

jan toimituskuntaan kuuluvat Teppo Sintonen ja Pirkko Pitkän johdattavat aiheesta tietämättömät lukijat kirjan aihepiiriin määrittelemällä keskeisiä käsitteitä ja esittelemällä Suomeen kohdistuneen muuttoliikkeen historiaa, Suomen etnisiä vähemmistöjä ja Suomen maahanmuuttopolitiikkaa. Etnisten suhteiden tutkiminen on suhteellisen uusi ala, ja johdantokappaleessa tuleekin esille sen nopea teoreettinen kehitys, jonka seurauksena on muun muassa syntynyt uusia käsitteitä. Käsitteiden määrittely on johdantokappaleessa oikealla paikallaan senkin takia, että kirjan kohdejoukkona ei ilmeisestikään ole vain alan tutkijat, vaan se on tarkoitettu jokaisen aiheesta kiinnostuneen luettavaksi. Artikkeleissa käytetyt käsitteet tulevat näin lukijoille selviksi heti alkuvaiheessa, ja määritelmiä ei tarvitse etsiä eri artikkelien joukosta. Olettaessa monipuolinen lukijakunta huomioon teoksella on hieno mahdollisuus levittää tietoisuutta Suomen vähemmistöistä ja heidän tilanteestaan sekä Suomessa meneillään olevasta tutkimuksesta.

Toinen johdantoartikkeli on Vesa Puurosen kirjoittama ”Näkökulmia etnisten suhteiden tutkimukseen Suomessa”. Puuronen tarkastelee etnisten suhteiden tutkimuksen nykytilaa ja kehitystä sekä tutkimustarvetta. Artikkelin mukaan etnisten suhteiden tutkimuksen määrälliseen kehitykseen on oltava tyytyväinen; suomalainen monikulttuurisuustutkimus on moninkertaistunut 1990- ja 2000-luvun aikana. Omasta mielestäni välillä tuntuu jopa siltä, että etnisiin suhteisiin liittyvät pro gradu-tasoiset työt ovat muoti-ilmiö. Opiskelijoiden valinnat kuitenkin heijastanevat yhteiskunnan tarvetta. Puuronen erottelee kolme etnisten suhteiden tutkimuksen paradigmaa 1980-luvulta lähtien: jälkipositivismi, kriittinen realismi ja konstruktionismi. Puuronen ei pidä mitään paradigmaa muita parempana vaan painottaa kaikkien paradigmojen mukaisen tutkimusten tärkeyttä. Hän peräänkuuluttaa myös tutkijoiden omien ontologisten, epistemologisten ja metodisten sekä

eettisten lähtökohtien tunnistamista ja pohtimista. Nämä asiat ovat edellytyksiä tieteiden väliselle yhteistyölle, jota puolestaan tarvitaan kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi tutkittavista monitahoisista ilmiöistä, joita tarkastellaan etnisten suhteiden tutkimuksessa. Vaikka etnisiä suhteita koskevien tutkimusten määrä on lisääntynyt, sen tarve ei ole vähentynyt, pikemminkin päinvastoin.

Johdantokappaleet toimivat muistutuksena sille, että maahanmuutto ei ole mikään uusi ilmiö ja että Suomi ole ollut aikaisemmin niin homogeeninen maa kuin olemme luulleet. Vähemmistöjemme asemassa on vielä paljon parantamiseen varaa, vaikka eteenpäin on monissa asioissa mentykin. Täytyy myös muistaa maahanmuuttajien itsensä heterogeenisyys: samankaan etnisen ryhmän jäsenet eivät ole samanlaisia.

Ylirajaiset suhteet

Seuraavien artikkelien yhteisenä teemana ovat ylirajaiset suhteet, joita käsitellään artikkeleissa yksilön, perheen ja etnisen ryhmän tasolla. Transnationaaliset suhteet ovat monimutkaisia ja niihin liittyy erilaisia ongelmia. Vanhaan kotimaahan ja myös muihinkin maihin liittyvät tekijät vaikuttavat maahanmuuttajien elämään uudessa kotimaassa.

Laura Huttunen tutkii bosnialaisten kokemuksia kahden eri kotimaan välillä artikkelissaan ”Bosnialainen diaspora ja transnationaali eletty tila”. Huttunen toteaa artikkelinsa päämääräksi halun puhua bosnialaisista ja heidän elämästään transnationaalisisessa tai diasporaisessa tilassa sekä yleisemmällä tasolla pohtia kysymystä, miten transnationaali eletty tilana rakentuu. Huttunen myös osoittaa yhden tavan tehdä kenttätutkimus ollessa ylirajainen, transnationaali. Bosnialaisten elämää diasporassa luonnehtivat erilaiset muistot kotimaasta ennen sotaa, sodan aikana ja sodan jälkeen, yhteydet entiseen kotimaahan ja myös muualle, missä bosnialaisia asuu, sekä omat kokemukset Suomesta. Bosnian ja Suomen merkitys on Suomessa asuvien bosnialaisten elämässä toisistaan poikkeava, mutta silti suhde yhteen paikkaan on sidoksissa siihen, millainen suhde on toiseen paikkaan. Huttunen toteaa transnationaalisen eletyn tilan käsittävän useita konkreettisia paikkoja ja sen voi käsittää myös paikkojen välisenä tilana. Tätä todistaa esimerkiksi se, että kummatkin paikat ovat ihmisten mielissä yhtä aikaa ja se, että Bosnia on läsnä Suomessa mm. esineinä ja kielenä samoin kuin Suomi on läsnä Bosniassa. Puuronen mainitsee johdantoartikkelissaan suomalaisen hyvinvointivaltion pakottavan maahanmuuttajien muuttamaan identiteettiään ja samalla esittää kysymyksen siitä, onko monikulttuurinen hyvinvointiyhteiskunta mahdollinen. Samaan asiaan tarttuu artikkelissaan myös Huttunen. Bosnialaiset ovat hyvinvointivaltion kannalta katsoen suomalaisia ja jakavat arjen suomalaisten kanssa, vaikka Bosnia on koko ajan läsnä. Näkökanta on mielenkiintoinen ja myös jatkotutkimusten arvoinen. Huttunen artikkelissa on päätkiä hänen pitämästään kenttäpäiväkirjasta. Kenttäpäiväkirjassa hän kertoo tapahtumista elävästi, ja tekstipätkät luovat elävän mielikuvan eri tilanteista, niin Suomen lähiökerrostalon

asunnosta kuin Kroatian ja Bosnian rajalla linja-autossa kiristyneestä ilmapiiristä.

Minna Zechner tutkii artikkelissaan ”Hoivan paikat transnationaalisisissa perheissä” Suomessa asuvien virolaisnaisten huolehtimista Virossa ja Venäjällä asuvista ikääntyvistä lähisukulaisistaan: useimmiten kyseessä ovat omat vanhemmat, jotka tarvitsevat hoivaa. Hoiva on tällöin ylirajaista, transnationaalista. Artikkelissaan Zechner perustellusti esittää, että transnationaalisisessa kontekstissä tehdyn hoivatyön tuottamia paikan eri rooleja ovat etäisyys, virtuaalinen tila, fyysiset, institutionaaliset ja sosiaaliset olosuhteet sekä hoivan kulttuurit. Mielestäni ylirajaisessa ja maan rajojen sisäpuolisessa hoivassa on nähtävissä samoja piirteitä monien suomalaisten asuessa eri paikkakunnalla kuin lähisukulaisensa. Zechnerkin mainitsee tämän, mutta painottaa myös eroavaisuuksia. Transnationaalista hoivaa ja valtakunnan rajojen sisäistä hoivaa erottavia tekijöitä ovat Zechnerin mukaan etenkin institutionaaliset olosuhteet ja hoivan kulttuurit. Ikääntyminen luo monikulttuuriselle yhteiskunnalle erilaisia haasteita, jotka olisi hyvä tiedostaa etukäteen. Yksilötasolla yhtenä haasteena voi nähdä juuri transnationaalisen hoivaan liittyvät kysymykset.

Anni Reuter ja Eve Kytäjä kirjoittavat artikkelissaan ”Kansainvälinen avioliitto ja stigma” maahanmuuttajien syrjintä- ja leimautumiskokemuksista suomalais-venäläisiin tai suomalais-virolaisiin avioliittoihin kohdistuneen stigman näkökulmasta. Heidän tekemänsä haastattelut osoittavat, että syrjintä- ja leimautumiskokemukset ovat yleisiä ja että niitä on monenlaisia. Medialla on tässä asiassa suuri valta, ja tietynlainen uutisointi lisää ennakkoluuloja ja stereotyyppioita, jotka ilmenevät maahanmuuttajien syrjimisessä ja heidän leimaamisenaan. Kirjoittajat ovat tuoneet haastattelujen pohjalta esille syrjinnän ja leimautumisen monia eri puolia, mutta mielestäni he keskittyvät enemmän naissukupuolen ongelmiin. Miehiä osalta esille tulee lähinnä vain taloudellisen hyödyn tavoitteeluun liittyvä leima.

Kun edellisessä artikkelissa pohdittiin kansainvälisiä avioliittoja ulkomaalaisten näkökulmasta, niin Hannu Sirkkilä puolestaan lähestyy aihetta suomalaismiesten näkökulmasta artikkelissaan ”Suomalaismiesten käsityksiä thaimaalaisista vaimoistaan”. Suomalaisten miesten haastatteluista tulee esille erilaisia näkökantoja usein haastatellun iän mukaan. Perinteistä miesten ja naisten välistä sukupuoliroolijakoa, jota pidetään arkana ja leimaavana tekijänä suomalais-venäläisissä ja suomalais-virolaisissa avioliitoissa, ei nähdä samalla tavalla suomalais-thaimaalaisissa avioliitoissa. Joissakin suomalais-thaimaalaisissa avioliitoissa perinteistä työnjakoa pidetään suhteen alkuvaiheen luonnollisena tilana. Kun suhde etenee pidemmälle, myös sukupuoliroolien oletetaan lähestyvän suomalaisia malleja. Toisaalta jotkut pitävät patriarkaalista avioliiton työnjakomallia heille sopivana. Olisi erittäin mielenkiintoista tietää, miten thaimaalaiset vaimot ja heidän sukulaisensa suhtautuvat suomalaisiin miehiin ja suomalais-thaimaalaisiin avioliittoihin. Nousisiko tällöin esille samankalaisia leimautumis- ja syrjäytymiskokemuksia kuin virolaisilla ja venäläisillä on? Suomalaismiehet yrittävät rikkoa länsimaista stereotyyppistä näkemystä aasialaisista vaimoista,

ja tutkimus thaimaalaisten näkökannalta voisi täydentää tätä yritystä.

Sekä Sirkkilä että Reuter ja Kyntäjä mainitsevat haastattelujen mielipiteen Suomen ulkomaalaishallinnosta ja sen tavoista hoitaa asioita olevan kriittinen. Totta on, että ainakin venäläisten ja virolaisten kohdalla järjestettyjen avioliittojen ja ihmiskaupan tilannetta on mediassa suurenneltu ja luotu siitä tietynlainen mielikuva, mutta asiaa ei silti pidä sivuuttaa ja syyttää viranomaisia liioittelusta. Asioita ei pidä katsoa yksipuolisesti stereotyyppien pohjalta mutta ei myöskään yksipuolisesti kieltämällä negatiiviset tosiasiat.

Kirjan ensimmäisen osion kahdessa viimeisessä artikkelissa ei varsinaisesti käsitellä ihmisten elämää kahden eri paikan välillä, vaan ne ennemminkin tuovat esille ongelmia ja näkökulmia, jotka liittyvät monikulttuurisiin ihmissuhteisiin. Yli-rajaisuutta on nähtävillä myös ihmissuhteissa. Transnationaalisuus tai ylijärjaisuus on erittäin käytökelpoinen käsite etnisten suhteiden tutkijoille, koska se on jollakin tavalla näkyvässä kaikessa kansainväliseen liikkuvuuteen liittyvissä asioissa. Sen tulisikin käsitteenä vakiintua tutkijoiden käyttöön. Harva pystyy kokonaan unohtamaan kotimaansa ja oman kulttuurinsa.

Etnisyys ja identiteetti

Seuraavien artikkelien teemana on etnisyys ja identiteetti, jota lähestytään Suomessa asuvien vähemmistöjen näkökulmasta. Helena Miettinen kuvaa artikkelissaan ”Peilistä näkyy muutunut kuva” nykyinkeriläisyyttä ja sitä, miten nykyiset vallalla olevat sosiaaliset representaatiot ja stereotyyppit inkeriläisyydestä ovat jumiutuneet 1900-luvun alkuvuosikymmenien maailmaan. Miettinen kyseenalaistaa nykyisen inkeriläiskäsityksen tutkimustulostensa valossa. Miettisen mukaan myös inkeriläisten historiaan liitetään monia virheellisiä tietoja esimerkiksi liittyen heidän muuttoonsa alueelle ja siihen, oliko koko inkerinsuomalaisväestö evakossa Suomessa. Artikkelissa todetaan, että klassisilla inkeriläisyyden rakennuspuilla, esimerkiksi uskonnolla ja suomen kielellä, on nykyään vain symbolinen merkitys inkeriläisten identiteetille. Nykyinkeriläiset perustavat identiteettinsä lähinnä omaan syntyperäänsä. Miettinen kritisoi myös Inkerinmaan rajojen määrittelyä ja kunniavelka-sanan käyttöä ainakin ennen lisätutkimuksia sekä nykyistä vain sosiaalisiin ongelmiin keskittyvää tukijärjestelmää. Inkerinsuomalaisten kulttuuritietous on heikkoa, ja he rakentavat omaa kulttuuriaan Suomessa uudestaan. Miettinen peräänkuuluttaa inkerinsuomalaisten kulttuuritaustan tukemista osana syrjäytymisen ehkäisemistä. Oma mielipiteeni on, että vaikka klassiset inkeriläisen identiteetin rakennuspuut ovat siirtyneet symboliselle tasolle, ne ovat inkeriläisten tiedossa ja ovat osaltaan perustana uudelleen inkeriläisten kulttuurille, joka Suomessa on syntymässä. Suomen kieli, uskonto ja kärsimyshistoria ovat vieläkin tekijöitä, jotka yhdistävät inkeriläisiä, eivät ehkä konkreettisella tasolla mutta ainakin mielikuvissa. Voihan uskontoa pitää monia suomalaisiakin yhdistävänä tekijänä tai perinteisen suomalaisuuden ra-

kennuspuuna, vaikka sen merkitys jokapäiväisessä elämässä on vähentynyt. On hyvä, että Miettinen kyseenalaistaa jo pitkään vallalla olleita käsityksiä. Inkeriläisyysskään ei ole staatista vaan koko ajan muutoksen tilassa. Vanhoja totuttuja käsityksiä on vaikea muuttaa, mutta toivottavasti tämä tutkimus aloittaa keskustelun aiheesta muidenkin vähemmistöryhmien kohdalla.

Heli Niemelä pohtii artikkelissaan ”Somalialaisen ja suomalaisen nuoruuden risteyksessä” Suomessa asuvien somalialaistytöjen suhdetta suomalaiseen nuoruuteen. Niemelä käsittelee somalialaistytöjen elämää ja heidän nuoruuden kokemuksiaan suomalaisessa yhteiskunnassa sekä suomalaisten nuorten vaikutuspiirissä. Hän tuo artikkelissaan esille somalialaistytöjen ristiriitaisen tilanteen kahden kulttuurin paineessa ja välissä. He ovat oman kulttuurinsa edustajia ja pystyneet säilyttämään oman etnisen identiteettinsä assimilaatiopaineista huolimatta. Toisaalta he kehittävät koko ajan valinnoillaan uutta somalialaissuomalaista nuorisokulttuuria. Somalialaisnuorten, ja etenkin tyttöjen, tilannetta on tutkittu vähän. Artikkelissa kerrotaan positiiviseen sävyyn somalialaistytöjen ja suomalaisnuorten suhteista. Myös haastattelukatkelmat ovat pääosin positiivissävytteisiä, mikä tekee Niemelän lopputoteamuksesta uskottavan ja mahdollisen. Niemelä toteaa lopuksi, että oppimalla kahden eri kulttuurin tyttäjä erottavista ja yhdistävistä tekijöistä voidaan edistää arjen monikulttuurisuutta. Somalialaistytöt tuntuvat olevan valmiita suomalaisen kulttuurin ymmärtämiseen ja monikulttuurisessa yhteiskunnassa elämiseen, mutta ovatko syntyperäiset suomalaiset nuoret valmiita samaan?

Lisääntyneen maahanmuuton myötä yleinen tietoisuus Suomen perinteisistäkin vähemmistöistä ja niiden historiasta on kasvanut, mutta kovin monessa asiassa on vielä parantamisen varaa. Tämän osoittavat Pigga Lauhamaa, Eeva-Liisa Rasmus ja Soile Judén-Tupakka artikkelissaan ”Saamelaiskasvatus sosialisatiion, enkulturaation ja identiteetin käsitteiden valossa”. Artikkelissa käsitellään saamelaisnuorten kulttuurikasvatusta ja heidän tietoisuuttaan omasta kulttuuristaan suomalaisyhteiskunnan paineessa. Lauhamaa, Rasmus ja Judén-Tupakka kuvaavat artikkelissaan enkulturaation ja sosialisatiion suhdetta saamelaisen identiteetin muodostumisessa. Sosialisatio ja enkulturaatio ovat selvästi ristiriitaisessa suhteessa toisiinsa: toinen painottaa (suomalaisen) yhteiskunnan jäseneksi kasvamista ja toinen oman kulttuurin omaksumista. Artikkelissa painotetaan koulujen suurta merkitystä näiden prosessien välisessä suhteessa ja identiteetin rakentumisessa. Esimerkiksi saamelaiskouluille pitäisi luoda oma opetussuunnitelma, ja saamelaisalueen ulkopuolella asuvat saamelaiset pitäisi ottaa paremmin huomioon. Artikkelista tulevat esille saamelaisen identiteettiin liittyvät ongelmat, etenkin assimilointuminen valtaväestöön ja se, että saamelaiskulttuuri kehittyi muiden kulttuurien tapaan jatkuvasti eikä sitä pidä museoida. Artikkelin mukaan valtakulttuurin tietoisuutta saamelaisista ja heidän nykytilanteestaan edistäisi muun muassa saamenkielisten uutislähetysten näkyminen sekä saamelaiskulttuurin opettaminen valtakunnan tasolla edes saamelaisille itselleen. Saamelaisuus on jäänyt valtaväestölle kaukaiseksi asiaksi, vaikka

kyse on maamme perinteisimmästä vähemmistöstä. Usein näemme saamelaisuuden juuri museoituna.

Median mahdollisuuksia vähemmistöjen elämässä käsittelee enemmän Sari Pietikäisen artikkeli ”Mahdollisuuksien media: Saamen ja venäjänkieliset tiedotusvälineet yhteisöjen voimavarana”. Pietikäinen tutkii artikkelissaan saamelaisten ja venäläisten omien medioiden merkitystä näille vähemmistöryhmille. Artikkelin mukaan vähemmistön oma media antaa mahdollisuuden voimautumiselle, dialogisuudelle ja kansalaisjournalismille. Pietikäinen tutkii aihetta toimittajien haastattelujen perusteella ja voimautumisen kautta. Hän jakaa voimaantuvat paikat kolmeen: vastajulkisuuteen, moniäänisyyteen ja omaan kieleen. Omat mediat tuovat esille erilaista kuvaa vähemmistöistä kuin valtamediat ja osallistavat yleisöään sekä virittävät moniäänistä vuorovaikutusta, jossa jokaisen on mahdollista saada oma äänensä kuuluviin yhteisön omalla äidinkielellä.

Median valta on mahtava, ja siksi se on etnisten suhteidenkin piirissä tehtävän tutkimuksen aiheena tärkeä ja haastava. Media tuottaa tietoa, jonka perusteella muodostetaan mielikuvia, jotka voivat olla vaarallisia esimerkiksi valtaviestön suhtautumisessa vähemmistöihin. Media luo myös mahdollisuuksia, kuten artikkeleissa käy ilmi. Median mahdollisuudet pitäisi avata kaikkien vähemmistöjen käyttöön ja vähemmistöjen mediat olisi tuotava valtaviestön tietoisuuteen ja ulottuville.

Monikulttuurinen yhteiskunta

Kirjan kolmantena aihepiirinä on monikulttuurinen yhteiskunta. Tässä osiossa tarkastellaan etenkin monikansalaisuutta ja työelämää. Kansalaisuuteen liittyvät kysymykset ja oikeudet sekä työelämään sijoittuminen ja siihen liittyvä epävarmuus ovat erittäin keskeisiä asioita vähemmistöön kuuluvien elämässä.

Jussi Ronkainen tarkastelee artikkelissaan ”Monikansalaisuus ja monimuotoistuva suomalaisuus” monikansalaisuuden tarjoamia mahdollisuuksia ja haasteita monimuotoistuvalla suomalaisella yhteiskunnalla. Ronkaisen mukaan aihe on ajankohtainen, koska perinteinen käsitys kansallisvaltiosta on murenemassa globaalistumisen ja kansainvälisen muutoliikkeen sekä vähemmistöjä koskevan tietoisuuden lisääntymisen myötä. Artikkelin mukaan monikansalaisuus on Suomessa nähty pääosin ulkosuomalaisten ja muiden juuriltaan suomalaisten asiana, vaikka monet monikansalaisuutta hakevista ovat Suomessa asuvia ulkomaalaisia. Ronkaisen mukaan monikansalaisuuden hyväksyminen tarkoittaa halua elää monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja monikansalaisuuden myötä niin suomalaisuuden kuin kansalaisuudenkin tulisi määrittäytyä kulttuurisesti monimuotoisemmin. Toisaalta asian voi mielestäni nähdä myös niin, että yhteiskunnan monikulttuuristuminen on pakottanut hyväksymään monikansalaisuuden, johon aikaisemmin on suhtauduttu kielteisesti. Julkisessa keskustelussakin pitäisi pohtia tätä monimuotoistuvaa suomalaisuutta. Mitä tämä ”uusi suomalaisuus” pitää sisällään ja mitkä ovat

sen rakennuspuut? Minkälainen on ”uusi suomalainen” identiteetti? Monikulttuuristuminen haastaa perinteisen käsityksen suomalaisuudesta. Kulttuurisesti monimuotoisempi suomalaisuus on edellytys Puurosen mainitsemalle monikulttuuriselle hyvinvointiyhteiskunnalle.

Elli Heikkilä ja Maria Pikkarainen tarkastelevat artikkelissaan ”Maahanmuuttajien työllisyys” erittäin ajankohtaista aihetta. He tarkastelevat tilastojen perusteella sitä, miten maahanmuuttajien työllistyminen ja koulutus on työssäkäyntialueittain muuttunut vuosista 1993–1994 vuosiin 1999–2000 sekä haastattelujen perusteella sitä, minkälainen asema maahanmuuttajilla on työmarkkinoilla ja minkälaisia odotuksia heillä on työelämästä. Artikkelissa osoitetaan, että maahanmuuttajien työllisyydessä ja koulutuksessa on eroja työssäkäyntialueiden välillä, mutta kehitys on ollut positiivista 1990-luvulla. Yhä vieläkin heidän osuutensa työttömistä on suurempi kuin heidän osuutensa työllisistä, mutta tämä ei johdu vain maahanmuuttajista itsestään. Haastatellut maahanmuuttajat suhtautuvat työntekoon yleensä myönteisesti, mutta he eivät usko siihen, että maahanmuuttajien työllisyystilanne Suomessa paranisi. Maahanmuuttajat eivät siis näe uhkaavaa työvoimapolua ainakaan vielä mahdollisuutenaan päästä töihin. Kuten on jo todettu, Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä lisääntyy ja heidän tilanteensa muuttuu nopeasti, ja siksi tutkimukseen olisi hyvä saada mukaan myös 2000-luvun kehitystä käsittelevä osa. Tilastojen avulla saa yleiskuvan siitä, miten maahanmuuttajien työllisyystilanne vaihtelee alueittain. Usein haastattelututkimuksissa informantit asuvat suuremmissa kaupungeissa, joissa heitä luonnollisesti on määrällisesti eniten. Mielinkiintoinen tutkimusaihe olisi myös se, miten pienemmissä kaupungeissa asuvat maahanmuuttajat pärjäävät ja millaisia ongelmia niissä kohdataan.

Minna Söderqvist tutkii artikkelissaan ”Työnantajien näkemyksiä ulkomaalaisista työpaikoilla” aihetta harvinaisemmasta, työnantajien, näkökulmasta. Söderqvist toteaa tutkimuksensa pyrkimyksenä olevan sen, että suomalaisista korkeakouluista valmistuneille ulkomaalaistaustaisille aukeaisi enemmän mahdollisuuksia integroitua suomalaiseen työelämään. Artikkelin mukaan työnantajille ei ole merkitystä sillä, missä työntekijöiden tutkinto on suoritettu, vaan enemmän korostetaan ammattitaitoa ja suomen kielen osaamista. Söderqvistin artikkelista tulee esille ulkomaalaisten työntekijöiden monimuotoisuus: työnantajien näkemykset ulkomaalaisista työntekijöinä vaihtelivat. Ulkomaalaisten rekrytoinnissa ja myös heitä koskevassa tutkimuksessa sekä julkisessa keskustelussa pitäisikin mielestäni korostaa yksilön tasoa ja ulkomaalaisten moninaisuutta. Artikkelissa jää hieman epäselväksi se, olivatko haastatteluissa ja kyselyissä mainitut ulkomaalaiset Suomessa valmistuneita vai olivatko he muita ulkomaalaistaustaisia henkilöitä sekä se, olivatko he valmistuneet Suomen korkeakouluista vai muun tason oppilaitoksista.

Kahden edellisen artikkelin perusteella voisi tehdä päätelmän, että työnantajat eivät vielä täysin ymmärrä monikulttuurisen yhteiskunnan hyötyjä tai että he eivät ole havainneet hyötyä konkreettisesti. Tutkijoiden haasteena onkin vakuuttaa

työnantajat monikulttuurisuuden hyödyistä konkreettisella tasolla eikä vain puheen ja mielipiteiden tasolla.

Vaikka johdantokappaleessa määriteltiin monikulttuurisuutta käsitteenä, kirjan kolmas osio Monikulttuurinen yhteiskunta jää kaipaamaan jotain. Monikulttuurisuutta käsitellään kaksoiskansalaisuuden ja työelämän kannalta. Mukaan olisi toivonut pohtivamman artikkelin monikulttuurisuuden merkityksestä yhteiskunnalle. Perinteisistä vähemmistöistä kirjassa käsitellään vain saamelaiden tilannetta ja osaksi vanhaneväläisiä uuden venäläisvähemmistön mukana. Muuten kirjassa keskitytään Suomen uusiin vähemmistöihin. Näistäkin vähemmistöistä käsitellään vain osaa: länsieurooppalaisia maahanmuuttajia koskevaa artikkelia jää kaipaamaan. Johdantokappaleessa kylläkin mainitaan, että ”tästä ryhmästä [länsieurooppalaisista] ei juurikaan puhuta julkisessa maahanmuuttodiskurssissa”. Kuitenkin he kuuluvat Suomen vähemmistöihin ja olisi mielenkiintoista tietää heidänkin tilanteestaan, vaikka

heillä ei olisikaan muihin verrattavissa olevia ongelmia. Siis, ovatko nämä poisjätöt olleet tietoisia valintoja, kirjassa ei anneta vastausta. Vaikka tässä teoksessa keskitytään vain tiettyihin vähemmistöihin, niin tilanteen voisi seuraavassa julkaisussa korjata.

Kokonaisuudessaan kirja on sopivan kokoinen etnisyyden ja kansainvälisen muuttoliikkeen perustietopaketti sekä alan asiantuntijoille, alasta kiinnostuneille että opiskelijoillekin. Toivottavasti monet löytäisivät kirjan ja hyötyisivät sen opeista. Etnisten suhteiden tutkimus on saanut Suomessa tukevan jalansijan, josta on hyvä alkaa kehittää laajempaa, haaroittuvampaa ja syvemmälle suuntaavaa tutkimusta muuttuvassa maailmassa ja muuttuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Helena Kaskinoro

Siirtolaisuusinstituutti

Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma ja Tarja Tolonen (toim.) 2007. *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino. 283 s.

Etnografia metodologiana

Feministeinä kentällä

Etnografia metodologiana –artikkelikokoelma kokoaa yhteen etnografeina erilaisissa kasvatusinstituutioissa toimineiden tutkijoiden kirjoituksia etnografian tekemisestä metodologisesta näkökulmasta. Useampaa eri tieteenalaa (muun muassa kasvatustieteitä, sosiologiaa, nuoriso- ja lapsitutkimusta) edustaville kirjoittajille on yhteistä etnografian tarkasteleminen erityisesti kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta sekä vahva feministinen orientoituminen tutkimuksen tekoon. Muita yhtäläisyyksiä kirjoittajien ja artikkeleiden väliltä löytyy muun muassa halusta haastaa uusoikeistolaista koulutuspolitiikkaa ja sen vaikutuksia kasvatusinstituutioiden jokapäiväiseen elämään. Mainittakoon vielä, että kaikki kirjoittajat ovat naisia ja pohtivat kirjoituksissaan myös ”naistutkijuiden” problematisointia etnografisessa kontekstissa kysyen esimerkiksi, kuinka naiset joutuvat etnografisessa tutkimuksessa lunastamaan paikkansa sekä tutkittaviin että tiedeyhteisöön nähden ja miten kysymykset sukupuolesta ja iästä ovat usein paikannettuja etnografisten koulu- ja kasvatustutkimusten marginaaliin.

Kirja rakentuu neljään temaattiseen osioon, *Kasvatus ja koulutus etnografisen tutkimuksen kenttänä*, *Kenttä ja aineistot*, *Analyysi: lukutapoja ja esityksiä* sekä *Tietäminen ja kirjoittaminen*. Kirjan ensimmäisessä osiossa puretaan auki etno-

grafisten tutkimusmenetelmien taustoja erityisesti kasvatustieteissä, nuorisotutkimuksessa ja kouluetnografioissa. Kirjan toisessa osiossa pohditaan muun muassa kollektiivisen etnografian toteuttamista, tutkijan positiota yhtäältä lasten ja nuorten keskuudessa ja toisaalta ammattikasvattajien parissa sekä etnografisen haastattelun erityispiirteitä. Osiossa nostetaan esille kentällä kantapään kautta opitut valtapositioiden haastamiset, tutkijan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä feministisen etnografian taipumus suunnata katsetta ja havainnot erityisesti sukupuolen rakentumiseen ja kasvatusinstituutioiden tapaan uusintaa sukupuolirooleja. Kirjoittajat pohtivat myös havainnointien kirjaamista ja kenttämuistiinpanojen analysointia. Kolmannessa osuudessa tarkastellaan niitä tekijöitä, jotka muodostavat sekä fyysisen että tekstuaalisen kentän, kun etnografiaa tehdään kotona tutuissa instituutioissa ja mietitään, kuinka, etnografisen aineiston rajaaminen tapahtuu mielekkäällä tavalla, mitä tarkoittaa etnografinen analyysi ja miten multimediaa voi hyödyntää osana etnografista metodologiaa. Kirjan viimeisessä osuudessa pohditaan muun muassa etnografista tietämistä, joka Katariina Hakalan ja Pirkko Hynnisen mukaan ”haastaa käsityksen täydellisen yhteisymmärryksen mahdollisuudesta ja absoluuttisesta siellä-jossain olevasta totuudesta, asioiden oikeasta laidasta, joka on tutkien löydettävissä” (s. 211). Etnografiaa lähestytään kirjoittamisena, joka tarkoittaa etnografian itsensä kirjoittamista osaksi tut-

kimusta, mutta myös etnografiselle tutkimusprosessille ominaista jatkuvaa ajattelemista ja analysoimista.

Ennen kirjaan tarttumista listasin itselleni kysymyksiä, joihin rupesin lukemisen edetessä etsimään vastauksia. Nämä olivat kysymyksiä, joihin itse etnografisia menetelmiä ja feminististä tutkimusotetta hyödyntäneenä nuorisotutkijana olen törmännyt: etnografian eettiset kysymykset, tunteiden huomioiminen osana tutkimusprosessia ja tutkijuutta, aikuinen-lapsidikotomia eli toisin sanoen etnografia osana nuorisotutkimusta ja ikäkysymyksen huomioiminen, feministisen etnografian määrittely, kentän määrittely, ”toisuus”, havaintojen kontekstualisointi, arjen pienet kertomukset ja etnografian prosessin-omaisuus. Lukiessani huomasin, että kirjassa oikeastaan vastataan tavalla tai toisella kaikkiin näihin edellä mainittuihin kysymyksiin ja vielä korostamalla tutkijoiden arkisia kenttäkokemuksia. Olin siis lukijana tyytyväinen. Olisin kuitenkin kaivannut kirjoittajien pohdintaa omasta suhteestaan etnografina Suomessa tehtyihin etnografisiin tutkimuksiin. Nyt esimerkiksi Elina Lahelman ja Tuula Gordonin artikkelissa *Taustoja, lähtökohтия ja avauksia kouluetnografiaan* ainoastaan todetaan, että ”Törmäämme jatkuvasti arvostettuihin etnografioihin ja etnografisiin, joiden teoreettiset lähtökohdat, metodologiset valinnat ja eettiset sitoumukset ovat meille vieraita. Olemme joko tietoisesti tai paremmin tuntematta jättäneet ne tämän katsauksen ulkopuolelle” (s. 37). Tämä on sääli, sillä olemassa olevien varsinkin kotimaisten etnografisten tutkimusten kriittinen tarkasteleminen olisi mahdollisesti rajannut selkeämmin sitä, mitä kirjan *Etnografia metodologiana* kirjoittajat pitävät etnografiassa tärkeänä ja minkälaista uutta antia he tuovat esille keskusteluun etnografisista menetelmistä.

Kirjan artikkeleiden etnografista ajattelua ohjaavat varsinkin sellaiset etnografiasta kirjoittaneet tutkijat kuin Ruth Behar, Amanda Coffey, Beverley Skeggs, Paul Atkinson ja Martin Hammersley. Lisäksi artikkeleita punoo yhteen ymmärrys siitä, että etnografisessa tutkimuksessa lähtökohdaksi otetaan lasten ja nuorten valtaistaminen tekemällä näkyväksi tutkittavien toimijuutta mahdollistavia ja rajoittavia käytäntöjä ja rakenteita (s. 67). Siten kirjassa vältetään kehumasta etnografiaa klassiseen argumenttiin nojautuen, joka korostaa metodologian mahdollistavan ”äänen” antamista tutkittaville. Myös paikantuneen tiedon käsite kuvaa muun muassa Tarja Tolosen ja Tarja Palmun mukaan sitä, mistä etnografiassa on kyse: ”Tutkija astuu erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin, joita kehystä-

vät niin viralliset suhteet kuin sosiaaliset asemat ja yhteiskunnalliset rakenteet” (s. 89). Yhtenä etnografian etuna onkin pidetty usein juuri etnografian suomaa mahdollisuutta kontekstualisoida tutkimuskohdetta ja –kysymyksiä.

Etnografia metodologiana on tervetullut kirja kaikille etnografiasta kiinnostuneille sekä alan konkareille. Etnografiaa on käsitelty yhteiskuntatieteellisissä ja kulttuurintutkimuksellisissa julkaisuissa laajasti aikaisemminkin, mutta usein osana muuta kvalitatiivista metodologiaa. Etnografiaa värittää myös usein maskuliininen ”sankaritutkijuus”, jolloin kentällä koetut vaikeudet ja epäonnistumiset jäävät ainoastaan tutkijan tietoon ja jokaisen tuoreen etnografian huoleksi jää kokea kentällä koetut noloudet yksin. Siksi erityisen ansioitunutta on se, että etabloituneet tutkijat rohkenevat kertoa esimerkiksi siitä, kuinka aikuisen tutkijan positio kentällä herättää myös ruumiillisuuteen liittyviä tuntemuksia, niin kuin kuvaus lapsiin ja nuoriin nähden liian ”isokokoisesta” tai ”tätimäisestä” tutkijasta antaa ymmärtää. Kirjassa olisikin voinut mennä vielä asetta pidemmälle ja purkaa auki esimerkiksi kysymyksiä siitä, onko nuoriso- ja lapsitutkimuksen piirissä yksinkertaisesti kysymyksiä, joihin etnografinen metodi ei sovi. Jo kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien johdantokursseilla opetetaan usein, että tietyt tutkimuskysymykset ja teemat vaativat omanlaisen metodologiansa. Toisin sanoen, etnografiaa ei voi valita ennen kuin tietää, mitä tutkii. Tosin tuntuu siltä, että moni valitsee ensisijaisesti etnografian sen valloittavuuden tai ”kiehtovuuden” ja ”yllätyksellisyyden” takia, niin kuin kirjan takakannessa etnografiaa luonnehditaan. Etnografia ei myöskään välttämättä sovi kaikille tutkijatyypeille tai –persoonille. Mitä jos on ihmisenä liian ujo ja arka heittääkseen itsensä kentällä likoon ja analysoimaan myös itseään osana tutkimusprosessia? Toisaalta, niin kuin kirjoittajat painottavat, etnografiaa voi tehdä monella tavalla, joko vahvasti osallistumalla niin kuin esimerkiksi toimintatutkimuksessa tai hiljaa sivusta seuraamalla, tai sekä että. Tärkeintä lienee oman position ja kentän valtasuhteiden auki purkaminen etnografian joka vaiheessa, sekä kentällä että kirjoittaessa.

Veronika Honkasalo

Uskontotieteen laitos

Helsingin yliopisto

veronika.honkasalo@helsinki.fi